

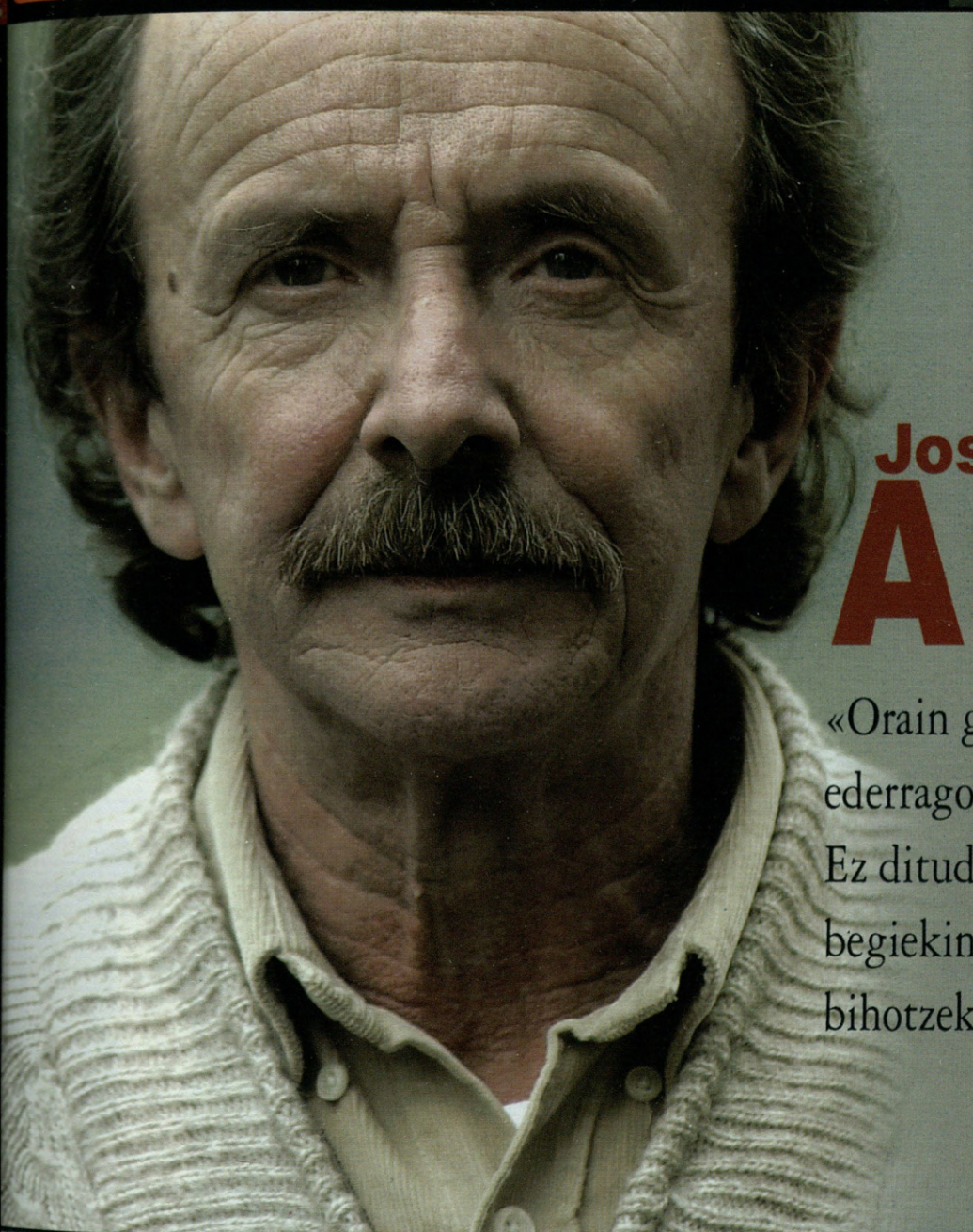

ARGIA

Jos Anton Artze

«Orain gauzak askoz
ederragoak dira.
Ez ditudalako aurpegiko
begiekin bakarrik ikusten,
bihotzeko begiarekin ere bai»

FAMILIA BERRIAK bizimodu berrientzat

- Erdia baino gutxiago dira betiko ereduan osatutako familiak
- %20a lagun bakar batek osatzen du
- Eta %18,5a seme-alabarik gabeko bikoteak dira

Euskarazko jolas dibertigarrienak

Zarena zarela ere,
hauexek dituzu dibertimendurik aproposak

Lauburu

35€

Bi zailtasun maila

30€

MAHAI
badakit
JOLASA

- ☐ NATURA ETA GEOGRAFIA
- ☐ TELEBISTA ETA IKUSKIZUNAK
- ☐ ARIKETAK
- ☐ KIROLA
- ☐ HIZKUNTZA ETA LITERATURA
- ☐ KULTURA

Zer egin lagunekin **dibertitzeko**? Badakit
Zer egin mundua **deskubritzeko**? Badakit
Zer egin etxekoet **ziri**a sartzeko? Badakit
Zer egin **EZ** aspertzeko? Badakit

Galdere guztien erantzuna... Badakit

ESKAERAK

943 37 15 45 (Argia)
denda@argia.com
Ohiko salmenta puntuetan

asteko gaia

- **Familia ereduak: Bikotean, bakarka, umeeekin edo gabe.** MARIA GONZALEZ / IZASKUN JAUREGI 4

pertsonaia

- **JosAnton Artzeri elkarriketa.** IXIAR EIZAGIRRE / ESTITXU EIZAGIRRE 10

iritziaren leihoa

- **Gora Pro Nobis:** ASISKO URMENETA 16
- **Euskaldunen eskubide historikoak eta Europako Konstituzioa.** XABIER EZEIZABARRENA 17
- **Osasungarria ere bada.** A. INTXAURRAGA 18
- **Baliorik ba ote du ezkontzak egun?** XIPRI ARBELBIDE 19
- **Luparekin: Hazkunde ekonomikoa.** JUAN MARI ARREGI 20
- **Txandan: Faluja.** IGOR ESTANKONA 21
- **Hiruko txikian: Haur jolasak.** J.M. OSTOLAZA 21
- **Oihartzunak** 22

erdiko kaiera

- **Bizkarrezurraren erritmoa.** JON GURRUTXAGA 23
- **Biktima moztarodun borroeroak.** AINARA GURRUTXAGA 26
- **Ezpalak:** KATIXA GARATE 28
- **Argitalpenak:** PILAR IPARRAGIRRE 30
- **Denbora-pasak** 32
- **Ihesi: Lapurdiko sorginen mendira 80 urteko lehensugean.** INIGO TXINTXURRETA 34
- **Makina bat kontu.** GARBIÑE UBEDA, JABIER AGIRRE, JAKOBA ERREKONDO, JOXERRA AIZPURUA 38
- **Sukaldean: Arkume arandoiak.** HASIER ETXEBERRIA/DAVID DE JORGE 40

gaiak

- **Euskal sukaldaritza ez da elitista.** EIDER GARAIKOETXEA 41
- **Domeinuen merkatua.** XABIER TELLETXEA 44

termometroa

- **Euskal xakearen partida gogorrena.** M. GARCIA 47
- **Bilboko Alde Zaharrean auzoko hizkuntza ikasi nahian.** INAKI GURIDI 49
- **Xabi Larralderi elkarriketa.** M. ASURMENDI 51
- **Bero-beroa** 54
- **Net hurbil: Zorretan sartzea giza eskubidea da pobleentzat ere.** PELLO ZUBIRIA 56

azkena

- **Manipulazioa.** J. VELEZ DE MENDIZABAL 58

Ezkontza kopuruak gutxitzea guztiok espero genuen fenomeno zen. Baina ezkontza kopuruaz gain, familia eredu tradizionala izan da gutxitu dena eta horren ordez, beste familia eredu batzuk sortu dira. EAEn 2001ean familien %20,3 ziren jada lagun bakar batek osatutakoak. Eta %44,4 familia tradizionalak. Zer gertatu da? Zer ondorio izango ditu horrek? 4

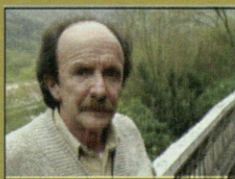
Familia ereduak

JosAnton Artze

Poesiaren begiak

Lehenago, mundu hau zen Artzerentzat bakarra eta absolutua. Orain beste begi batzuekin ikusten omen du Lurra, eta askoz ederrago, beteago, zaila. Bere burua ere egitan nor den deskubritu nahian bizi da.

Guk, bere poesietan bezalako Artze aurkitu dugu, gauza bakoitzari bere izenez deitzen diona, gardena. 10

Luparekin

Juan Mari Arregi

20

XABI LARRALDE

Boz gazi-gozoak

Batasunako Xabi Larralderekin bildu gara Baionako egoitzan. Eskualde eta kantonamenduetako hauteskondeek gustu gazi-gozoa utzi zuten Iparraldeko abertzaleen baitan. Europako bozei begira ez dira ere abertzaleen arteko desadostasunak gainditu. Epe ertainean abertzaleek zapore gazi-gozoak dasatu beharko dituzte bozetan. 51

Jabetza: Komunikazio Biziagoa, S.A.L. Lehendakaria: Joxe Mari Irazusta. Zuzendaria: Xabier Letona. Zuzendaritzaren albokoa: Pello Zubiria. Idazkaritza Teknikoa: Ixabel Bereziartua. Produktzioa: Berdaitz Goia. Erredakzioa: Mikel Asurmendi, Estitxu Eizagirre, Katixa Garate, Nagore Irazustabarrena, Onintza Irureta, Izaskun Jauregi. Argazkilaria: Dani Blanco. Sustapena: Kike Amonariz. Harpidetzak: Aratz Aranburu. Argitalpenak: Bego Zuza. Bezeroen harrera: Olatz Korta. Publizitatea: Iñigo Txintxurreta, Aloña Sorraluze. Administrazioa: Marijo Aiertza, Mari Carmen Loarte. HELBIDEAK: Gipuzkoa: Industrialdea, 15. 20160 Lasarte-Oria. Tel: 943 371545. Faxak: 943 373403 (erredakzioa), 943 361048 (komertziala). Lapurdi, Nafarroa Beherea eta Zuberoa: Xalbardin baita. 64122 Urruña. Tel: 559 476000. Faxes: 559 476001. Nafarroa: Gazteluko Plaza 44, 3 eskuina. 31001 Iruñea. Tel: 948 222285. POSTA ELEKTRONIKOA. Erredakzioa: kazeta@argia.com. Komertziala: komertzial@argia.com. Interneten: www.argia.com. Lege gordailua: NA 80-1963. ISSN: 0213-909X. Batzorde parekidea: 72562 E. Inprimategia: Antza S.A.L. Informatika: Adur Software Productions. S.Koop. Elk. Urtebeteko harpidetza. Hego Euskal Herria: 118 euro. Ipar Euskal Herria: 143 euro. Espainia: 118 euro. Beste atzerriak: 150 euro. Airez: 235 euro. Komunikazio Biziagoa S.A.L. Ametzagaitza Taldeko partaidea da.

Azala: Antza.

bikotean, bakarka, umeekin edo gabe

Izatezko bikoteek gora egitean, ezkontza kopurua gutxitzea aurreikusten bazen ere, inork gutxik espero zuen batzuk zein besteek behera egitea. Orain arte Euskal Herrian ezagutzen ez ziren bestelako familia ereduaren mesedetan gutxitu dira seme-alabekin osatutako bikoteak. Emakumezkoak lan mundura jauzi egitean eta gizontasun berrien ereduan datza aldaketarako hauspoa.

DAGOENAKO, BIKOTEAK seme-alabekin osatzen duen familia ereduak Euskal Herrian zuen nagusitasuna galdu du. Eredurik jarraituena izan arren, ez du familia guneen erdia biltzen. Hortaz, bestelako ereduak zabaltzen hasi dira: guraso bakarrekoak, familia harremanik gabekoak, seme-alabarik ez duten bikoteak eta, batez ere, bakarrik bizitzea erabakitzen duten norbakoak..

Eustatek kaleratutako datuen arabera, Euskal Autonomia Erkidegoan bizi diren familien %20,3 lagun bakar batek osatutakoak ziren 2001ean. Bizitzeko bigarren eredu bilakatu da,

**M. GONZALEZ
I. JAUREGI**

familia gune tradizionalaren atzetik (%44,4). Ondoren, seme-alabarik ez duten bikoteak (%18,5) eta guraso bakarreko familiak daude (%11,8). Azkenik, badira familia loturarik izan ez, bikoterik osatu ez eta elkarrekin bizi diren lagunak (%3,4).

Izatezko bikoteak

Ezkontza kopurua gutxituz joan da eta, ezustekoa bada ere, izatezko bikoteekin gauza bera gertatzen ari da. Bakarrik bizitzeko joera hori kolektibo homosexualen ere gertatzen ari da. Horretarako, ordea, Mediterraneoko kulturen eragina gaingitu behar izan da, zeintzuk familian bizitzea banakotasuna baino gehiago hobesten duten, Genero Ikasketetan Doktore Kenneth Reinicke-k azaldukoari jarraituz. Behin gizarteak onartu eta gero, bikote aukeraketa era kontzienteagoan egiten da. Alde horretatik, oinarri horretan sendotutako gaur egungo bikoteek aurrekoek baino "egonkortasun handiagoa" erakusten dutela azaldu digu Lourdes Dominguez Carrascosok, Zientzia eta Genero gaietan adituak eta UPV-EHUKo Genero Errektore-ordegaiak, Iñaki Antigüedad errektoregai izandakoaren hautagaitzan.

Ezkontza kopurua jaisten joan da. Baina, espero ez bazen ere, gauza bera gertatu da izatezko bikoteekin.

Bikotean bizitzea aukera gisa ikusten hasi da; are gehiago, ezkontzea bigarren hautu bat izan daiteke. Horrela uler daiteke, 2001ean, ezkontza zibilak katolikoan ia erdira heldu izana. Hau da, ezkontza tasak beheranzko joera azaltzen badu ere, ezkontzen artean zibilak hazten dira, errito katolikoaren kaltetan. Era berean, elkarrekin bizitzea erabakitzen duten bikoteak gero eta

gehiago dira, ezkontzen diren bikoteekin alderatuta. Kasu horretan, gainera, posible da sexu harremanik gabeko bikoteak elkarrekin bizitzea. Izan ere, Frantziako legeak eratu eta Ipar Euskal Herrian aplikagarria den PACS erakunde juridikoak horixe arautzen du. Izenak berak argi uzten du sexu harremanik ez dela beharrezkoa legezko egoera horri heltzeko. *Pacte Civil de Solidarité*

Legeak betiko gurasoen alde egiten jarraitzen du

Banaka adoptatzeko aukera ematen du Espainiako legeriak. Bikoteek era askean ume bat adoptatzeko eskaria egiterakoan, berriz, gizon baten eta emakume baten arteko ezkontza hartzen da eredutzat. Horrela, banaka adopta dezaketen gay eta lesbienek ezinezkoa dute horrelakorik egitea bikote gisa.

EAEk eta Nafarroako Foru Erkidegoak izatezko Bikoteak arautzean, adopzioa sexu bereko bikoteei ere luzatu diete. Norbanako gisara dituzten eskubideak, bikotea osatu eta gero ere, bermatzen ditu legeria berriak. Bi legeei helegitea aurkeztu zaie eta, gaur egun, Espainiako Auzitegi Konstituzionalak euren konstituzionaltasunaz ebatzi behar du. Ebazpena heldu bitartean, baina, ondorio ezberdinak sortuko dituzte bi arauok. EAEko legea indargabetuta dago eta, beraz, ez da aplikagarria. Nafarroakoak, oster, ondorioak sor ditzake. Horrela, lege horren babesean eratutako familia guñe berriak behin-betikoak dira.

Hain zuzen ere, aurtan eman dira ezagutzera Espainian bi gizonen edo bi emakumeen osatutako familiak aztertzekegin den lehen ikerketaren emaitzak. Sevillako Unibertsitateak eta Madrilgo Psikologoien Elkargoak egin zuten ikerketa, hain zuzen ere, horrelako familietan hazitako haurrek zein egoera bizi duten jakin ahal izateko. Homosexualek aitasun eta amatasun froga gainditu dutela esan daiteke, txosten honen arabera.

Izan ere, gay eta lesbienek autoestimua handia dutela eta genero roletan oso irekiak direla ondorioztatu du ikerketak, eta beraz, guraso izateko gai dira. Horrez gain, diru nahikoa izaten dute eta oso arduratsuak izaten dira seme-alaben heziketarekine.

Eguneroko bizimodu erabat arrunta dute horrelako familiek. Haurrek eskolara joateaz gain, hainbat jarduera egiten dituzte, beste haurren moduan. Azterketak argi uzten du, gainera, ikasle lagunen onspena dutela.

Ikerketak bi ezaugarri nabarmen dituzte soilik gay eta lesbien haurrengan: batetik, homosexualitatea hobeto onartzen dutela; eta bestetik, genero rola malguagoak dituztela.

Spainiako legeriak banaka haurrak adoptatzeko aukera ematen du. Gay eta lesbienek ere banaka eskatu ahal dute haur baten adopzioa, baina legeak ez die bikote gisa hori egitea ahalbidetzen.

(elkartasunezko hitzarmen zibila) delakoaren akronimoa da PACS. Legearen arabera, bi pertsona helduen arteko kontratua da, sexu ezberdin edo berdinekoak, elkarbizitza antolatzeke. Kontratu horrek eskubide eta betebeharrak ekarriko dizkio bikoteari, *elkarrekeko laguntza materiala* bereziki.

Bakartasunean oinarritutako ereduak

Azken hamar urteetan bi gurasoetako batek eta seme-alabek osatutako familien kopurua %50 igo da. Eta Espainia osoan dagoeneko, 100etik 7 dira horrelako familia osatu dutenak. Horien artean, amak —eta ez hainbeste aitak— dira protagonista nagusiak. Hain zuzen ere, Euskal Autonomia Erkidegoan, horrelako familien artean %81,5etan ama da familiako burua. Gehienetan bikote hausturen ondorioz, alargun geratu ondoren edota bakarrik ama izateko erabakia hartu duten amek osatzen dituzte.

Aitak eta “etxeko gizonak” diren gizonen euren

seme-alabekin osatzen duten familien kopurua ere goraka doa, baina txikia da emakumeenaren aldean. Eta gehienetan horrelako familiak osatzen dituzten aitak dibortziatuak edo bikotearengandik bereizita daude.

Era berean, gero eta gehiago dira aitasun baxa ahalbideratzen duten herriak. Are gehiago, gizonen eskubide horiek erabiltzen hasi direla

Gaur egun bakarrik bizi diren lagunen %60 emakumeak dira.

Eta horien erdia ezkongabeak dira

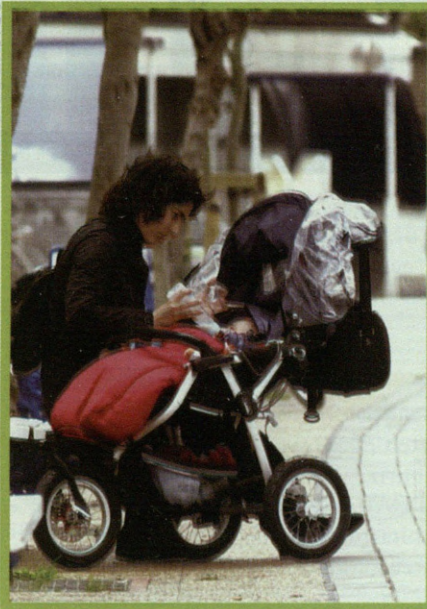

Lerro hauen gainean, perfume baten iragarkian erabiltzen den familia tradizionalaren irudia. Horren ondoan eta behean eskuinean, ugaritzen ari den beste familia eredu bat: beren seme-alabak bakarrik hezten dituzten aita eta amenak. Gero eta gehiago dira baita ere, ezkondu barik, elkarrekin bizi diren bikoteak.

DANI BLANCO

adierazi digu Eguzki Urteaga soziologoak. Uste daitekeena baino adierazgarriagoa izan daiteke datu hori, Danimarkan, adibidez, 1984tik esku-bide hori araututa egon arren, oso gizonezko gutxi erabiltzen dutelako. Ildo beretik, Islandian, derrigorrezkoa da aitatasun baja hartzea. Nahiz eta aitaren rola asko aldatu eta aktiboagoa bihurtu den, oraindik ere teoria eta praktikaren artean "alde handia" dagoela argitu du Urteagak. Dibortzioa "porrot" gisara definitzeak ez dio bat ere laguntzen, Lourdes Dominguez Carrascosok, Zientzia eta Genero gaietan adituak, azaldu duenez.

Gaur egun orokorrean bakarrik bizi diren lagunen %60 emakumeak dira; horien erdia ezkongabeak dira. Fenomeno berri horren atzean, andrazkoa lan mundura gerturatu izana dago. Emakumea eremu publikoan presente egoteak bikoteek izan nahiko lituzketen umeen kopurua mugatuko lukeela aurreikusi zen garai batean. Emakumeek lortutako independentzia ekonomikoak, baina, familia eredu bera kuestionatze-ramango gaituela ez zen aipatzen oraintsura

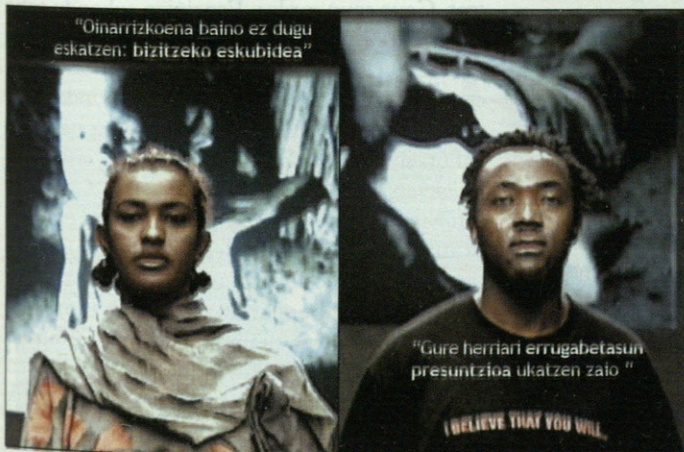

DANI BLANCO

arte. Eta egungo datuek argi frogatzen dute aldaketa hori ematen ari dela.

Horrekin batera suertatu da haurrak izateko adina atzeratzea. Lehenengo haurra izateko adinak atzera egin du, egonkortasun ekonomikoa ziurtatuta eduki arte, hain zuzen. Gaur egun, lehenengo umea izateko batez besteko adina 29,5 urte da, Euskal Herri osoko datuen arabera. Bikotea eta seme-alabak "geroaren proiektzioa-

"Oinarritzkoena baino ez dugu eskatzen: bizitzeko eskubidea"

"Gure herriari errugabetasun presuntzioa ukatzen zaio"

Errespetatu ditzagun pertsona eta herri guztien eskubideak, eta erabil dezagun

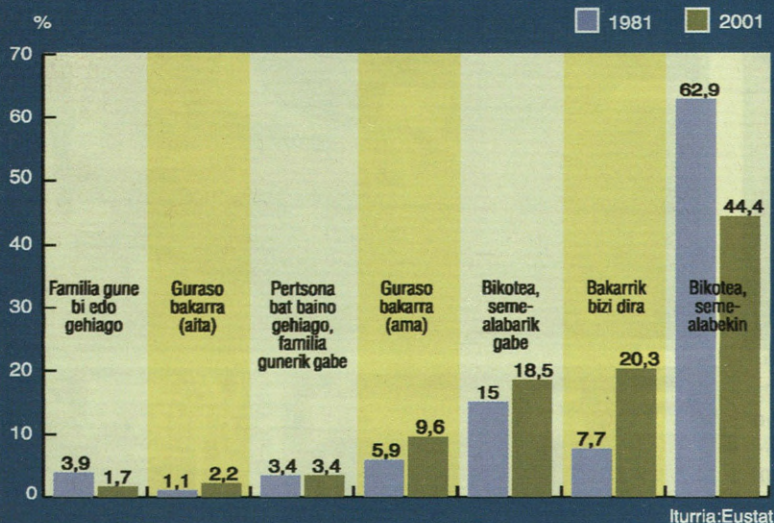
geure hizkuntzan bizitzeko eskubidea

Bizkaiko Foru
Aldundia
Euzko Lege
Diputación Foral
de Bizkaia
Departamentu de Cultura

gure
artean!
euskaraz

Familia moten bilakaera EAEn

Pertsona bakarreko familiak Europan (2002)

	%	Familia kopurua
Alemania	36.0	13.758.000
Austria	32.5	1.087.000
Holanda	31.5	2.163.000
Frantzia	31.4	7.772.000
Erresuma Batua	29.4	7.690.000
Luxenburgo	28.9	50.000
Italia	26.0	5.780.000
Grezia	23.8	963.000
Belgika	23.4	963.000
Irlanda	22.2	295.000
Espainia	14.8	2.031.000
Portugal	14.6	518.000

ren isla" direla azaldu digu Urteagak. Hortaz, egoera ekonomiak baldintza dezake ziklo hori. Urteagak gogoratu duenez, "hazkunde ekonomikoak, esaterako, jaitze-tasan eragin nabarmena izaten du".

Gazteen hautua

Gero eta gazte gehiagok bakarrik bizitzeko hautua egiten dutela adierazten dute estatistikak. Etxegune baten buru bihurtzen diren gazteen kopuruak gora egin du EAEn. Eustaten datuen arabera, 20-24 urte bitarteko gazteen artean, %5,6k bakarrik bizitzea erabaki zuen

Ezkongabea bai, baina hirian

Hirian bizi diren ezkongabeek sarri ezkontutakoak edo bikotea dutenak inbidia jasaten dute. Bakarrik bizitzea ez baita bakarrik egotearen sinonimo. Baina herri txikietan, nekazal guneetan erabat ezberdina da egoera. Horrelakoe-tan gizonezkoak dira batez ere bikote gabe bizi direnak, eta horrek hainbat herriren hazkundea eragotzi du. Izan ere, 70eko hamarkadatik aurrera, biziaren abiada bizian ari da emakumea nekazal guneetatik desagertzen. Horren arrazoia, batez ere, bertan zituen funtzioen galeratik dator.

2001ean eta, 25-29 urte bitarteko kolektiboa, %18,9k. Gora egin duten kopuruak dira eta azken hamar urteotako datuak bikoiztu ditu, adibidez, lehenengo kasuak. Gainera Urteaga soziologoak Ipar eta Hego Euskal Herriko gazteen bizimodua, azken hamar urte hauetan, parekatzen hasi dela suma daitekeela dio. Izan ere, Hegoaldean gero eta gazte gehiago gurasoen etxetik alde egiten hasi da, ikasketak, bidaia edota kanpoan lana aurkitu dutelako. Iparraldean, kontrara, egoera ekonomikoak independentziari freno jarri dio. Era berean, ikasketak luzeagoak bihurtu direnez, urte gehiago eman behar ditu gazteak etxekoan babesean. Hala ere, gurasoengandik independentzarako trantsizio horrek errito izaera baztertu duela dirudi. "Lehen, ezkontza, lana eta seme-alabak izatearekin lotzen zen heldutasuna", adierazi du Urteagak. Orain, aldiz, "kanpoan bizi izan den gazteak traumarik gabe autonomia izaten ikasi du".

Ezkongabe boteretsuak

Orain hamar urte ezkongabea izatea eta galtzaila izatea guza bera zen, 25 urtetik aurrera behintzat. Gaur egun, ordea, Espainian ezkondu gabe 25 eta 49 urte bitarteko 5 milioi pertsona baino gehiago bizi da. Eta hain zuzen ere, horiek dira egun gizartearen talde kontsumitzaile indartsuenetakoa: ezkongabeek diru kopuru handiak xahutzen dituzte modan, dekorazioan, aisialdian, bidaian, produktu teknologikoetan... Gehienak hiri handietan bizi dira eta maila kultural eta ekonomiko handia dute. Oraindik gehiengo ez diren arren, asko hazten ari den klase soziala da gazte ezkongabeena. Soziologoek diotenez, Espainian kopurua oraindik txikia da Europako beste hainbat herriarekin alderatuz. Eta horren arrazoia, orain artean gazteak gurasoen etxetik beranduago ateratzen direla izan da.

Adinduk etheen buru

Horren guztiaren ondorioz, ezinezkoa izango da gizartearen aitona edo amona gazteak izatea. Egungo joera mantenduz gero, zaila izango da, batez beste, 60 urte baino gutxiago dituen amama izatea. Bizi-itxaropenarekin konpentatu beharko da gure aitita-amamen eredu eta guk izango duguna.

Dagoeneko, gero eta gehiago dira euren etxean bizitzen jarraitzen duten adinekoak. Horietatik asko 90 urtetik gorako familiaburuak izaten dira. Azken hamar urtetan, gainera, etxegune baten buru diren adin horretako pertsonen kopurua ikaragarria da, %37 izate-tik %54,9 izatera pasatu baita. Horrek ondo islatzen du bizi-itxaropenaren gorakada, autonomian oinarrituta.

Horrez gain, gaur egungo bizimoduaren ondorioz, aiton-amonak beste rol bat dute familietan. Bai bikote gazteetan eta bai seme-alabekin bakarrik bizi den ama edo aitaren kasuan, aiton-amonak dira sarri —eta batez ere amonak— bilobak zaintzen dituztenak. Arazo ekonomikoak eta denbora falta dira horretarako arrazoiak. Kontua da amona asko eta asko 65 urtetik gora, seme-alabak hazita, gurasoak hilik eta senarra jubilatuta dagoenean, bilobak zaindu beharrekina aurkitzen direla. Modu horretan emakume asko aisialdirako denbora berreskuratzen hasi direnean aurkitzen dira bilobak eta askotan seme-alabak —otorduak prestatuz eta baita etxea garbituz ere— zaindu beharrean. Egoera horrek adineko emakume ugari eramaten ditu estres egoerak bizitzera.

Hain zuzen ere, gizarte garaikidearen erronka da kolektibo horren beharrezanez dagokien moduan erantzun ahal izatea.

Mitoak desagiten

Familia tradizionalaren eredu krisian dago 60ko hamarkadaz geroztik. Hala diote behintzat zenbait adituk. Krisian egon edo ez, familiaren definizioa ezkontzatik bereizi da.

**Aiton-amonak
beste rol bat
dute gaur egun
familian.**

D. BLANCO

D. BLANCO

Eta orain galderak sortzen dira: Zerk definitzen du familia bat? Nortzuk osatzen dute? Eredu berriez gain, bioteknologiak ere aldatuko du aurrerantzean familia bera. Izan ere, 25 urte baino gehiago igaro dira Louse Brown lehen ume probeta jaio zenetik, eta ordutik, milaka jaio dira. Ez hori bakarrik, hildako gizonen hazia erabili da bere neskalguna ernaltzeko, amona biologikoen sabelean hazi dira ama antzuen haurrak, menopausia iritsita erditu diren emakumeak ezagutu ditugu...

Gizartearen aldaketek eta zientziaren aurrerapenek familia eredu aldatu dute. Baina egungo familiek garai batekoen funtzio bera dute: familiako kideei babes ekonomiko eta emozionala eskaintzea, haurrak izatea eta hauek hezte eta adinekoak eta gaixoak zaintzea. Eta horrek, behintzat, berdina jarraitzen du. ■

Poligamiak

Monogamia da mundu osoan bikote bizitza arautzen duen modu nagusia. Hala da behintzat Mendebaldean. Eta poligamiaz hitz egiten entzuten dugun bakoitzean Afrikara edo herri musulmandarretara begira jartzen gara. Baina kontua da ikerketek frogatzen dutela gizonezkoen %85ak nahiago lukeela emazte bat baino gehiago izatea. Eta hala ere, Espainian Kode Penalak zigortu egiten du bigamia espetxearekin. Espainian bizi diren atzerriarrek poligamia praktika dezakete, baina beti ere, ezingo litzukete Espainian euren ezkontzak legeztatu. Ezkontzeko, Espainian, libre izan behar du batek.

Zerbait exotikoa dirudien arren, poligamia "informala" herri guztietan ematen den fenomeno da. Poligamia modu ezberdinak daude: emakume askorekin ezkontzen den gizonarena; gizon ugariarekin ezkontzen den emakumearena; eta emazte askok aldi berean senar askorekin harremanak dituzten erlazio poligamoak ere badira. Dirudienez, hiru modu horien artean ugariena lehenengoa da.

Gizarte poligamoetan familiako kide bakoitzak dituen rolak oso ongi antolatuta daude: gizonetako ezin du dituen emazteen artean ezberdintasunik egin; emakumeen artean jerarkia handia egoten da, egin beharreko lanak modu eraginkorrean banatzen dituzte euren artean eta mendeak elkar trukatzeko dituzte senarrekina gau bat pasatzeko truke, adibidez.

BASAURI

Maiatzaren 20tik maiatzaren 23ra arte,
Solabarrian

- Euskal eta erdal nobedadeak
- Euskal musika
- %10eko beherapena

EUSKADIKO LIBURU GANBARA

**Bizi
irakurriz!**

futurorban arte

«Egit
zaren
betik
bizit

Hitzetan bizi da JosAnton. Bere etxeko salan poesiaz poesia ematen dira pausoak. Hitzez gauzen izatea edo esentzia harrapatzen aritzen da. Eta lortzen duenean, Artze bera da bere poesia. Artistaren lana, besteok ikusten ez duguna agertzea omen da. Denak elizara joaten ziren garaian, askatasunari egiten zizkion poesiak. Orain, kristautasuna du askatasunerako bide. Txoria txori, elkarriketa ostean txalaparta jotzera joan da, anaia Jesusekin aritzen zen gazte batengana. Betiko moduan, baina beti desberdin.

ESTITXU EIZAGIRRE

IXIAR EIZAGIRRE

Argazkiak: Dani Blanco

Berrian argitaratu zenuen azken artikulutik abiatuko gara. Lehen "arrazionalismo ero"tik ikusten omen zenuen mundua era batera. Zergatik da arrazionalismoa eroa?

Nork bere burua mutilatzearen ondorioa da arrazionalismoa. Mundua eta den guztia arrazoiaren soilik sartzeak ikaragarri mugatzen du errealitatea. Arrazoiak adimenak erabiltzen duen tresna bat da. Adimenak, nolabaite esateko, formarik gabeko argitxo bat bidaltzen digu; arrazoiak hartu eta forma ematen dio argi horri, hitz bihurtzen du. Arrazoiari argia datorkio, ilargiari eguzkitik datorkion bezalatsu. Arrazoiaren egin-kizuna ilargiak duenaren antzekoa da: honek eguzkiarena legez hark adimenaren argia isaltzea. Arrazionalismoak, aldiz, eguzkiaren argirik ez dela dio, ilargiak duen argia berea dela. Orduan, sekulakoa gertatzen zaio, jada ez du ezta bere lana betetzen ere. Arrazionalismoa, funtsean, harrokeria haundi batetik dator: nor-

Artea

"Ikusten ez duguna ikusaraztea, entzuten ez duguna entzunaraztea, sumatzen ez duguna sumaraztea. Ikusten diren izateek badute ikusten ez den izate bat. Bere arketipoa, nortasun bat, zertasun bat. Hori bilatzea da artearen egin-kizuna".

beraren egia dela egiazko bakarra ustetik. Errenazimenduan zientzia horrela hasi zitzaigun esaten: ukitu, neurtu, haztatu eta zenbait daitekeena bakarrik da zientifikoa. Arrazoiaren gainetik zegoen guztia baztertzeko hasi zen. Eta hori itsukeria larria da. Nola jarri dezake muga jakintzak? Zientziak zabaltasun baztergabe bat behar du.

Arrazoiak kanpo zer dago?

Bi alderdi ditugu gizakiok arrazoiatik at, irrazionalak direnak: bata, arrazoiak gainditzen duelako, eta bestea, arrazoiari iristen ez delako. Bata, arrazoiak gainekoa izanik ezin dugu logikarekin harrapatu, baina ez da inoiz logikaren aurkakoa. Sen intelektuala edo espirituala esaten zaiona da. Guztiok nabari ohi dugu zenbaitetan gudan, zerbait, badakiguna, ziurtasun osoz. Ez dakizu nondik etorri den, baina badakizu horrela dena. Hori da formarik gabeko argitxo. Bestea, berriz, arrazoiarekiko edo subkontzientea. Subkontzientekoa arrazoi izatera ez da iritsi, kaotikoa da, eta beraz, ezinezkoa zaio arrazoiari azaltzea. Arrazionalismoak uste zuen arrazoiak gainekoaren kontra joz, arrazoiak nagusituko zela munduan, behingoz zentzua iritsiko zela mundura. Ez zen konturatu subkontzientea bakarrik uzten duenean, honek jan egiten duela arrazoiak. Subkontzientea suprakontzienteak bakarrik oreka dezake. Ikusi besterik ez dugu, arrazionalismoaren mende dagoen mundu hau, nola daukan subkontzienteko kaosak menpean hartuta. Hara orain dagoen nahasmendua: diru-gosearen ase ezin suizidak sortutako gerrak, miseri beltzak, gezurra estaltzeko politikariek erabiltzen duten hizkuntza bikoitza, hizkuntza zuria, gezur beltzez josia... Zentzugabekeria nagusitu da.

Nola hasi zinen lehenago arrazionalismoaren bidez ikusten zenuen dena zalantzan jartzen?

Guztion bihotzean bada zerbait azkengabea dena. Horregatik dugu gizaki guztiok mugarik gabekoaren gosea. Nahiz askotan gehienok horren kontzientzia argirik ez izan, bizi egiten dugu behar hori hala edo hola. Kontua da nola bizitzen dugun hori: guztia absolutizatuz edo guztiztat edukiz, ala ezereza absolutizatuz edo guztiztat edukiz. Mundu hau besterik ez nuen, absolutizatuz egin nuen berau. Mundua azkengabetzat neukan, eta nire barrua lasai zegoen, ustez! Halako batean mundu honi mugak ikusi nizkion, azken bat zuela.

Nire barrua konturatu zenean hori ez zela berak gose eta egiaren zuen hori, hor geratu nintzen ez mundu honetarako eta ez besterako, jada mundu hau gabe eta zerurik ez. Bizitza honek ere ez zuen gehiago zentzurik niretzat. Denak huts egin zidan, azpiko lurra kolpean alde egingo balit bezala zen. Ez bakarrik nire inguruan, nire baitan ere bai. Hilabete beltzak pasatu nituen egoera horretan. Egun batez

n zarena
an
tasuna
n duzu»

Curriculumuma

- **JAIO:** Usurbilen, 1939an.

Ibilbidea

- Anaia Jesusekin txalaparta berreskuratu eta modernizatuz goi mailara eraman zuen.
- 1965ean Ez Dok Amairu taldeko sortzaile eta kide izan zen.

Argitalpenak

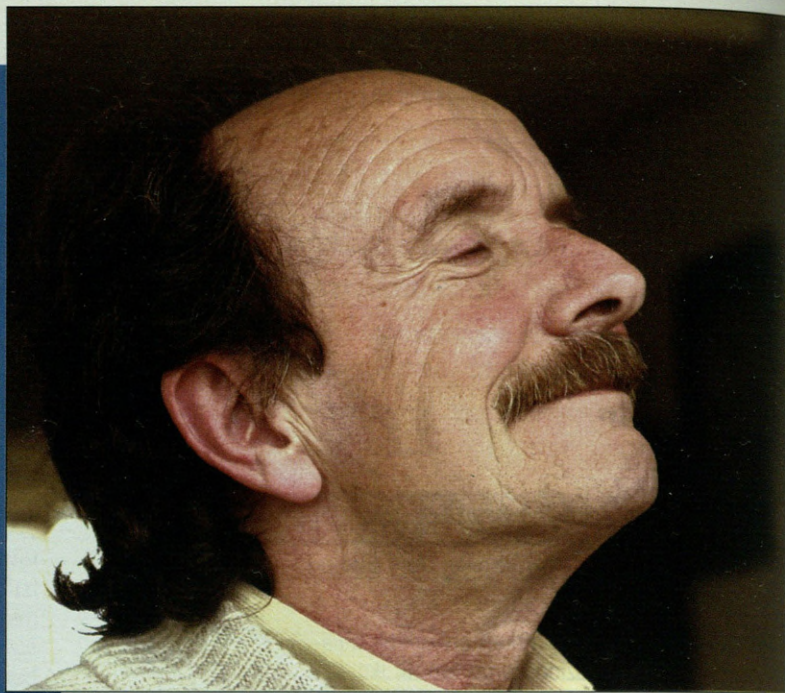
- Liburu asko argitaratu ditu. Horien artean: *Isturitzetik Tolosan barru* (1969), *Laino guztien azpitik ...eta sasi guztien gainetik* (1973), *Ortzia lorez lurra izarrez* (1987), *Oihana auhenka* (2001).
- Diskoak (poemak bere ahotsean): *Harzabal* (1968), *Gizon handia da mundua eta mundu ttikia gizona* (1995), *Mundua gizonarentzat egina da, baina ez gizona munduarentzat* (1998).

Ikusentzunezkoak

- Mikel Laboarekin *Ikimilikiliklik* saioa (1973-1978), Venecian eta Parisen ere eman zutena.
- Luis de Pablarekin *Zurezko Olerkia* kontzertua (1976).
- Gonzalez Aziluk Iruñeko Ganbera Korurako obra bat egin zuen, *Arrano Beltza* poeman oinarrituta.
- Nikolas Bacrik kantata bat egin du bere testuetan oinarrituta: *Ixiltasunaren hortzadarra* (2002).

Sariak

- Euskal Herriko Unibertsitatearen urrezko domina jaso zuen (2000. urtean)

Anaiaren erantzuna

"Zumetarekin Europara ateratu nintzen 1961ean.

Neure buruari demonstratu nahi nion nire kasa bizimodua ateratzeko gauza ote nintzen. Mundua ikusteko eta hegan egiteko gogoa ere banuen, noski. Ama alarguna zen, nik ateratzen nuen etxeko negozioa aurrera... Baldintza horietan, horrelako erabaki bat hartzean, inork gutxi du zugar sinesten; bakarrik egin behar duzu aurrera.

Anaia Jesusek 15 urte bakarrik zituen, eta ohar bat utzi nion ohe burukoaren azpian, joan aurretik: 'Sinets ezazu nigan, beste inork ez du sinetsi-eta'. Eta anaiak, handik gutxi, gutun batean erantzuna: 'Nik beti sinetsi dut zugar'. Nik etxetik alde egin nuenean, zer ez zuen nitaz entzungo egin nuenagatik! Eta hala ere, bere adinean, horrela erantzutea, txit hunkigarria izan zitzaidan".

gauzei, ikusten zena besterik ez zutelakoan; orain barne-muina. Orain gauzak askoz ederragoak eta osoagoak dira. Ez ditudalako aurpegiko begiekin bakarrik ikusten, bihotzeko begiarekin ere ikusten ditudalako zertxobait. Munduan dena da misterioa, dena mintz zaigu misterio handiaz. Ez dakizu horretaz nola hitz egin ere.

Heriotzarekiko ikuspegia ere aldatu zaizu?

Bai, ezerezaren zulo beltzerako sarbidea izate-tik, bizi biziagorako atea dela ikusten dut. Heriotza biziaren ukazioa da; ez du berezko errealitate; heriotza ukatzetik bizi da heriotza. Hilezkorak gara, izatez. Baina nola pasatuko ginateke gure egoera hilkorretik hilezkorera, heriotzarik ez balego? Heriotzaren laguntzarik gabe, nola pasa ahalko ginateke betikotasunera? Hiltzen gara beti bizitzeko. Heriotzak guztizko askatasuna ematen dio biziko den biziaren atzetik ibili denari.

Beti biziko bagara, zergatik ez dugu hil nahi?

Bizi dugun bizi honen indarra handia delako, heriotzaren ziurtasuna ahazteraino. Baita ere heriotza ezagutzen ez dugulako, eta ezagutzen ez denari beldurra diogu. Ume bati galeraz iezaiozu hildako bat ikustea, eta munstro bat sortzen du buruan. Hasten da buruari bueltak ematen: "Zer ote da?"... Aldiz, hildakoa ikusten du, eta lasai arraio geratzen da. Den bezala ikusten duelako, bere neurrian; handik aurrera ez dio buelta gehiagorik emango.

Zein da heriotzak ematen duen guztizko askatasuna?

Batek bere indibidualtasunaren mugak gaindituz bere jatorrizko izaerara itzultzea jakinaren gainean; ezinbesteko urratsa, Jauna lagun, Bat

beste zera hori usaindu nuen: argia, mugagabea... Geroztik ez nau utzi.

Mundua absolututzat edukitzetik erlatibizatzen pasa zaren honetan, lehen baino gutxiago maite al duzu orain?

Bada ez, alderantziz da. Mundua ulertzen eta zuzenago maitatzen ere erlatibizatzean hasi nintzen. Gure herria eta hizkuntza ere absolutizatuta neuzkan, ez zegokien neurrian maite nituen, eta orain, berriz, bere neurrian ikusten ditut. Orain gehiago maite ditut, egiaz maite ditudalako, beren neurrian.

Beste zentzu bat hartu zuen ordutik munduak niretzat. Absolutuaren barruan erlatiboak zer zentzu zuen ikusten hasi nintzen. Erlatiboan ere absolutuaren zerbait badagoelako. Belar izpi batean, harri koxkor batean, urean, hodeietan, edozein gauza txikitari nola ez ikusi absolutuaren zerbait, Jainkoaren zerbait?

Lehenago azalera bakarrik begiratzen nien

denarekin bat izateko. Hori ez du, noski, heriotzak besterik gabe ematen. Jatorrizko izaera hau, Jainkoaren eskuetatik atera ginenean genuen betegintzarrea da. Gutxi batzuk lortzen dute egoera hori bizi diren bitartean; gehienek, ordea, heriotzaren ostean. Hasierako egoera horretara itzultzea bezala da heriotza. Ez hori bakarrik. Berriro jaiotzea ere bada gehientzat.

Zer da berriro jaiotzea?

Berriro jaiotzea garenak izaten hastea da. Amaren sabeletik gure nahia kontuan hartu gabe irten ginen, jaiotza izan ginen. Nahimen aldetik askeak garenez, bizitzan garenak izatea ala ez garenak izatea ere aukeratu beharrean izaten gara. Gehienetan gehienok ez garenak izanez bizi ohi gara, jaiotzeagatik bakarrik, besterik gabe, garenak garelakoan. Egiaz garenak izaten hasteko, ordea, berriro jaio beharra daukagu, geure baitatik jaio orain, guk aukeratuta eta jakinaren gainean.

Zeure izate horren kontzientziarekin bizitzen hasten zarenean eta zarena zarenean, esan liteke betikotasuna bizitzen ari zarela. Izateak ez baitu bukaerarik. Egoera horretara iristean, heriotza ere gaingitua duzu. Maitasunak eta otoitzak asko laguntzen dute nor garen ezagutzen eta garena izaten. Maitasunak biziartzen du zu zaren hori, eta horren aurka heriotzak ezin du ezer egin.

"Ez dok Amairu sortu genuenean oso baliagarri izan zitzaigun herriaren babesa; hori gabe, ez dakit aurrera aterako ginen. Baina gizarteak bizkarra ematea zer den ere ezagutu genuen. Demokrazia deitzen den hori etortzeaz bat politikoez publikoki hitz egiteko aukera izan zutenean, ikusi zen ordura arte arrazoi politikoez ekartzen zutela jende asko eta asko gure emanaldietara, ez kantuen edertasunak. Aurrerantzean, benetan zaleak zirenak bakarrik etortzen ziren gu entzutera. Aukeran hala hobe".

Heriotzak zure gorputza eta arima bereiziko ditu aldi baterako, baina gorputz horri bizia eman dio arima ezingo du hil, maitasunean erroturik badago.

Gure gizartean heriotza trauma bat da.

Ez duela aspaldi, hilak etxe ondoan lurperatzen genituen; gero etxetik hurbil, elizan edo eliza ondoko hilerrian; orain heritik kanpo, urrutik, eta nahiz eta lurra franko egon, lekurik ez dagoela-eta, ez lurpean ehortzen ditugu, hormigoizko artxiboetan artxibatzen ditugu, mila aitzakia jarritz horretarako. Orain duela gutxi arte, bizidunak beren hilekin bizi ziren, bazekitenez hauek bizirik zeudela, eta eurak baino biziago gainera.

Gaur egun heriotza baztertzen da, tanatorioetan ezkututzen da... Ez dugu heriotza ikusi nahi. Ez dugu ikusi nahi, heriotzarik ez balitz bezala bizi nahi dugulako. Baina gaur heriotza ez da hil ondoren hasten. Zahartzaroarekin hasten da heriotza, beste tanatorio mota diren luxozko zahar-etxe dotoreetan lurperatzen ditugunean geure guraso zaharrak, han, profesional onen eskutan daudela, gure etxean baino hobeto zainduak egongo direla geuren buruoi sinestertzten nahiko lan dugun arren.

Betiko bizitzaren erreferentziarik ez duen gizarteak bizitza hau heriotza bezala bizi du. Bizitza hau heriotzak jango badu erabat, ez gara

ekintzaile

ZURE IDEIA EKINTZAILEAK BABESTEN DITUGU

- Laguntza eskaintzea pertsona edo talde sustatzaileari, ideiarekin garapen fasetik eta Enpresa Planaren prestakuntza arte. Pertsona fisiko zein juridikoei (mikroenpresei) zuzendua.
- Enpresa Plana gauzatzeko behar diren inbertsioetarako finantzaketa lortzen laguntzea. Pertsona juridikoei (mikroenpresei) zuzendua.

Informazioa eta eskaerak:

Arabako Enpresa eta Berrikuntza Zentroa CEIA

ceia@ceia.es - www.ceia.es - Tel: 945 29 82 82

Ezkerraldeko Enpresak Garatzeko Zentroa CEDEMI S.A.

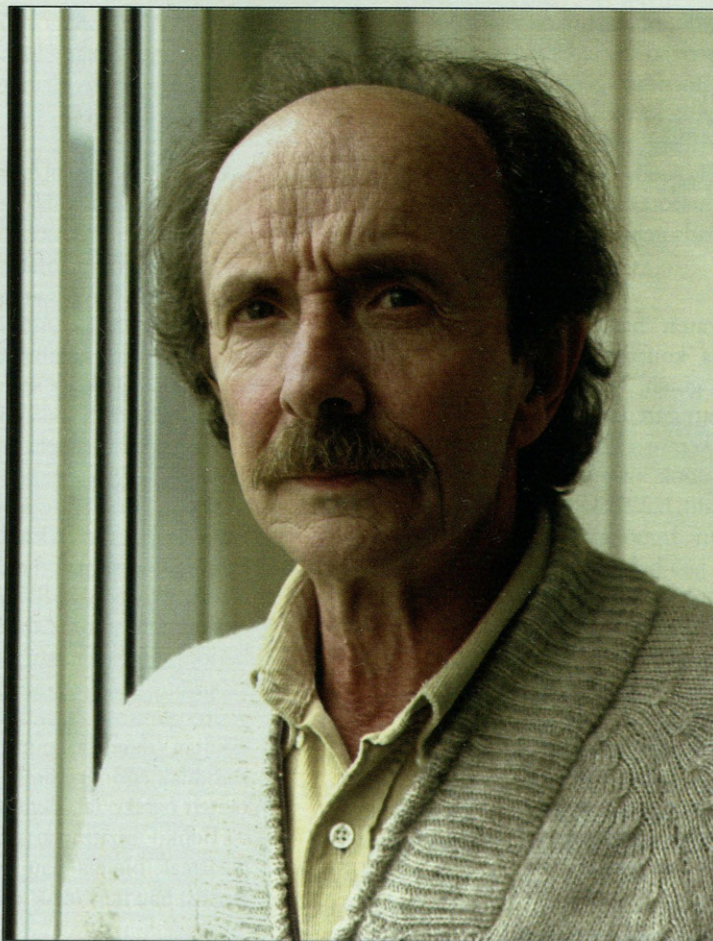
cedemi@cedemi.net - www.cedemi.net - tel. 94 418 41 00

Bizkaiko Enpresa eta Aurrerapen Zentrua

beaz@beaz.net - www.beaz.net - tel. 94 423 92 28

Askatasuna

"Askatasuna ez da nahi dena egitea. Gure sukar itsuei jarraitzea, nahi dugunean, droga hartzea askatasuna al da? Lehen aldian, agian, ondoren drogak edo zure sukar eta grinek nahi dutena egiten duzu, ez zuk nahi duzuna. Nik nahi dudalako beste bati gezurra esanda, nola izango naiz, bada, ni libre? Gezur batek lotu egiten nau, beste bost bat bota behar baitituz atzetik, aurrekoa estaltzeko. Aske izateko jakin behar da geure izateari zer dagokion. Eta hori oso zaila da. Hinduismoko gururik handienetakoa izan zen Râmana Maharshi-ri ikasleek galdetzean: 'Maisu, zer egin behar dugu askapenera iristeko?'. Maharshik erantzuna beti: 'Zeure buruari galde iezaiozu: nor naiz ni?'.

bizitza bizitzen ari, heriotza baizik. Heriotza da nagusi, egunetik egunera hurbilago gaude heriotzatik. Aldiz, heriotza ondoko betiko bizitza hil baino lehenago bizitzen ari bagara, kontzientzia horrekin, neurri handi batean betiko bizitza bizitzen ari gara hemen, eta bizitza honek, noski, beste zentzu bat du.

Hizkuntza handiak hiltzen asko dituztenak al dira? Hizkuntzak ez dira handi jende gehiagok hitz egiten dituelako. Hitzunek nola hitz egiten duten, nolakotasuna da garrantzitsua. Zer punturaino bizi duzun zeure hizkuntza, zer sakontasunekin. Hizkuntza hori zer esateko erabiltzen den, gauza handiak esateko edo eskaske-riak esateko. Zer osotasunarekin erabiltzen den begiratu behar da. Hizkuntza ez baita komunikatzeko bakarrik, hori da bere eginkizunik txikienetakoa. Gizakion hizkuntzak gaitasun ezberdinak ditu. Nagusienetakoa, kontzeptuak sortzea da: zuk gauza bati "harri" esatea eta fonema horien bidez, aurrean ez duzun zerbait presente bihurtzea, izenaren bidez gauza horren izana, gauza hori bere baitan dena, adieraztea. Mirari bat da, sekulako jauzi kualitativoa. Izen horrek bat egite modu bat sortzen du hizketan ari denaren eta harriaren artean, izen hori hiltzunaren baitan bizi delako. Izate bakoitzari izena ematea ez da txantxetako kontua

izan hizkuntzaren sorreran. Izana ezagutu gabe ez baitago bidezki izena ematerik.

Zer harreman dago artelanaren eta artistaren artean? Kantaria kantu bat kantatzen ari denean, eta kantaria ikusten ez, kantaria kantu da. Kantariaren eginkizuna hori da, kantu izatea. Kantaria baino garrantzitsua goa baita kantua. Obra horretan egilea bera dagoelako. Obra hori egitea bere egiazko niaren loratzea izan da.

Nola egiten da artea?

Artelan zabala egiteko bide estu estutik joan behar da. Zenbat eta muga gehiago jarri, zure barruak askoz lan gehiago egin behar du muga horiek gainditzeko. Horrela biltzen gara geure barru-barrura, barruenekoaren bila, barruenetik datorkigunari forma emateko. Orduan jartzen gara benetako obra egiteko

giroan.

Gizaki oro izatez da artista. Mota batekoa edo bestekoa. Neurri batean edo bestean. Baina denok landu behar genuke arte motaren bat. Gure nortasuna osatzeko beharrezkoa genuke.

Koldo Izagirrek XX. mendeko poesia kaierak delakoan dioenez, zu zara liburua bera artelan bihurtu zuen lehena. Nola egin zenuen hori?

Gauza guztiei galdera bat eginda. Papera erabili behar duzu? Zer paper? Zer hizki mota? Nola idatzi? Lerro denak elkarren parean? Zer koloreekin? Zer forma eman liburuari? Irudia behar du edo ez? Ahotsa entzun behar du? Gauza guztien inguruan galderak eginda sortu nuen liburua. Maisurik izan banu ez nuen horrenbeste galdera egin beharrik izango.

Gaur egun lanak osatzeko zein dira zure oinarriak?

Eskuz idazteari garrantzia ematen diot. Idazkerak beste aberastasun bat du, adierazkorragoa da, esanahiari lotuagoa. Poema tragiko edo ironiko edo alai bat ez da pultsu berarekin idazten, idazkeran antzeman egiten da. Poemak diskoan grabatzea ere lagungarri da, egileak bere hitzez nola esaten duen agertzeko bidea ematen duelako. Baina dudarik gabe, modurik onena poemak jendaurrean aurrez aurre esatea

Bertsoa

DOINUA:
MUTIL KOXKOR BAT

Beraz artisten mugimenduan
hainbat sortzaile oparo
orijinala izan nahiari
makurtu zaio zeharo.
Bestea bezain... bestea baino...
konparaketen esklabo,
orijinala ez da ordea
inoiz orijinalago
orijinala konpara ezin
daitekeen hartan dago

Aitor Mendiluze

da. Sekulako gainbeherakada izan da liburuare-
na. Askoz aberatsagoa zen ahozko tradizioa,
biziagoa, ahoz aho zihoana, arnasaren bidez,
biziaren bidez ematen zenuelako hitza. Hori
inongo formatuk ezin du hobetu.

Nola ikusten duzu gizarteak artearekiko duen jarrera?

Gaur egun, telebistaren eraginez, kulturegabetasuna da nagusi. Telebista eroso da, etxean dago, piztu eta kito. Aldiz, poesia emanaldi batera joan egin behar da, etxetik irten, diru bat gastatu... Horrek eskatzen du gogoa izatea, eta aukera bat egitea. Nik uste, gure gazte garaian jakin-min handiagoa genuela. Horrek ez du esan nahi edozer gauza onartzen genuenik, baina obra berri bat ematean, joan egiten ginen ea interesatzen zitzaigun jakiteko. Gaurko gazteak sekula baino askeago dela uste du, nahi duen guztia egiteko aukera baitauka, baina oso murrizta da bere mundua. Rocka gustatzen bazaio, rocka bakarrik hartuko du, ez antzerki, ez dantza eta ez beste ezer. Eta rockaren barruan, gainera, estilo zehatz bat, batzuek gogorra, besteek popa... ez du besterik entzuten, harrigarria da zer multzo bereiziak egiten diren. Besterik ikusi edo probatu gabe, segituan esaten dute "ez zait interesatzen".

Eta artistak gizartearekiko zer jarrera du?

Ikusi behar da zer arte egiten den ere. Hasteko, olerki batzuk erabat ulertezinak dira, ez dakigu zertaz ari diren ere. Gauza berdina esan liteke arte modernoaz. Nik uste, gainera, zenbait artistek, batzutan, hori berariaz egiten dute. Publikoa ez dela iristen beren sakontasunetara erakutsi nahiz edo. Arteak ulergarri izan behar du. Ulergarria ez bada, zer hartu behar duzu artelan horretatik? Artista eta ikuslearen arteko hizkuntza bat behar da elkarri ulertzeko, artea-

Euskara aurkitzeko poema

"Londresera joan nintzenean aurkitu nuen euskara eta Euskal Herria bera.
Nahiz eta diruz larri ibili -gose dezente pasatu genuen-, urtero nire harrotasun puntua izan ohi nuen amari bere urtebetetzeetan oparitzo bat bidaltzea. Baina urte hartan ez neukan bidaltzeko ezertxo ere. Olerki bat egitea pentsatu nuen. Eta galdera: 'Nola idatzi behar diot?' Ordura arte suediera, frantsesa eta ingelese ikasten aritu ginen, zenbat eta jende gehiagok hitz egin, orduan eta handiagoa zela hizkuntza pentsatuta. Txinara joatekotan ere ibili ginen, txinera ikasteko. Garai hartan ingelesez idazten nituen olerkiak. Nola idatziko amari? Nola izango zen bada...
Orduan aurkitu nuen euskara".

rekin komunikatzeko. Hain olerki ulergaitzak eginda, ez da batere harritzekoa jendeak atzera egitea poesia hitza entzute hutsarekin. Inor gutxi, gainera, ausartzen da ez duela ulertu esatera ere, astotzat hartuko dutelakoan. Isil-isilik erretiratzen dira eta ez dituzu sekula gehiago ikusiko.

Jakina, sujerentzia batean gera daiteke, noraino esan eta noraino ez, artelanak berea du hori. Den-dena esan beharrik ez dago, entzuleari utzi behar zaio bere zatia osatzen. Baina aizu, entzuleak olerki osoa asmatu beharra ere... Zertarako behar du orduan olerkia? Olerki hori interpretatu beharrean, beste bat egiten ari behar du eta! Ezer ulertzen ez den arteak ez du ezer sustatzen publikoarengan, odol txarra ez bada. Gainera, ez da ulertzea bakarrik. Zer ematen du gaurko arteak, adar jotzeaz beste? Joan den 40 urteotan, euskaraz asko landu da "nola" esana, baina "zer" esana? Gure barrua argitzen eta samurtzen duenetik, gure barrua esnatzen, gure burua ezagutzen lagunduko digunetik, zer? Artistak gehiegi jotzen du bere bitxikeriak kontatzera, norik gauza arraroagoak egin lehiatzera. Trikitixan eta txalapartan ere asko ikusten den joera da, zeinek baino zeinek azkarrago jo lehian, zirkorako prestatzen edo. Orijinalkeria nagusi bazterretan.

**Ez gaituzte ezagutzen poeman erdaldunek eza-
gutzen ez gaituztelako ez gaituztela maite diozu.
Nola ezagutuko gaituzte?**

Guk gure hizkuntza maiteko bagenu eta beharrezkotzat edukiko, erdaldunak ere hasiko lirarteke maitatzen eta beharrezkotzat hartzen. Guk maitatu behar dugu lehenengo. Maite ez badugu ez diogu maitasuna inori kutsatuko. Horregatik euskaraz jakin arren, ahal duten guztietan erdaraz ari diren erdaldun berrien lan amorratua bezalakorik ez dago euskara sunsitzeko eta erdaldunak euskaratik uxatzeko. Eskerrak, hala eta guztiz ere, euskara ikasi eta euskaraz mintzo diren euskaldun berri kartsuok ditugun; hunkitzen naute biziki eta begirune handia diet. Mundu diruzale honetan, diru egiteko asko balio ez duen hizkuntza ikasten adore goitiarra erakutsi digute euskaldunberriek.

Euskaldun askok euskara badakigu, euskara asko maite dugu, baina ez diezagutela eskatu *Berria* edo ARGIA irakurtzea, edo euskal irrati-telebistak ikus-entzutea, edo euskal kantuak tar-teka entzutea, horretarako kantu yankiak entzuteari utzi behar badiogu! Kolonizatuaren konplexu handia dago gure herrian. Batez ere gure merkatari, politikari eta jauntxo-anderetxoan artean, eta hauek bezalakoak izatea nahiko luketen jauntxo edo anderetxo ez diren artean. Kolonizatu konplexua duenari berea ez den beste kultura, batez ere kolonizatzailearen kultura zaio eder, usain oneko eta dotore. ■

ESTRASBURGON, SARRIXE...

BOZKETAREN
EMAITZAK
HONAKO HAU EK
DITUZUE :

ALDE,
261 bozka

KONTRA,
792654135872137

...

MISTER
ITURGAITZ,
please !

AIAM
ZORRI,
HERR
PRESIDENTO !
?

Euskaldunen eskubide historikoak eta Europako Konstituzioa

Europako Konstituzioaren prozesuak aukera paregabea eskaintzen dio Espainiari Euskal Herriaren eskubide historikoen egoera konplikatuaz aztertu eta konpontzeko, europar zuzenbidea egin, garatu eta aplikatzeari dagokionez; eta batez ere Europako Konstituzioaren Proiektuari begira —bertako 2. eta 5. artikulua oinarritzeko dira kontu honetan—.

Europako Konstituzioaren Proiektuak gaia malgutasunez interpretatzeko bidea ematen du, nahiz eta malgutasun hori estatu kideetan aplikatzeko garaian Espainiaren kasuan ez den hain garbi ikusten. Horrela, saihestu egiten da Konstituzioa bera, izan ere, Konstituzioak giza historia, gizarte eta justizia arloko testuingurua kontuan hartuta eta onartuta esaten baitu eskubideak babestu eta errespetatzen dituela, eduki jakinda zein diren gure sistema Europar Batasuneko berehalako errealitatera egokitzeko beharrianak —gaur egun Europako Konstituzioaren Proiektua da Europar Batasunaren ordezkaria—.

Hori dela-eta, Konstituzioko lehenengo xedapen gehigarria bera da Europako Konstituzioaren Proiektuan Euskal Herriaren foraltasuna juridikoki bermatu behar duena. Hain zuzen ere, Europako Konstituzioak berak aukera bikaina eskaintzen du foraltasun horrek indarrean jarrai dezan. Europako itunen izaera integratzaileak, Konstituzioaren Proiektuak eta bere izaera juridiko bereziak interpretazio hori erabat ahalbidetzen dute. Europar Batasunaren Ituneko 6.3. artikulua —Konstituzioaren Proiektuko 5. artikulua—, "Batasuneko estatuen nazio-nortasuna errespetatuko du Batasunak". Oraindik argiago geratzen da hori Konstituzioaren Proiektuko 5. artikuluan. Arau horiek, Batasunaren baitan estatu bakoitzeko berezitasunak gorde daitezela agintzeaz gain, hainbat estatu kideren barruko berezitasun nazionalak benetan eta eraginkortasunez onar daitezela ere agintzen dute. Berezitasun horien arteko nabarmenetako bat foru-izaerak Euskadi eta Nafarroari ematen dien desberdintasuna da, Konstituzioak onartzen duena, hain zuzen ere.

ALBERTO ELOSEGI

«

Batasunaren baitan
estatu bakoitzeko
berezitasunak gorde
daitezela agintzeaz
gain, hainbat estatu
kideren barruko
berezitasun nazionalak
benetan eta
eraginkortasunez onar
daitezela ere agintzen
du. Berezitasun horien
arteko nabarmenetako
bat foru-izaerak
Euskadi eta
Nafarroari ematen
dien desberdintasuna
da, Konstituzioak
onartzen duena, hain
zuzen ere

»

Desberdintasunak konstituzionalki aitortzeko indarrean egon eta paktatua den tresnari ez izan arren —horiek dira giza eskubideen ezaugarriak—, gure testuinguruan, Alemania, Austria eta Belgikaren kasuek, bakoitzak bere konstituzioaren eraberritzearekin erakusten digute batez ere borondate politikoarekin badaudela aukerak kontu honetan. Horretarako, giza eskubide horiek daukaten garrantziaren irakurketa politiko egoki eta proportzionala egin behar da, eta administrazio zentralak irakurketa hori bere egin eta erabili behar du Europako instituzioetan, gaur egun Europar Batasuna egiten ari den konstituzio prozesuan. Baldintza hori bete da estatu kide batzuetan: Alemani, Austrian eta Belgikan. Euskadi eta Nafarroaren kasuan, bi horien eskumetitartasuna eta horietatik eratorritako zenbait aplikazio berezi —pizgarri fiskalak, esate baterako— zenbaitetan Europar Batasunak salatu izan ditu konstituzionalki onartutako zenbait giza eskubide urratzen dituztelako. Estatu kideen identitate nazionalarekiko errespetuaren printzipioak —EBren Ituneko 6.3. artikulua eta Europako Konstituzioaren Proiektuko 5. artikulua— adierazten du beharrezkoa eta bidezkoa dela Europako Konstituzioaren aurrean Batasunaren barruko errealitate konstituzionaleko giza eskubideak egoki eta benetan defendatzea.

Baina hori baino garrantzitsuagoa da Europako Konstituzioaren Proiektuko 2. artikulua, EBren balore eta printzipioei dagokiena: "Batasunaren oinarritzeko baloreak giza duintasuna, askatasuna, demokrazia, berdintasuna, zuzenbideko estatua eta giza eskubideekiko errespetua dira. Balore horiek estatu kide guztienak ere badira, aniztasuna, tolerantzia, justizia, elkartasuna eta diskriminaziorik eza ezaugarritzat dituen gizarteak". Esan beharrik ere ez dago Batasunaren zabaltzearen kide berriak izateko hautagaiek balore horiek errespetatu beharko dituztela, eta baita gaur egungo estatu kideek ere, daukaten barruko arazok alde batera utzita. ■

Osasungarria ere bada

Zinek ez du behin edo behin honelakorik esan?: "Hori baino teatrero hoberik ez dago mundu honetan!" Izan ere, norbaiten hitzak edo jarrera benetakoak iruditzen ez zaigunean, antzerkia egiten ari dela uste dugu. Antzerkia egitea, berez, gezurretan aritzea balitz bezala. Hau aldrebeskeria, nik badaramat ia hogeitaz horretan eta lehen-lehenetik erakutsi zidatenetako bat, eszenatokian egiarekin lan egin behar dela izan zen —bejondeiola Stanilavskiri—. Aktoreak bizi egin behar duela uneoro bere pertsonaia, sinetsi sinestartzeko, azken batean jendea bereganatzeko. Jendea geureganatu... Ikusleak lortu, zaleak sortu, antzerkia gutxi batzuen aukera izateari utzi eta behingoz herrian barneratu.

Haritik tiraz, hemen nire bigarren galdera: "Zeinek du ohitura noiz edo noiz antzerkira joateko?". Errazago jarriko dut. Zeinek ikusi du behin besterik ez bada ere antzerki lan bat? Zoritzarrez eta harrigarria bada ere, galdera hauei erantzuteko gai direnak ez dira horrenbeste ere. Urrutian begiratu gabe, nire inguruan gehiago dira, askoz ere gehiago, antzerki areto bat behin ere zapaldu ez dutenak. Edo behin egon badira, konpromiso hutsean hurbildu direnak ni neu edo beste ezagun bat agertzen zelako. Ez ditu erakartzen, ez dute haren beharrik larunbat arratsa igarotzeko. Badagoenik ere, jakingo ote dute?

Bestalde, duela gutxi plazaratu dira SAREA edo euskal antzerki zirkuituak iazko urtean eskuratu dituen ikusle eta emanaldi kopuruak. Datuek arte eszenikoko programazio profesional osoa jasotzen dute, hau da, antzerkia, dantza eta lirika programazioa. Eta datu horien arabera, azken urte honetan SAREAKo antzokietan 362 ikuskizun ikusi ahal izan ditugu, eta eskainitako 1.255 emanaldietara 388.018 ikusle hurbildu dira, batez beste 309 ikusle emanaldiko, alegia. Ikusleek gora egin dute, emanaldi kopuruak ere bai. Beraz, emaitzak onak direla esan daiteke. Eta egia da, pixkanaka gure profesioa duintzen ari

ALBERTO ELOSEGI

da, lan baldintza hobeak lortzen... Baina zer dira 388.018 ikusle —umeak barne, jakinagizarte oso batentzat? Arazoa ez da antzerkiarena bakarrik, zine ma-aretoak ere krisian daudela entzun nion duela gutxi bati. Zorionekoa haren analisia... Izan ere, zinema-aretoen krisialdiak beste nonbait du aitzakia, ez zinema ikusleagoa gutxiagotzean. Zinemak ez du ikuslegorik galdu, aretoek galdu dute, zinema telebistaz edo bideoz ikustearen alde.

Telebistak ardura handia izan du zinemaren zabalkundearen. Eta antzerkiarenean? Erantzunak ez du inolako zalantza izpirik sortzen: gure

telebistak behintzat, batere ez. Bate-re ez, horixe baita Euskal Telebistak egun behintzat ematen dien garrantzia antzerki edo edozein arte eszenikotako gertakariari. Eta 388.018 pertsona ez dira asko, baina gehiago lirakeke, askoz ere gehiago, telebistak bere leihatila ireki eta behingoz beste errespetu batez hartuko balitu arte eszenikoko gertakariak. Oso noizbehinka estreinaldiren baten berri eman eta horrekin nahikoa egin dutela uste badute, akabo. Akabo nire esperantzak, nire ez hain urrutiko ezagunak edo lagunak bere planak aldatu eta larunbata arratsean antzerkira joateko erabakia hartzeko.

Gauzak horrela, telebistaren bideak huts egiten digun heinean, beste alternatiba batzuk jorratuz joan beharko dugu. Adibidez: "Antzerkia ikustea osasungarria da eta biziraupena luzatzen du". Honelakorik ikustera ailegatuko ote gara gure kaleetan? Izan ere, erakutsia dago antzerkiaren erabilera terapeutikoa dela gaixo mota ezberdinentzat, baina antzerkia ikustea?: "Antzerkia ikustea ona da zure osasunarentzat. Endokrinak askatzen laguntzen du, gozamen maila handiak lortuz. Zentzuak estimulatzen ditu. Eta ume-umetatik

sormena garatzen du. Tentsioak askatzen ditu eta ondorioz, estresaren aurkako medizina ezin hobea da". Eta ez da txantxa. Kar, kar, kar... Azkenean: antzokiak pil-pilean! ■

"Antzerkia ikustea osasungarria da eta biziraupena luzatzen du". (...)

Erakutsia dago antzerkiaren erabilera

terapeutikoa dela gaixo mota

ezberdinentzat, baina antzerkia

ikustea?: "Antzerkia ikustea ona da

zure osasunarentzat. Endokrinak

askatzen laguntzen du, gozamen maila

handiak lortuz. Zentzuak

estimulatzen ditu. Eta ume-umetatik

sormena garatzen du. Tentsioak

askatzen ditu eta ondorioz estresaren

aurkako medizina ezin hobea da".

Eta ez da txantxa. Kar, kar, kar...

Azkenean: antzokiak pil-pilean!

Xipri Arbellalde
IDAZLEA

Baliorik ba ote du ezkontzak egun?

Moda zaharrekoa izan nahi ez baduzu, gaur egun ezkontzaz irri egin behar duzu. Ezkondu gabe beste batekin bizitzea, bi neska edo mutiko elgarrekin "ezkontzea", haurrik ez izatea, gay eta lesbianentzat Bolibiatik etorri haur baten adoptatzeko eskubidea eta abar, horra norma berriak. Dogma berriak erran nezake, Eliza Katolikotik kanpo ere dogmak baitira eta gogoaren askatasuna daukatela uste dutenek ere baitituzte beren dogmak.

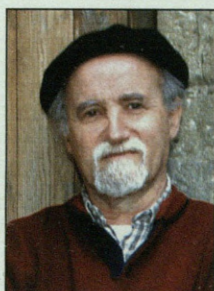
Lehenik ohartarazi nahi nuke baduela zenbait ehun mila urte, lur honetako zoko guziek badutela ezkontza, bakotzak bere ñabardurekin. Gizarteak aspalditik asmatu du ezkontza bere legeekin, gizakiaren arrazari bizia segurtatzeko eta zaharrek gazteak behar dituztelakotz beren zahartzaroan, haurrek aita amak behar dituzten bezala biziko lehen urteetan. Ezkontza ez da Eliza Katolikoak asmatua. Gizarteak asmatua da eta gizonarekin bat egiten duelakotz du Elizak ere beretu.

Ezkontza jostagailu bilakatu delakotz Hegoaldean ez da hilen ordaintzeko behar litekeen haurren erdirik sortzen. Euskal Herria leher egiten ari da eta leher eginen du non ez zaien etorkinei dei egiten.

Gizon zuzen batek gehiagokorik gabe onartu dezake, etorkin horiek beren herritik joatera bortxatuak izan daitezen bizitzeko? Ez ote dute, Iparraldean duela hogeita hamar urte modan zen eslogana bere egiten ahal: bizi eta lan herrian? Haiek ez dute beren herrian bizitzeko eskubiderik?

Gizon eta emazte guziek eskubide berak dituztela sinesten dutenek onartu dezakete, etorkin horiek Afrika eta Hego Ameriketako pobreen bizkar izan ditzen gizarteari gostatzen zaizkion, hala nola eskolan dabiltzalarik, eta lanerako prest direnean, beren herriak horien baitan sartu kapitalaz balia daitezkeen Euskal Herria bezalako herrialde aberatsak? Adibide bat emateko, ba ote dakizue laurogeiko hamarkadan Ghanak formatu medikueta gutienez %60 European ari dela? Normal da hori?

Herri normal batek hilen ordaintzeko doia haur egin behar du. "Egitea" ez da bakarrik bizia ematea. "Egitea" da ere haur horien hezte. Artetik errateko, aita batek egunean bost minutu dituelarik pasatzen bere haurra-ekin, bana beste gertatzen den bezala Espai-

ALBERTO ELOSEGI

«

Gizonak eta emazteak

elgar osatzen dutenaz

gain, gizon bat eta

emazte bat dira

normalki egokienak.

Haurraren hartzeko

gai den bikoterik ez

bada, bakarrik den

batek, bi gizon edo

emaztez egin bikote

batek har dezan, bai.

Baina, ahalaz,

haurrarentzat hobe,

aita deituko duen

gizona eta ama

deituko duen

emaztea, bakotzak

daukan nortasunetik

aberratu dadin

»

niako haurrekin, ez dakit zer heziketa egiten duen gizon horrek. Haur baten hezteko, aita eta ama biak behar dira. Bat ala bestea baizik ez badu ere berdin dela entzun dut: umezur-tza ere ez ote da batekin bizi? Besomotza eta okerra ere beso edo begi bakar batekin bizi dira. Arrazoinamendu horri jarraikiz, zuri komeni zaizulakotz, norbaiti kenduko diozu besoa edo begia?

Beste dogma bat, berdin dela gizon eta emazte batekin ala bi gizon edo bi emaztere-kin, aita eta amak paper bera jokatzen ote lukete haur baten heziketan? Haurrak harreman berak ote lituzke aita eta amarekin? Nork du haurra bere sabelean egiten bedera-tzi hilabetez, gau eta egun bere sabelean era-biltzen? Bederatzi hilabete horiek ez dutela lotura berezi bat sortzen ama eta haurraren artean? Ama da "ereditzen" Iparraldean hoin ederki erratan zen bezala, hitz horren erran-nahi aberatsarekin. Ez aita. Horrek ez duela ondoriorik? Amak dio haurrari titia ematen. Ez aita. Horrek ez duela bien arteko lotura berezi hura indartzen? Gizon-emazteek eskubide berak dituzte bai, baina ez dira berdinak eta bakotzak bere hartarik ematen dio haurrari. Biak behar ditu haurrak.

Haurra, aita eta amarik gabe gelditzen dela-rik, nehork ez du haren hartzeko "eskubide-rik". Haurrak du aita eta ama baten izateko eskubidea, hezia izatekoa. Lehentasuna eman behar zaie lan horren egiteko gehienik gai dire-nei. Gizonak eta emazteak elgar osatzen dute-naz gain, gizon bat eta emazte bat dira nor-malki egokienak. Haurraren hartzeko gai den bikoterik ez bada, bakarrik den batek, bi gizon edo emaztez egin bikote batek har dezan, bai. Baina, ahalaz, haurrarentzat hobe, aita deituko duen gizona eta ama deituko duen emaztea, bakotzak daukan nortasunetik aberratu dadin.

Ezkontza gaixo delarik gizarte osoa da gaixo eta hori ikusten dugu Iparralde hone-tan ere. Urte oroz, sortze baino 450 heriotze gehiago bada. Urte oroz, Makearen heineko herri bat desagertzen da. Horrela dugu erai-kiko biharko Euskal Herri Euskalduna? Amets Arzallus gaztea entzun dut behin Euskadi Irratian: "Abertzale baten lehen eginbidea: haurrak egitea". Bizi luze batek zaharrik zuhurrenari eman zuhurtasuna dauka mutiko horrek. ■

Juan Mari Arregi

ANALISTA EKONOMIKOA

Hazkunde ekonomikoa

Abiadura handiko trenaren proiektua (AHT), Pasaiaiko kanpoko portuarena, Itoizkoa, planta termikoena eta erraustekoena, berriz ere, hizpidean dago azken aste hauetan. Debatea piztu ez badute ere —hori litzateke benetan beharrezkoa—, berekin ekarri dute deklarazio eta kontra-deklarazioen uholdea. Funtsen, arazoa da ea zer motatako edo zer eredutako hazkunde ekonomikoa nahi dugun Euskal Herrirako. Batzuek edo besteek zein interes defendatzen dituzten, interes eta etekin pribatuak ala interes kolektibo eta herrikoiak, ezberdina izango da hazkunde ekonomiko hori.

EAEko Jaurilaritzako Ingurumeneko sailburua, Sabin Intxaurre, ausarki atera zen plazara orain aste batzuk artikulatu batekin: "Pasaia: beharrezkoa al da kanpoko portua?". Azken buruan, debate publiko eta gardena eskatzen zuen. Pasaiaiko badia ekonomikoki erregeneratu beharra onartuz ere, Intxaurreak zalantzan jartzen zuen portu hori eraiki beharra; besteak beste, Euskal Herrian lehenetik ere badugulako superportu handi bat Bizkaian. Sailburuak, halaber, egiten zuen Iberdrolak han instalatua daukan planta termikoa ixtearen alde, eta bete-betean jotzen zuen honela galdetzen zuenean: "Iberdrolaren inte-

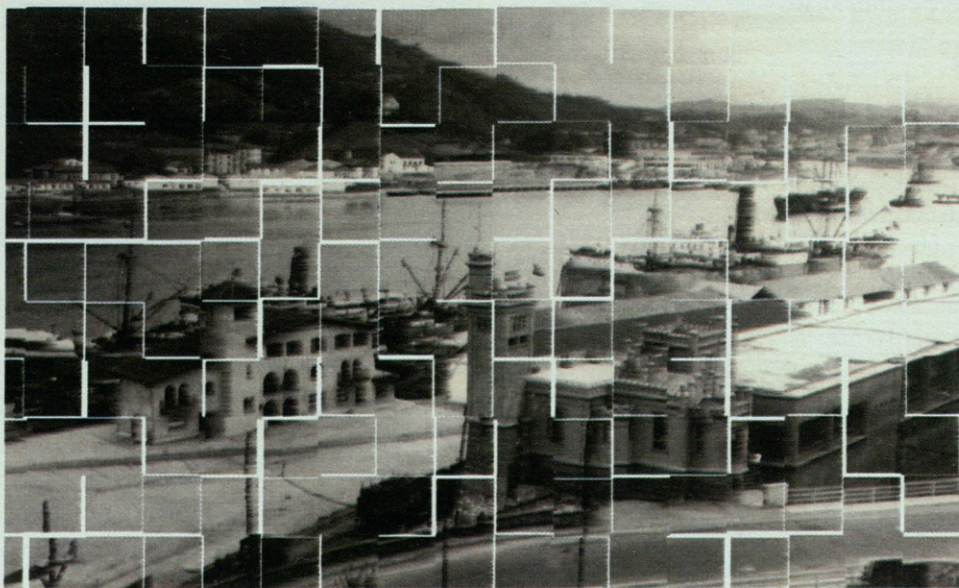

INIGO AZKONA

resek markatuko ote dute, bada, Pasaiairen garapena?". Dagozkien instantzia ofizial eta politikoetatik, Intxaurreak ez du lortu debaite horretako erantzunik, inork ez baitzituen kritikatu haren argudioak. Alegatu duten gauza bakarra da haren interbentzioak gure sistema politikoaren joko-arauak hautsi dituela, inor ezin baita proiektu horren kontra jarri baldin eta Gipuzkoako indar politiko eta enpresariak itundu badute.

Aipaturiko proiektu handi horien harira, galdetzekoa da nolako hazkunde ekonomikoa nahi dugun. Hazkunde neoliberal kapitalista, enpresa handien, eraikitzaile handien eta multinazional handien interesek ezartzen dutena, ala gure baliabide naturalak eta gure ekosistema errespetatuko dituen eta, batez ere, herritarren iritzia errespetatuko duena, haiekin publikoki, arrazionalki eta demokratikoki eztabaidatu behar baita. Hobe genuke herri honen memoria historikoa ez galdu —hazkunde ekonomiko zoroaren zerbitzura Lemoizko munstro nuklearra altxatu zuten, herritarren iritziairen kontra—. Eta geldiaraztea lortu zen, herriak haren kontra aurrera eramane zituen borroken konbinazioari esker.

BESTE HILDAKOAK. Oraindik orain ospatu da laneko segurtasunaren eta osasunaren nazioarteko eguna. Iaz, Euskal Herriko 154 langilek galdu zuten bizia lan egiteagatik. Azken hamabost urte hauetan, Euskal Herriko beste 2.300 langile hil dira, horiek ere lan egiteagatik. Hildako horiek, ordea, bestelakoak dira, eta Administrazioak ez du horientzat kontzentrazioarik, manifestaziorik eta hiletarik iragartzen. Patronala, administrazioak, botere judizialak, komunikabideak, sindikatuak eta langileak berak, prekarietatearekin batera, denok gara erantzuleak. Batzuek besteek baino erantzuki-

zun handiagoa dute, hala ere. Nork bere erantzukizuna asumitzea litzateke langileen heriotza gehiago eragozteko lehen urratsa.

EUSKAL HERRIA ETA EUROPA. Europako Batasuneko kide diren estatuak 25 dira joan den maiatzaren lehenaz geroztik. Multinazionalak irabaziko ote dute, hau da, merkatarien Europak, ala klub horretan sartu berri diren Ekialdeko eta Mediterraneoko beste herri horietako herritarrek irabaziko dute? Beldur gara ez ote duten askoz gehiago irabaziko XXI. mendeko "salesle" berri horiek, nahiz eta sektore herritarrek aukera berriak ere izango dituzten. Guztiekin ere, baldin eta klub horretan sartu berri diren herri horiek sartzeko modua izan badute erreferenduma egin eta gero, zergatik ez Euskal Herriak ere, hemengo herritarrek hala nahi balute, gaur egun eskakizun ekonomiko guztiak bete ahalko bailituzke? Estatua ez garela esango dute. Utz diezagutela izaten, eta errespetatuta gaitzela, baldin hori bada Euskal Herriko gehienek nahia.

Hobe genuke herri honen memoria

historikoa ez galdu -hazkunde

ekonomiko zoroaren zerbitzura,

Lemoizko munstro nuklearra altxatu

zuten, herritarren iritzia kontra-.

Eta geldiaraztea lortu zen, herriak

haren kontra aurrera eramane zituen

borroken konbinazioari esker

EUSKARA FABRIKETAN. Pozik hartzekoa da gure enpresetan euskara normalizatzeko CCOO, EHNE, ELA-STV, ESK, HIRU, LAB eta STEE-EILAS sindikatuek hartu duten konpromisoa, azken egunotan argitara eman dutena. Euskal Herrian dauden 100.000 enpresetatik, ehunek bakarrik daukate euskara normalizatzeko plana. Horixe da, euskararen egoerari dagokionez, gizartearen eta lan-munduen artean dagoen dibortzioaren irudi gordina. Izan ere, orain artean euskara enpresen ateetatik kanpo geratu izan da gehienetan, eta laneko harremanetatik, plangintzatik edo produktuen komertzializaziotik desagertua. Horra zergatik den garrantzitsua sindikatuaren konpromiso publiko hori. Testimonio hutsetik askoz harago joango ahal da! ■

TXANDAN
Igor Estankona

Faluja

Egia hobeto azaltzen dutelakoan, eratorritako kontzeptuetara jo ohi dugu: triangulu sunita, setioa, tortura. Baina iturburua ezkutatzeko sastraka bihurtzen ari delako azalpen errazagoa daukala: Paul Bremer Sadamen autoan, aurriak ketan, familia osoan bizirik gelditu den bakararra -hamalau urte- milizietan sartua.

Geopolitika lar gauza bakararra agertzeko. Etxerik-etxe, gupida zer den ere ez dakien ejertzito beldurgarri baten kontra, irabazten ari dira Irakiarrak. Belaunaldi oso bat ari da, hurrengoaren esperantza, historiaren hezur pilora amiltzen. Eta guk bitartean kalkulu zailak egiten ditugu, ia Falujakoak zenbat puntu eman dizkion Kerryri.

Ez dira, ordea, gure manifestazioak edo CBSren irudiak izan inperialismoa moteldu dutenak. Gogorra da esatea, baina tiro egin duen mutikoa izan da -hamalau urte- meskitarantz ihesi doala amerikarren bala zaparrada batek desegin duen berbera. ■

HIRUKO TXIKIAN
Joxe Mari Ostolaza

Haur jolasak

Omen Lynndie England torturatzaileraren izugarrikeriak, Irakeko Abu Ghraibeko kartzelan irakiar presoiei eginikoak, munduari itzulita eman argazkietan agertzen den hogeita bat urteko neska horren amaren hitzetan. Haur bihurrien pitokeriak, irudietako biluztu horiek terrorista musulmanak baitira eta ez gizaki, sortzez Jaunaren ezkerrekoak sailatu aukeratuak munduko infernura kondenatu nahi dituztenak. Oraingo hau, lehenagoko eskolako lagunekin beltz hura larrutu zutenekoaren antzekoa da, ostiatuaren piuraz haragoko frogak formalik ez, eta zuritua izan zen hura bezalakoa. Haur barba-baskeria. Garaiak eta dimentsioak dira aldatu direnak. Beren mundua salbatze aldera gaizkileen zulora joan izan beharrek sortu estresak eragindakoa da Lynndien eta bere lagunaren desmasia. Ulertzekoa. Barkatzekoa. Beren inguruetan heroiak. Izan ere, ejertzitoa pribatizatu izan beharrek kontrol ezak horrelako ondorioak ekar ditzake, hogeita bat mila mertzenarioen enpresek hiltzetik bizi behar baitute, hiru mila milioi dolarreko sarteak lortu, eta ez dago batere erreza zifra hori ekarriko duen gerrarik aurkitzen. Etsaiak bilatzea da komertzial zeregina. Eta aberatsak badira, etekinak ere halakoak, orduan eta hobeak. ■

berria

Geurea, zeurea

Marilái Ugarteburu

(...)Etzi izango dira 15 urte Egin Irratia bere eman-kizunekin hasi zela. Bost urte beteko dira uztailean, oster, Garzonen agindu bat tarteko, *Egin* egunkari-gaz batera zarratu zutenetik. Eta gaur arte.

(...)Jakin arren gain hone-tan nire iritzia ez dela batere neutroa, esango nuke hamarkada batean zehar irratigintza ulertzeko era ezberdina jorratu zela. Askotan formulak eta saio-ak inbentatzeko ausardia ere egon zen. Zer nahi duzue esatea: dialean Eus-kal Herri osoaren ikuspegi-tik egindako saioen falta sumatzen dut harrezkero. Badirudi euskal irratigin-tzan EITB ente publikotik at dauden formulak, Herri Irratia kasu, gaizki eta estu bizitzera kondenatuta dau-dela. Edo, bestela, irratigin-tza komertzial eskasena dela alternatiba posible bakarra, sosak ateratzekotan...

Irratian, beste hedabi-deetan legez, aniztasuna eta independentzia sustatu beharreko printzipioak izan behar lirateke, ordea. Eus-

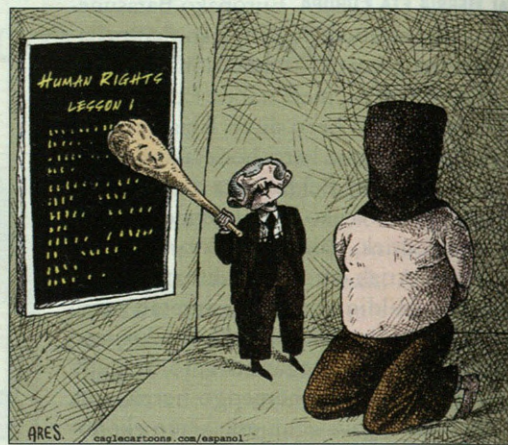
karaz eta Euskal Herri osoan jaso ahal dugun egu-neroko uhina Jaurlaritzare-kiko "politikoki zuzena" da (beti) mezuetan, ustezko euskal politessea darabil berba egiteko moduetan, jiji-jaja ugari baina umore gutxitxo... eta gazteentzat, berriz, zer esan... txilioka euskañolez diharduten es-tariak. Eta ongi. Hori asko-ren gustuko da. Baina beste-lako irratigintza ere posible izan beharko litzateke".

gara.net

Jonan Fernandez elkarvizketa

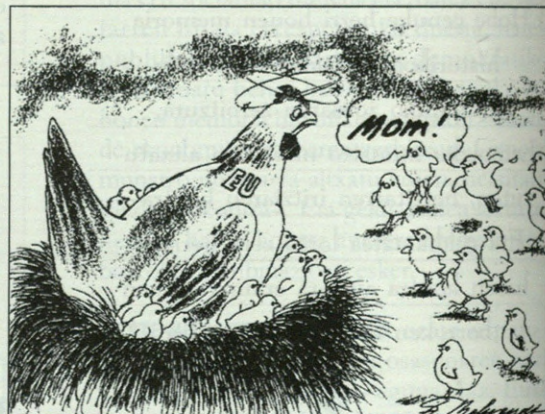
"(Zapateroren aldarteari buruz) Gure ustez aldar-teaz gain, biolentziaren gaia atzean utzi eta egora nor-maltzeko ziklo honetaz aprobetxatzeko gogo-a dago. Guztioi gerta dakigu-ke Errege Magoen sindro-mearena, guztiok hasi gai-tezke PSOEk gure ustez egin behar duena azaltzen duen gutuna idazten, eta aurreikuspen horiek ez dira ehuneko ehuneko beteko. PSOEk egiten duena, Espainiako Gobernuan egonda, pisuzkoa da, baina bakoitzak bere aldetik zer-bait jarri behar du mahai gainean".

◆ Ares, Mexikoko *Uno más uno* egunkarian.

Arbelean: Giza Eskubideen 1. ikasgaia.

◆ Fritz Alfred Behrendt, Holandako *De Telegraaf* egunkarian.

Eusko Jaurlaritzako Kultura Sailak
diruz lagundutako aldizkaria

Gipuzkoako Foru Aldundia

Gizarte eta Erakunde Harremanetarako
Departamentua

Argitarapen honen edizioak laguntzaile:

kutxa

gizarte ekintza

Antzerkia
Paradero
desconocido taularatu
du Tanntakak

▣ Ezpalak
▣ Argitalpenak
▣ Sukaldean

▣ Denbora-pasak
▣ Ihesi
▣ Makina bat kontu

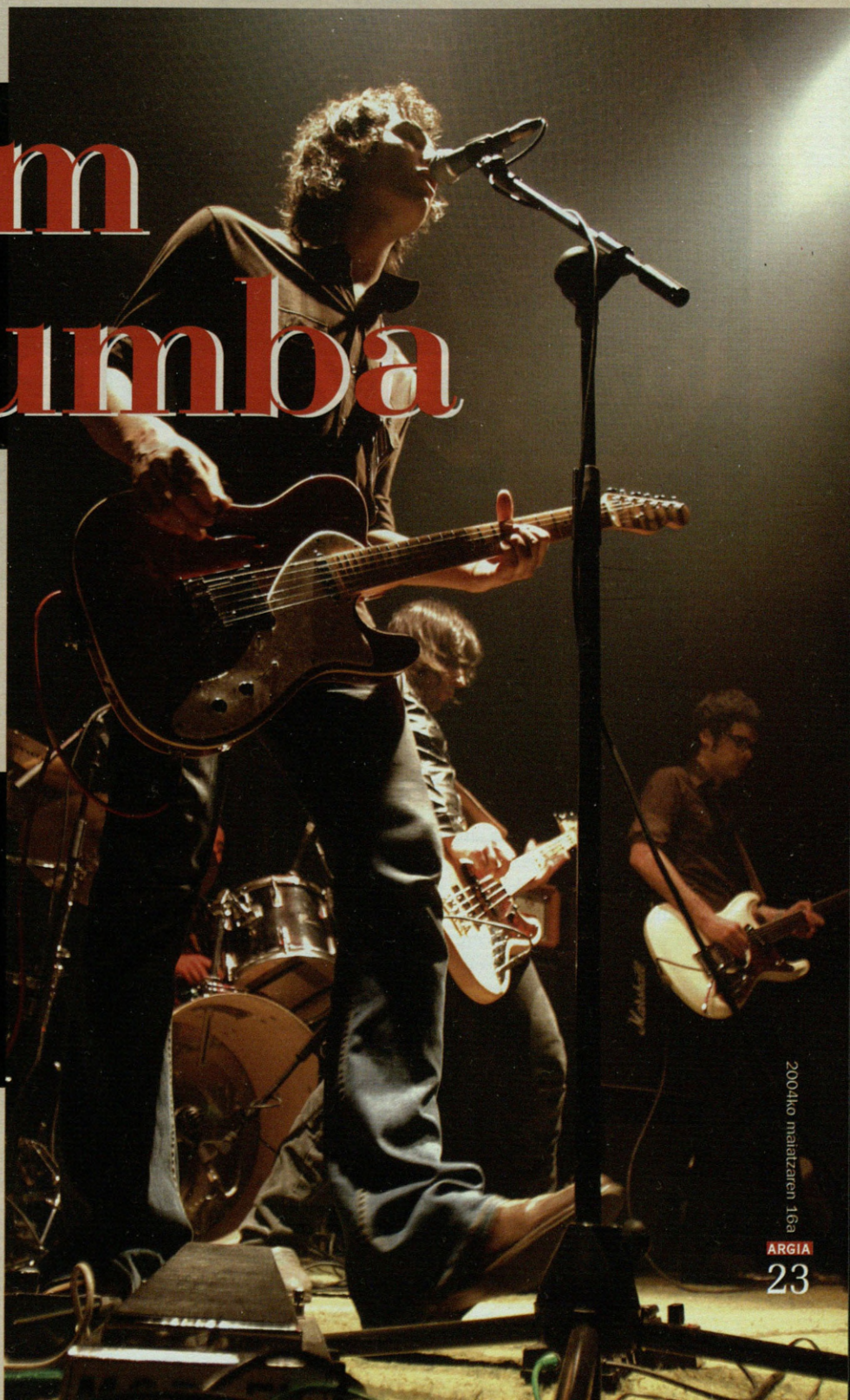
Osasuna
Neurrian hartutako
zerbeza, gibelaren eta
hezurren botika

ARGIA erdiko kaiera

kultura eta aisia

Atom Rhumba

Atom Rhumba talde bizkaitarrak bere laugarren diskoa kaleratu du Munster Records diskoetxearen eskutik. Kritikari gehienek *Backbone* ritmo lanarekin Atom Rhumba Espainiako Estatuko rock talderik onenen artean kokatzen dute.

Bizkarrezurraren erritmoa

JON GURRUTXAGA

Argazkiak: Dani Blanco

DUELA BEDERATZI URTE sortu zen rock banda bizkaitarra eta hasiera-hasieratik kritikariaren onespina jaso du. Estreinako single-a Alehop! zigiluarekin argitaratu bazuten ere, Munster Records diskoetxearekin kaleratu dituzte gainerako lan guztiak. Hasiera batean talde paralelo gisa funtzionatu bazuen ere, taldekideek Yogur eta Reverb Lovers bezalako taldeetan ziharduten-eta, berehala murgildu ziren burubelarri proiektu berrian. Taldea osatu eta bi urtera, 1997an, grabatu zuten beraien lehen diskoa: *Hormonal Riot*. Hasieratik ingelesez abestu dute eta hainbat bildumatan hartu dute parte. Beraien kantak *Rock Sound* aldizkariko hainbat sampler-etan ere kaleratu dira. Eta 1998an Bilbo Hiria lehiaketan Euskadiko banda onena eta Espainiako Estatuko bigarrena izendatu zuten.

Atom Rhumba 95ean sortu zenetik, hasierako formazioa aldatzen joan da eta gaur

egun Rober! abeslari eta gitarra jolea da talde originaletik gelditzen den partaide bakarra. Barakaldoko musikaria da, hain zuzen ere, bandako arima, bera baita kanta gehienek hitz eta musikaren sortzailea. Taldearen ize-nak publikoa nahastu eta rhumba talde baten aurrean gaudela pentsarazi dezake. Bestalde, bizkaitarrek rocka egiten dute. Eta egia esan rock nahiko berezia, horrelako musika jorratzen duten taldeak topatzea biziki zaila baita. Bandaren musika eraginez galdetzean 50eko hamarkadako rock&rolla eta punka dira aipatzen diren estiloak. Jarrera rockeroa, zuzenekoa eta vintage soinuak, fender soinuak eta balbulazko anplifikadore zaharrak dira beraien ezaugarri nagusiak. Gaur egun lau dira Atom Rhumbako bizkarrezurra osatzen dutenak: Jabi Jimenez baxuan, Natxo Beltran baterian, Alvaro Segovia gitarran eta Rober! ahotsean eta gitarran. Bestalde, bai estudioan eta bai zuzenean ere Mermaid-eko Inigo teklatuan eta Jose Maria Gonzalez saxoan izaten dituzte lagun. "Azkenaldian erritmoa da gure zigilua, izan ere, lehen beti abiada

Goian, Alvaro Segovia gitarra jolea emanaldi batean. Eskubiko argazkian Rober! Barakaldoko abeslaria ageri da, bandako arima.

bizian aritzen ginen eta orain kanta geldoa-goak ere baditugu. Era honetan, intentsitatean gora eta behera egitean abiadura existitzen dela konturatzen zara eta erreferentziak sortzen dira”, diosku Rober! taldeko gitarra jole eta abeslariak.

Backbone ritmo

Taldearen laugarren lana, *Backbone ritmo*, Andoainen grabatu zuten joan zen abuztuan, Garate estudioetan eta Kaki Arkarazo teknikari zutela. Grabaketa sesioan egin dute, zuzenean, hau da, denak batera. Bestalde, kanta gehienetan ahotsa ondoren grabatu dute, normalean egin ohi den moduan, alegia, instrumentu ia denak grabatu ondoren. “Kaki oso teknikari ona da eta guztia oso natural egiten du. Diskoa grabatu orduko entzun eta lortutako soinuaz harritzen zara. Gainera, ia ez du hartutako seinalea ukitzen, ia ez du ekualizatzen. Kontua da sortutako soinu ongi jasotzen dakiela eta hori da hain zuzen lanik zailena”, diosku Rober!-ek. Taldekideen esanetan diskoaren tituluak, *Backbone ritmo* (Bizkarrezurraren erritmoa), ez du esanahi berezirik. “Hitz joko bat da, alde batetik erritmoa duen izena da eta polita da, horrez gain *Abstract blues* izeneko kantan aipatzen dudana zerbait ere bada. Iradokitzen duena gustuko genuen”, azaldu du Barakaldoko gitarristak.

Gainera, diskoa borobiltzeko banda bizkaitarra kolaboratzaile anitzez inguratu da. *One bit memory* kantako hitzak, kasurako, Los Bichos talde nafarreko Josetxo Ezpandak idatzi ditu; BAPeko Jomes gitarra joleak zerra melodikoa jo du; Luis Caminok perkusioak sartu ditu; eta Gatibuko bateria jole Gaizka Salazarrek bibrafonoa jo du pare bat kantatan. Dena den, kolaboraziorik esanguratsuenetako bat Los Deltonos-eko Hendrik Röever gitarra jolearena izan da. “Country abestian slide gitarra sartu nahi genuen eta Kakik Röever

Diskografia

- *No Square* eta *Bad Record* kantez osatutako single-a, Alehop!, 1997.
 - *Hormonal Riot*, Munster Records, 1997.
 - *Dirt Shots*, Munster Records, 1999.
 - *Chasin' the Onagro*, Munster Records, 2000.
 - *Backbone ritmo*, Munster Records, 2004.
- Horrez gain, talde bizkaitarrak hainbat bildumatarako kantak grabatu ditu urteotan.

ezagutzen zuela eta berak jo zezakeela komentatu zigun. Azkenean pedal steel gitarra grabatu zuen eta gainera ez zigun ezer kobratu”, esan digu Rober!-ek. Kaki Arkarazo bera ere gitarra bat grabatzera animatu zen, *Take your time* kantan, hain zuzen ere.

Arrakasta Frantzian

Rock talde bizkaitarraren dohainik nagusia zuzenekoa da, horren froga urtean eskaintzen dituzten kontzertu guztiak. Espainiako Estatuan Euskal Herrian baino emanaldi gehiago eskaintzen dituzte. Eta aurreko diskoarekin, *Chasin' the Onagro*, Espainiara bidaiatzeaz gain Frantzian bira egiteko parada ere izan zuten. “Marc Zermati-ekin jarri ginen harremanetan, Zermatik Skydog diskoetxe mitikoa du, 70eko hamarkadatik bizirik dirauen zigilua, diskoa gustatu eta bere diskoetxearekin Frantzian kaleratu zuen gure lana”, diosku Rober!-ek. Marc Zermatik Motorhead eta Damned bezalako taldeen lanak karrikaratu ditu eta bere garaian The Clash-en road manager-a ere izan zen. Atom Rhumbak Paris, Bordele, Rennes eta Tolosan eskaini zituen emanaldiak eta telebistan ere izan zuten agerraldi bat edo beste.

Euskal Herrian baino Espainiako Estatuan dira ezagunagoak Atom Rhumba. Eta kontzertuak berez irteten direla azaltzen dute taldekideek. “Bilbon, adibidez, ezagunak gara, Kafe Antzokian eskaini genuen azken kontzertuan jendea kanpoan gelditu zen sartu ezinik, Iruñean ere aretoa bete genuen, Araban egia esan talde oso gutxi izaten du arrakasta, eta Gipuzkoan, berriz, oso kontzertu gutxi eskaini ditugu, Donostian, adibidez, inoiz ez dugu jo”, dio Rober!-ek.

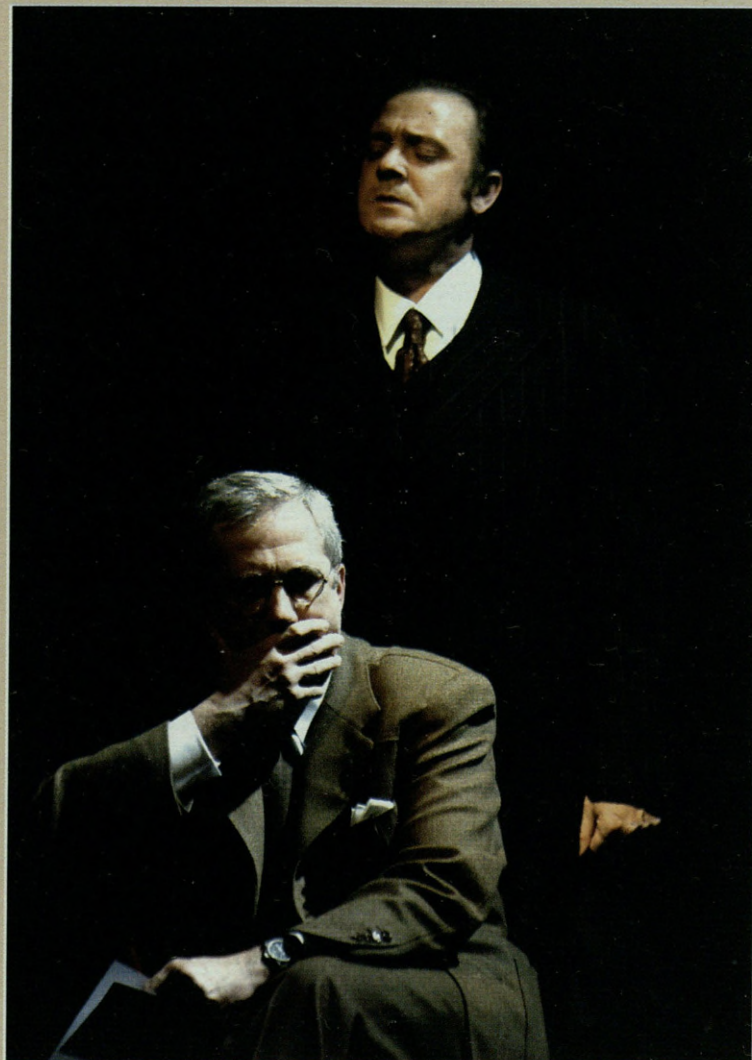
Atom Rhumba maiatzean Espainiako Estatuako rock jaialdirik ezagunenetako batean, Madrilgo Festimad-ean, eta Bartzelonako Primavera Sound jaialdian izango da. ■

Hostal BERTIZ Ostatua

San Juan 16, 31720 OIEREGI (NAFARROA)
Tel: 948 59 20 81
www.hostalbertiz.com
info@hostalbertiz.com

Biktima mozorrodun borreroak

AINARA GURRUTXAGA

Argazkiak: Manuel Diaz de Rada

1932ko azaroaren 12a. "Martin maitea: Berriro ere Alemanian! Nolako inbidia ematen didazu! [...] Alemania demokratiko batera heldu zara, biziki kultua den herri batera, askatasun politiko preziatua bastapenean dagoen lurraldera. Bizitza zoragarria izango da".

Horiek izan ziren judutar jatorriko Max Eisenstein estatubatuarrak bere lagun Martin

Ideologia totalitarioen inguruko gogoeta egiten du Tanntakak *Paradero desconocido* lan berrian. Nazismoaren itzalpean bizi diren bi lagun arteko gutun trukea da kontakizunaren ardatza. Euskarazko bertsioa irailean aurkeztuko dute.

Schulse alemaniarrari izkiriatu zizkion lehen lerroak. Max eta Martin artearen munduan negozio-kide eta adiskide min ziren Kaliforniako San Frantzisko hirian bizi zirenean. Martinek, ordea, Munichera itzultzea erabaki zuen, emazte Elsa eta semeekin. Ordutik bi lagun artean gutun trukea hasi zuten, elkarren berri izaten jarraitzeko asmotan. Alemanian, nazionalsozialismoaren hedatzearekin, ordea, bien arteko harremana ozpintzen hasi zen apurka. Gutun horiek bi protagonisten metamorfosiaren testigu zuzen bilakatuko dira, adiskidetasunak samindurari leku egiten dion bitartean.

Martin eta Max, Katherine Kressmann Taylorren *Address Unknown* nobela laburreko pertsonaiak dira, fikziozkoak. 1938. urtean argitaratutako liburuxkak, baina, orduko Alemanian jazotako errealitate gorria dakarkigu lerro artean ezkutaturik. Fikzioa errealitateari hobe begiratzeko mikroskopio bilakatzen da maiz. Idazlanak, III. Reicha hasi aurretik idatzita egon arren, ondoren gertatuko zen sarraskiaren aurreikuspen zorrotza egiten du.

Address Unknown oso arrakastatsua izan da argitaratu zenetik. Milioika kopia saldu dira eta antzerkirako ere hainbat moldaketa egin izan dira mundu zabalean, batez ere Frantzian. Tanntakakoak ere liluratuta gelditu ziren testuaren indarrarekin eta muntatzea erabaki zuten. "Kontakizunaren biktima eta borrhoren artean egiten den alderantzaketa asko interesatu zitzaidan hasieratik", dio ikuskizunaren zuzendari Fernando Bernuesek. Testua, gutun estiloan idatzita dagoen arren, antzerkirako aproposa dela iritzi dio zuzendariak: "Progresio bat dago gutunetik gutunera. Gainera

narrazio-molde tradizionalaren egitura jarraitzen du: planteamendu, korapilo eta amaiera oso argi markatuta dauzka".

1933ko uztailaren 9a. "Max maitea: [...] Momentuz gutun bidezko harremana eten egin behar dugu. Ezin dut judutar batekin korrespondentzian izan".

Ez da Tanntakak nazismoaren gaia lantzen duen lehen aldia (*Errudun jaioak*). Fernando Bernuesen hitzetan, ordea, ez da bereziki bila-

tu duten gaia. Alemanian gertatutako genozi-dioa gaur egungo giza portaerei buruz hausnartzeko oso baliagarria da haren iritzirako: "Gertaera konkretuak baino gehiago, halako gauzak zergatik gertatzen diren aztertzea da interesatzen zaiguna, ea zergatik bat-batean alda dezakeen konbikzioz pertsona batek, bere lagunak gorrotatzeraino". Fanatismo ideologikoak oraindik ere pil-pilean daudela uste du gainera: "Gaur egun, eta batez ere herri honetan, progresio ideologiko oso harrigarriak gertatzen dira. Sadismo ideologiko horiek jendearen eguneroko bizitzan duten eraginaren gaineko gogoeta egin nahi nuen".

Denbora eta espazioan gure gizartetik urrun dagoen fenomeno erabili nahi izan dute testuinguru gisa, azken batean distantziak egoerak hobe ulertzen laguntzen duelakoan. "Arteak oro har askotan erabiltzen du distantzia hori, mina terapeutikoa izan dadin. Gure inguruneari buruz hitz egiterakoan ideologiko ki eta humanoki itxi egiten gara, predeterminatuak egoten baikara".

1933ko azaroak 5a. "Martin: Beharrezkoa dudalako idazten dizut berriro. Susmo txar bat daukat. Griselleri idatziz nion Berlinean zegoela jakin bezain laster [...] baina kartazala ireki gabe itzuli didate. Ezezaguna helbide honetan dio ezarri dioten zigiluak".

Isidoro Fernandez aktoreak jokatzeko judutar jatorriko pertsonaiaren papera eta Kike Diaz de Radak alemaniarrarena. Biek ere ñabardura handiko pertsonaiak aurkezten dizkigute oholatza gainean, esperientziak ematen duen interpretazio sendoarekin. Euskarazko bertsioan Eneko Olasagastik ordezkaturako du Diaz de Rada. Apirilaren 22an gazteleraz egini-ko estreinaldian, gainezka zegoen Donostiako Antzoki Zaharreko ikusleria hunkitzea lortu zuten. Tentsioa tantaz tanta neurtzen dakien lana da.

Sortu zenetik Tanntakak zuzeneko musikari leku pribilegiatua eskaini izan dio bere muntaietan, eta baita azken honetan ere. Konpainiako zuzendariaren ustez, "musikak errealismotik urrun, ahalmen iradokitzaile handia du. Gainera zuzeneko musikak antzerkiaren oso parekoa den pulstua du. Latako musikak, noski, ezin du pulstu hori lortu".

Paradero desconocido antzezlanean Iñaki Salvador piano jolea eta Pello Ramirez biolontxelo jolea igo dituzte oholatza gainera. Iñaki Salvador berak konposatutako musikak protagonisten alter ego moduan jokatzeko du, gutuna irakurtzen ari denaren barne pentsamenduekin partitura bat osatu izan balu bezala. Agertoki

Euskaraz irakurgai

2003. urtean plazaratu zuen Erein argitaletxeak Katherine Kressmann Taylorren *Address Unknown* nobela euskaraz. Ramon Etxezarretak eginiko itzulpena *Ezezaguna helbide honetan* titulupean kale-ratu zuten. Testua biziki gustatu zitzaiolako erabaki zuen Etxezarretak nobela euskaratzea: "Testu laburra eta intentsitate handikoa da. Gainera, gatazkak azaltzeko duen modua interesgarria da oso. Oso paradigmatikoa iruditu zitzaidan".

Tanntakak testuarekin antzezlan bat egingo zuela jakin zuenean asko poztu zela dio: "Obra horrekin maitemindu egiten zara irakurtzen duzunean eta, hortaz, hedapen zabalagoa izango duela jakiteak pozten nau". Antzezlanaren estreinaldira joateko parada ere izan zuen: "Egia esan beldur pixka batekin joan nintzen baina ondoren, hasierako minutuetako harridura gaindituta, obrari kateatuta gelditu nintzen. Benetan polita iruditu zitzaidan".

Irailean estreinatuko den euskarazko bertsioak Etxezarretaren testua izango du oinarri. Dena den, itzultzailearen eta konpainiako-aren artean azken ukituak emango dizkiote, eszenarako atontze alde-ra: "Ni saiatuko naiz nire proposamena egiten, baina antzerkiaren mundua ez dut inoiz gertutik ezagutu, ez dut ziurtasunik horretan".

erdian jarrita, aulki gorritz inguratuta, giro berezia ematen diote kontakizunari musikariek. Azken batean, eura ere genozidioaren biktimak dira.

1933ko abenduak 8a. "Heil Hitler! Sentitzen dut albiste txarrak eman behar izana. Zure arreba hil egin da. Zuk esaten zenuen bezala, zentzugabe bat zen. Duela astebate eskas, etscera beldu zen [...] Alemana naizenez nire eginbeharra garbi zegoen".

Antzezlanak aurrera egin ahala, bi protagonisten arteko harremana okertuz doa. Martinek laguntza ukatzen dio bere etxe aurrera laguntza eske joan den Griselleri, Maxen arrebari. Naziek gupidarik gabe erailko dute neska gaztea. Antzeztokiak irudikatzen duen entsegu gela hutsa, gero eta hotzagoa bihurtzen da. Edi Naudok diseinatutako eszenografiako aulki gorriak mugitzen hasten dira, tentsio dramatikoak gogortuz doan heinean. Suspenseak ezusteko amaiera du.

Max eta Martinen istorio partikularra milaka pertsonen istorio bilakatu zen Alemania eta Europan II. Mundu Gerraren atarian. Horixe iradoki nahi izan du Fernando Bernuesek agertoki hutsarekin: "Ikusten ez ditugun istorio horien metafora da. Euren helbi-deetan ezezagunak diren jende asko dago eta nolabait horiek antzezlanean presentzia izatea nahi nuen. Bi protagonista hauei gertatutakoa ez da kasu isolatua, zoritxarrez".

Donostia eta Bilbon aurkeztu ostean, Alacanten emango du konpainiak *Paradero desconocido*. Uztailean Donostian egitekoa den Antzerki Azokan zehaztuko dira ziurrenik taldeak aurrerantzean eskainiko dituen emanaldiak. ■

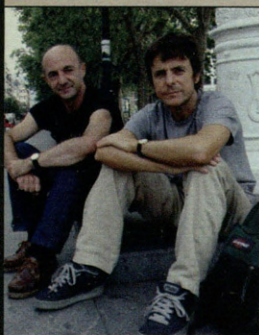
Ezpalak

KATIXA GARATE

Live in Vitoria

ETORKINEN KULTURA bermatzearren egiten du lan Gasteizko Zunzun kultura arteko taldeak. Geroz eta etorkin gehiago bizi da hirian. Haien kultura eta bizipenak gizarteratzeko asmoz *Live in Vitoria* disko-liburua kaleratu du Zunzunek. Uruguay, Georgia, Brasil, Kuba... maki-na bat herrialdeetako etorkin musikariek hartu du parte euren kantekin ekimenean. Kanta bana grabatzeaz gain, musikari bakoitzak Gasteizen bizitzea zer den idatzi du eta bere ibilbidearen berri eman du.

Poltsiko antzerkiaren txanda

AMAI SAGASTI

DONOSTIAKO Gros, Antigua, Egia, Herrera, Martutene eta Intxaurren auzoetako tabernatan izango dira aurtengo Donostiako XIII. Poltsiko Antzerkiko saioak. Guztira 23 ikuskizun antolatu dituzte eta aurkeztzen diren lanen artean Ramon Agirre eta Joserra Senperenaren *7 gezur txiki* eta Bele Bizi-ren *Ke-takoiak* lanak eskainiko dituzte euskara hutsean. Donostian bilduko diren hamar taldeek umorea dute beraien lanen ardatz, askotarikoa ordea: absurdoa,

kaustikoa, dramatikoa...

Bertsotan Santutxuko Karmelo plazan

HOGAIGARRENEZ egingo dituzte Bilbon Udaberriko Bertso Saioak. Euskaltzaleentzako topagunea izatea eta hiriko bertso eskolek egiten duten lana sustatzea izan da hasieratik ekimenaren helburua eta

Rita Aldairen hitzok jaso zituen Aizuk: «Garai ilun eta zentsuratu hauetan gelditzen zaigun gauza bakarrenetakoa da kabareta; iraultza da, errepikaezina gainera».

Iñaki Bengoa Bad F-Line taldeko kidea Entzumen: «Gorroto ditugu dj-ak (...) Ez zaizkit batere gustatzen. Saiatu naiz gusta dakizkidan (...) Askotan egon naiz beraiei begira, eta ez dut lortu ulertzerik. Eta ez dakit zergatik den! Agian, sorkuntzaren alderdia ez diodala-ko ikusten dj bati. Kristoren erritmo zentzua dutela aitortzen dut, baina, gauzak sortzerako orduan...».

Josu Goikoetxeak esanak Zabalek astekarian: «Beti egon dira 'lehen-go bertsolariak bai onak, gaur egungoek ez dute balio' esango dutenak, baina hori beti izan da, bertsolari gazteak sortu diren bakoitzean. Uste dut maila oso altua dela eta plazetan balio duten bertsolariak baino ez dabil-tzala».

Rikardo Arregi Diaz de Herediak zera aitortu zion Gen Gasteiz poesiaren inguruan: «Batzuetan izan daiteke mundutik ihes egite-ko modua, baina mundutik ihes egin nahi izate horretan mun-duan gehiago sartzen zara».

ELI GOROSTEGI

Juanba Berasategi pasaitarra da IBAIA Ikus-Entzunezkoen Euskal Ekoizle Buru-jabeen Elkarte presidentea. Lotura etxeko ekoizleak orain arte Irusongo Iñaki Gomezek betetako kargua hartuko du.

Mabi Revuelta bilbotarraren eta **Txuspo Poyo** altsasuarren lan bana paratu dute New Yorkeko Sexuaren Museoan, *Get Off, Exploring the Pleasure Principle* erakusketaren baitan.

Ibon Koteron alboka joleak Airea lana argitaratu du Elkar diskoetxearekin. Besteak beste, Ruper Ordorikak, Faltriqueirak eta Korsika-ko Solledonak kolaboratu dute diskoan.

Alberto Rosales Oteiza Museoko zuzendaria kargutik kendu dute, Oteiza Fundazio-ko Patronatuaren erabakiz. Pedro Manterola pintore irakasleak ordezkaturiko du.

Josetxo Azkonak

Patata soro bat liburu-a plazaratu du Alberdania argitaletxearen eskutik. 60 narrazio laburrekin osatu du liburua.

L.E.A./A. PRESS

Manex Goihenetxe hil da

Manex Goihenetxe elur jauzi batek harrapatuta hil da, Pic du Biscay mendian, Biarnon. Ezterenzubin (Nafarroa Beherea) 1942ko irailaren 22an jaioa, Historia eta Irakasle ikasketak egin zituen. Lan eskerga egindakoa dugu Goihenetxe: UEUko sortzaile eta bertako lehen idazkari nagusi izandakoa, EHAS alderdi abertzalearen sortzaileetako, Baionako Fakultatean irakaslea, Baionako Etxepare lizeoko zuzendari eta irakaslea... Historiari gisa zen ezaguna batez ere. Bi tesi zituen eginak: Nafarroa Behereko instituzioez bata eta Euskal Herriko historiografiak bestea. Komunikabide ugaritan argitaratu zituen idazlanak. Historia liburu andana idatzi zuen, baina guztietatik *Euskal Herriko Historia* da ezaunena. Lan horren bosgarren alea ekainean zuen argitaratzekoa.

Santutxuko bertso eskola izan da ekimenaren bultzatzailearik garrantzitsuenetakoa. Arrazoi hori dela medio, orain arte Udaberriko Bertso Saioak hilabete osoan zehar leku ezberdinetan egiten ziren arren, aurten guztiak Santutxuko Karmelo plazan egitea erabaki da. Maiatzaren 29a bitarteko larunbatetan, egungo bertsolaririk onenak biltzea lortu dute antolatzaileek. Besteak beste, Andoni Egaña, Sebastian Lizaso, Maialen Lujanbio, Igor Elortza, Unai Iturriaga eta Jon Lopategi arituko dira.

Ganbera musika Azkoitia eta Oñatin

AZKOITIKO Santa Kruz komentuan eta Oñatiko Santa Ana antzokian izango dira Azkoitiko XIII. Udaberriko Musikaldiko eta Oñatiko XXVI. Musikegunak-eko kontzertuak. Maiatzaren 15eko, 22ko eta 29ko Azkoitiko kontzertuetan, Iturriaga Laukotea, Utopia Orkestra, eta Almudena Ortégak eta Josu Okiñenak osaturiko bikotea arituko dira. Oñatin, maiatzaren 16an, Xabier Lizaso pianistari esker, Aita Donostiaren, Johan Straussen eta beste hainbaten lanak entzun ahal izango dira. Maiatzaren 23ko eta hilabetezko azken igandeko saioetan Utopia Orkestra eta Pandora bikotea arituko dira.

Gerra eta literatura hizpide

BBK-k (Bihotz Bakartien Kluba) antolatuta, *Gerra eta Literatura Euskal Herrian* jardunaldiak egingo dituzte Larrabetzuko Anguleri kultur etxean maiatzaren 26a bitartean. Gerra gaitzat hartuta, Euskal Herrian sortu diren literatura lanak aztertzeaz gain, erbesterratuak izan zirenen bizipenak ezagutzeko aukera izango da ekitaldi horietan. Maiatzaren 5ean gerra argazkiez hitz egingo du Edorta Jimenezek; 13an Tiburtzio Ispizuaren gainean arituko dira; 19an gerrari buruz diharduen XX. mendeko euskal poesia izango du hizpide Jon Benitok, eta 26an Markos Zapiainek gerra ardatz duten *Kilkerren hotsak*, *Kolosala izango da* eta *Soinujolearen semea* liburuen gainean jardungo du.

Kulturaren 21 Agenda. Joan

den astean *Interaccio* jardunaldiak egin ziren Bartzelonan, Bartzelonako Diputazioaren eskutik. Eremu lokalean behar-rean ari diren politikari eta kultura kudeatzaileen hausnarketa gune izan nahi duen honek egungo politika kulturalak aztertu zituen. Izan ere, globalizazioaren aurrean ahulak dira aipatu politikak. Jardunaldietan Kulturarentzako 21 Agenda aztertu zuten –Garapen Iraunkorraren 21 Agenda oinarri hartuta, mundu osoko hainbat eragile bultzatzen ari direna–. Kultura kudeatzeko eredu iraunkorra lortzeko, sormena, kulturaren aniztasuna eta zabaltasuna eta herri-tarren bizitzan kulturaren parte hartzea bultzatzeko akordioen beharra nabarmendu zuten.

JOSEBA OLARDE

Artearen begirada indarkeria politikoari.

Gasteizko Arte Garaikideko Euskal Zentro-Museoak (Artium) indarkeria politikoaren gaineko erakusketa zabaldu du: *Laocoonte Irentsia. Arte eta indarkeria politikoa*. Erakusketaren komisario eta Museoko zuzendari Javier Gonzalez de Duranak azaldu duenez, indarkeria politikoaren inguruko beharrezko eztabaida demokratizatzea da erakusketaren helburua. Ia berrogei artista-ren lanak bildu dituzte horretarako: Bill Viola, Francisco de Goya, Txomin Badiola, Esther Ferrer... Horrekin batera, hitzaldi eta pelikula andana eskainiko ditu museoak.

Argitalpenak

PILAR IPARRAGIRRE

Biziminaren sonetoak

Joan Mari Irigoien

ELKAR
78 orrialde
9,90 euro

Joan Mari Irigoienen poemak

Joan Mari Irigoienen azken poema bilduma honetan saminaren atzaparretan aurkitzen da olerkaria hasiera batean, eta bere buruaren jabe izan nahiko luke, baina hain gertatzen zaio xedea helezin...! Gero itxaropentsuago agertzen zaigu, maiteminarrenak kantatzera-koan, baina gutxi irauten dio horrek, 2003ko otsailaren 20an gertatutakoek Iñaki Uria eta Egun-kariaren kontrako operazioan atxilotutako gainerako guztiei eskainitako sonetoak idatzera behartzen dutelako. Nolanahi ere, esperantzari leiho bat ireki nahi dio, Itoizko Solidarioei eta Irakeko gerrari kantatu aurretik. Gero,

*Amerikako koaderno*a deitu atala dator, eta amaitzeko *Ederminarenak* kantatzen ditu, horren geziak burua galtzera ere eraman dezakeela ondotox jakin arren. ■

Euskal gramatikari eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian

Batzuen artean

EUSKALTZAINDIA
284 or. / 21euro

Iker-14 (II): Euskal literaturari buruzko ikerketa lanak

Piarres Lafitteren sortzearen menemuga zela-eta nazio-arteko biltzar bat eraman zuten aurrera Euskaltzaindiak eta Baionako Iker-ek —euskal testuei buruzko ikerketa gunek— lankidetzan, Baionako fakultatean, 2001eko irailaren 20 eta 21ean. Biltzar haren gaia *Euskal gramatikari eta literaturari buruzko ikerketak XXI. mendearen atarian* izan zen, eta berrogei bat ikerlarik aurkeztu zituzten beren lanak bertan. Bi liburukitan argitaratu dira orain ekarmen horiek. *Iker-14 (I)* deritzanean, gramatikarekin lotura daukaten lanen bilduma eskaintzen da. Eta *Iker-14 (II)* honetan XX. mende arteko euskal literaturari buruzko ikerketa lanak daude bildurik. Hamasei dira denera, eta gai oso ezberdinak jorratzen dituzte. ■

Aita mozkorra iza-tearen arazoa

Ibaizabal argitaletxeak kaleratu duen kontakizun hau zortzi urte-tik aurrerako hurrei dago zuzendua eta mutiko batek aita mozkorra iza-tearen arazoan gainean dihardu. Ikastolan ez dabil batere ondo mutiko hori, gutxi ikasteaz gain bihurrikeria gehiegi egiten dituelako, eta zeharo nazkatuta dauka bere irakaslea; harengatik ikastolatik kanpo zen Markos aspaldi. Hala ere, zorionez denak ez dira berdinak, eta Markos bezalakoek ere badute nor edo nor bere alde, ikastolako zuzendaria eta bertako beste irakasle bat, kasu, eta denen gainetik istorio guztia kontatzen digun bere lagun handia, Jone neskak. Gilles Gauthierek sortu eta idatzi eta Pierre-André Dero-mek marraztutako *Markos txikiaren problema handia* lana Jose Antonio Sarasolak euskaratu du. ■

Markos txikiaren problema handia

Gilles Gauthier

IBAIZABAL
108 orrialde
8,65 euro

Tantaken 30. zenbakia

Euskal Herriko Unibertsitateko hezkuntza aldizkaria den *Tantaken 30. zenbakian*, euskal hezkuntza sistemari kanpotik begirada bat botatzen dio F. J. Murillok, Madrilgo Unibertsitate Autonomoko Hezkuntzarako Ikerkuntza eta Diagnosi-Metodoen saileko partaideak. Gizar-tearen aldeko jokabidea, garp-epen emozionala eta haurren sormena bultzatzeko jolas programak dituzte, berriaz, hizpide Maite Garaigordobilek eta Ainhoa Durak. Lanbide heziketaren beharra eta Euskal Herriko kalitate eredua, Jaume Sarramonak. Ikastetxeari aniztasunaren tratamendua hobetzen lagunduko dion eredua, Begoña Martinezek. Testen euskaratzea, Paula Elosuak. Eta *Guztionezako gizar-tea. Ezintasunak dituzten pertsonen Europako urtea dela eta* Amando Vegak eta Pello Aramendik. ■

Tantak

Batzuen artean

EUSKAL HERRIKO
UNIBERTSITATEA.
ARGITALPEN ZERBITZUA
140 orrialde
7,81 euro

Kardaberazen lan baten edizio kritikoa

Aita Agustin Kardaberazen jaiotzaren III. mendeurrena betetzerakoan Euskaltzaindiak Gipuzkoako Foru Aldundia, Hernaniko Udala, Deustuko Unibertsitatea eta Eusko Jaurlaritzaren Kultura sailarekin batera plaza-ratutako lana dugu *Eusqueraren berri onac: eta ondo esribitceco, ondo iracurteco, ta ondo itzeguiteco erreglak.*-en edizio kritikoa eta faksimila. 1761ean plazaratu zuen idazle hernaniarrak lan hau, non Larramendik gazteleraz egin zuen bezalaxe, berak euskaraz agerian utzi nahi izan zuen euskara jakintza gaietarako beste edozein hizkuntza bezain egokia dela.

Hala, euskara lantzea eta haurrak eskoletan hartan hezte a darrikatzen du liburu honetan. ■

Eusqueraren
berri onac

Aita Agustin
Kardaberaz

EUSKALTZAINDIA
125 orrialde
10,50 euro

Unibertsoaren hedapenetik, galaxia kanibaletaraino

Gaiak argitaletxeak kaleratutako liburu honen izenburu zehatza *Galaxien unibertsoan* (*Unibertsoaren hedapenetik, galaxia kanibaletaraino*) da eta Juan Inazio Abrisketa eta Manu Arregiren artean izan da osatua. Gaur egungo kosmologiak unibertsoari buruz duen ikuskera orokorra azaltzen da bertan, galaxiak bereziki aztertuz. Zazpi ataletan banaturik dago eta ukitzen dituen gaien artean Hubble-ren legea, Einsteinen espazioaren kurbadura eta gure unibertsoaren jatorria b e z a l a k o a k daude. ■

Galaxien
unibertsoan
Abrisketa, Arregi

GAIAK
167 or. / 16 euro

GALAXIEN
UNIBERTSOAN

(Unibertsoaren hedapenetik,
galaxia kanibaletaraino)

FERMIN ETXEGOIEN

“Hizkuntza esperientzia, batez ere esperientzia estetiko da”

Nola laburbilduko zenuke zure ekarrena?

Liburuak ez dakar mezu garbi-garbi bat, ez bada medioa bera dela mezua. Hor diot plastika linguistikoko bat dela nik neuk euskaldun modura gainerako euskaldunekin amankomunean daukana, hizkuntza estetika bezala, eta ideia horren inguruan aritzen naiz saioan, bestelako ideia batzuk Euskal Herrian zorionez aspalditik ederki eta sakonki jorratuta daudelako.

Zeintzuk dira aipatu dituzun ideia horiek?

Hizkuntza identitatearekin lotzen duten ideiak, adibidez. Edo haratago joanda, hizkuntza kosmobiorekin lotzen dituztenenak, hau da, hizkuntza izaera bezala hartzen dutenenak.

Eta zer deritzozu zuk horien gainean?

Bada, niri iruditzen zait hizkuntza izaera bezala hartzea dagoenik eta gauzarik esperokoena eta logikoena dela Euskal Herrian, euskarak bizi duen minorizazio egoera dela kausa, batetik, eta bestetik mendeotan jendearengan agresio sentsazio bat dagoelako. Baina, noski, zer gertatzen da? Izaeratik abiatzen den hizkuntzaren inguruko diskurtsoa derrigor esentzialista behar duela, izaeratik abiarazten baita, eta diskurtso horrek zera bilatuko luke: denok ere hizkuntzaren auzia modu existenzial batez gure gain hartzea, eta nik neuk jada ez dakit hori hain erraza ote den gaur egun, hainbat arrazoi direla medio, eta baita ere —eta hori da liburuaren tesi txikia— funtsean iruditzen zaidalako hizkuntza esperientzia, batez ere esperientzia estetiko dela. Baita aipatu ditudan beste esperientziak ere, baina batez ere esperientzia estetiko da.

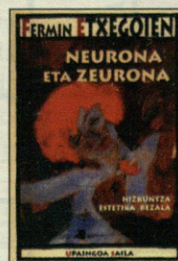
egileari galdezka

Iazko Juan Zelaia sariaren aipamen berezia

Aipamen berezia lortu zuen Fermin Etxegoien *Neurona eta zeurona*.

Hizkuntza 'estetika'

bezala lanak iaz saiakera laburrak sustatzea helburu duen Juan Zelaia sariaren laugarren deialdian, epaimahaikoen iritziz hizkuntza hautatzearen auzia estetikaren ikuspegitik aztertuz, eta pertsonal eskarmentu eta gogoe-tan oinarriturik, ez ohiko gogoeta-proposamen interesgarri, eraginkor eta ausarta egiten duelako. Saio honetan euskararen indar estetikoaz egiten du hausnarketa Fermin Etxegoienek, bere ustez oraingo mundu garaikidean eremu linguistikoa osasuna batez ere beronek “duen ala ez duen” itxura multiformeari lotua dagoelako. Halaber, euskararen bizirau-pena kezka existentziala da hemengo batzuentzat, baina ez gehienentzat, eta ondorioz, hizkuntza

Neurona eta
zeurona
Fermin Etxegoien

PAMIELA
131 orrialde
10,40 euro

dela kausa, onartu egiten da euskal izaeraren inguruko erritualizazioa publikoki, baina gero indarrean dauden bi erdaren bidez nagusitzen da hizkuntzarekiko ikuspegi sekularizatua egunero bizimoduan, konpromisoaren aldatz gora (euskara) baino esfortzu txikiaren aldatz behara (erdara) hobesten delako, erdara horiek estetika “osatuagoak” eskaintzeko gai diren neurrian. ■

Denbora-pasak

LUMA

Hitz gezidunak

	Atzea	▼	Ipar., berritsua	▼	Gipuzkoa-ko herria	▼	Jatsuko	▼	Keinuak egiten ditu
	Bidaia-riak		Arotzaren lanabesa		Tente		Iridioa		
	IRUDI-KO ERAIKINA	►							
	Jira								
Gaztaina, hitz elkar.	▼	Beratzon jarri	► ▼				Musika nota	►	
Zigorak		Ergela					Kanpo		
►		▼				Noka, naiz	► ▼		
						Alternatiba sozialista			
Hots ez atseginak	►					▼	Baskonia	►	
Intsektu mota							Kez ondu		
►				Pl., H ₂ O	►		▼	Arkuaren erdian	►
				Uranioa				Jaun ingeles	
Nork atzikia	►		Joyce-ren nobela	► ▼			▼	Bokala	►
Seguru			Rutenioa					Nor atzikia	
►			▼	Arabako alderdia	►		Atzikia	► ▼	
				Potasioa			Bokala		
Nau	►		▼			Berehala	► ▼		

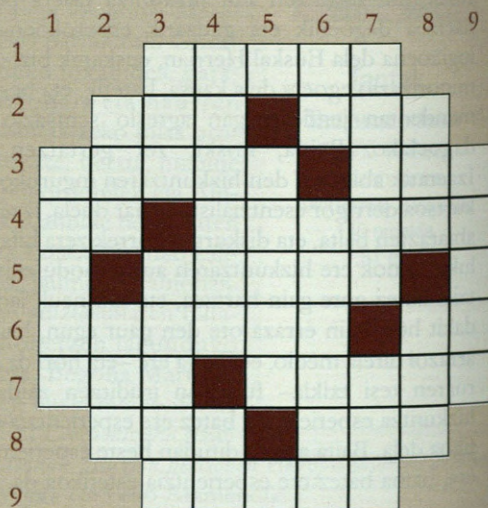
Hitz gurutzatuak

EZKER ESKUIN

1.- Aratz. 2.- Joan den urtean. Solas, hitz. 3.- Izan. Euskal Herrian jardun zuen talde terrorista. 4.- Nori atzikia. Edateko gogo. 5.- Bostehun, zenbaki erromatarren arabera. Norabait. Kontsonantea. 6.- Multzoa. Interjekzioa. 7.- Zelai. Euskal Herria, hitz elkarketan. 8.- Momentu. Ozta. 9.- Igarlea.

GOITIK BEHERA

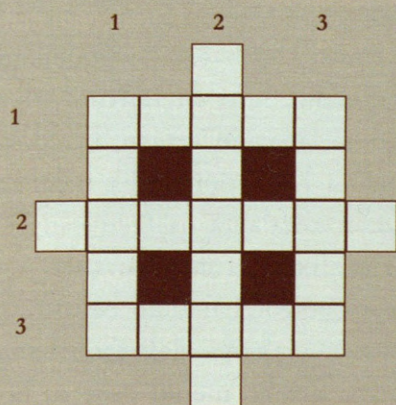
1.- Erdara, hitz elkarketan. 2.- Zezen zikiratu. Nauka. 3.- Egunaren atal. Lepoa. 4.- Azkenekoa. Ukatzeko. 5.- Kontsonantea. Emakume izena. Kontsonantea. 6.- Atzikia. Arautegi, arauen multzo. 7.- Errenkada. Begirada. 8.- Eako biztanle. Iparraldean, eguzki. 9.- Ganibet, labana.

Hiru bider hiru

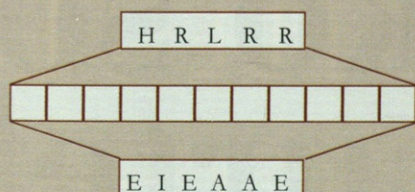
Goitik behera eta ezker eskuin, hitz bat eta bera.

1. Nafarroa Garaiko udalerria, Aezkoan. 2. Nafarroa Garaia, Lapurdi eta Gipuzkoa bereizten dituen ibaia. 3. Arabako udalerria, Errioxan.

Hitz banatua

Ordena aldatu gabe, Nafarroa Behereko herri baten bokalak eta kontsonanteak, hamaika guztira, bereizi ditugu. Elkartu eta esaguzu zein herri den.

Soluzioak

[illegible]

Mungiara ezin heldu

Mungiarra sos barik geratu da, zeukan guztia Bilboko kasino batean galdu eta gero. Goizeko laurak dira eta etsita, taxi bat hartzera joan da:

- Gabon -esan dio taxistari-. Arazo bat daukat. Mungiaira joan nahi dut baina ez daukat dirurik aldean. Dena den, etxeko atarian uzten banauzu, instant batean igo eta ordainduko dizut.

- Ezta pentsatu ere! Taxi honetan ordainketa guztiak irten baino lehen egiten dira.

- Txo! Ez horrelako putakeriarik egin!
Eraman nazazu. Orain ez dut dirurik baina
etxean bai...

- Ezetz... Ez zaitudala eramango! Hor konpon!

- Ongi zagok! Kaka hiretzat! Baina hau ez zaidak berehala ahaztuko!

Handik hilabetera gure morroia kasinora itzuli da, aurreko aldian baino dezente zorte hobearekin: 4.000 euro irabazi ditu! Ordu txikitan taxi bila abiatu eta gutxienez hamar taxi daudela ilaran ikusi du. Azkena zein egongo eta aurreko aldiko taxista. "Hau duk nirea!" pentsatu du. Orduan, lehen taxista-rengana hurbildu eta:

- Gabon. 1.000 euro emango dizkizut Mungiara eramaten banauzu, baina baldintza batekin.

-Bai, bai, zuk esan.

- Iristean, zurrupatu egin behar didazu.

- Ezta erotuta ere! Gantzopil halakoa!

Bigarren taxia:

- Mungiara eramaten banauzu 1.000 euro eramango dizkizut, baina baldintza batekin.

- Mila eurogatik nahi duzuna.

- Iristean miazkatu egin behar didazu.

- Zeeer! Alde egin ezak hemendik, zerri nazkagarria!

Horrela banaka banaka ilaran zeuden
taxista guztiak pasa eta aurrekoan aho bete
haginekin utzi zuenarengana heldu da:

- Mungiara eramaten banauzu mila euro emango dizkizut, baina baldintza batekin.

- Konforme! Zein da baldintza hori?

- Zure aurrean dauden taxi hauen guztien aurretik pasatzerakoan, autoko leihatilatik eskua atera eta ahalik eta ozenen eta pozarren esan behar diezu: **MUNGIARA NOA!**

Ihesi

Euskal Herria ezagutuz

TESTUAK ETA ARGAZKIAK:
IÑIGO TXINTXURRETA

Euskal Pirinioen itsasorako bidean, sartalderantz, goititzen den azken mendia, hori da Larrun. Mendi honen eta Dunbetako labarren artean Txoldokogaina, Ziburuko mendi edota Kalbariomendik halabeharrez mendilerro handiaren amaiera osatzen badute ere, Larrun mendia arro altxatzen da zerurantz, Pirinioetako bukaera eragotzi nahiko balu bezala. Igoera ezberdin bezain erakargarriak egon badira Lapurdi eta Nafarroa arteko mendi ospetsu honetara

iristeko, oraingoan Azkaine eta Sara arteko San Ignazio lepotik igotzen den tren ttipia auke-
ratzea zilegi iruditu zaigu, orain dela 80 urte bere lehen bidaia egin zuela gogora ekartzeko. Ziur gaude hobe dela bisitarien kopurua kontrolatzen duen tren txiki bat, gailurreraino iristen den autoentzako pista irekia baino. Jeitsiera, aldiz, oinez eginen dugu, Larrungo zonbait bazter zoragarri ezagutzeko asmoz, Iturriederko zohikaztegia, Gorostiarriako harrespilak edota Korallhandiako gotorlekua, esaterako.

Lapurdiko sorgi 80 urteko

Larrundik zoin den eder,
Goiz egun xurian
Eguzki altxatzea
Distira guzian!
Ikhusten dire urak
Zilhar idurian,
Hainbertze herri xuri,
Haranen erdian.
Oi! Zer begien besta
Larrungo mendian!

Bertso zahar eta esanguratsu honen bidez adierazi zuen Agustin Etcheverryk Larrun mendiak eskaintzen duen ikusmira, Saran 1878an egin ziren lore jokoetan edo baita koplari guduak bezala deituriko bertso saioetan ere. Harrezkero, mende bat baino gehiago iragan bada ere, han goitik ikusten den panoramak "begien besta" bertsoa jarraitzen du izaten Larrungo mendira iganeren denarentzat.

Ibilgailua San Ignazioko lepoko dohaineko aparkalekuan utzi ondoren, beste bisitariekin batera trenaren zain gaude. 169 metrora dago lepoa eta bertatik ateratzen da burdin bidea Larrungo gailurraren 905 metroen bila. Bidea, ordea, 887 metroko alturan bukatuko da,

1980an hustu zen aduanako postu zaharraren ondoan hain zuzen ere. Bitartean, trenak 4,2 kilometro zeharkatuko ditu 8 kilometro orduko abiaduran. Abiadura lasai honek inguruaz gozatzeko aizina emango digu, hasierako patarrari ekiten diogun bitartean. Altxanga eta Sualaren

arteko lepora iritsirik, Sara aldera jausten den ibarñoa behean ikusiko dugu, Larrungo tontorra eta hango erainkuntzak begibistan gelditzen zaizkigularik. Athekealungo gandor bortitzak lagun izango ditugu Altxangako hegoaldeko mazela zeharkatzen dugun heinean. Inguru

Kantauria, Pirinioak, Landak

Kantauritik Pirinioetaraino, Bizkaiko mendietatik Landetaraino, ia Euskal Herriko zatirik handiena geratzen da mendi honen begiradapean. Hodeier-tza bikaina da, Piriniotako gailurren artean ikuspegi zabalenera bat izanik. Bertatik ikusten diren gailurrek inguratzen dute zirkuluerdiak eginez,

Ihesi: Euskal Herria ezagutuz

erdiko kaiera

elurtutako Pirinio urrunetatik hasita Kantaurialdeko beterrileuneraino. Hortik aitzina, mugagabeko itsasoa soilik da dagoeneko uhartzea. Sara, Ezpeleta, Donibane Lohitzune, Azkaine eta beste hainbat herri lapurtar geratzen dira gure oinpean, Baionako katedralak begi kliska egiten digun bitartean. Hurbil dira ere Bidasoako bokale inguruan biltzen diren Irun eta Hondarribia herriak, Jaizkibel eta Aiako

Harriaren mutur beltzen magaletan. Nafarroa aldean, Bidasoa ibaia luzatzen da Baztandik Bortzirietaraino, hor behean Bera herria Larrunen babesean gelditzen delarik. Egun aratzetan askoz gehiago ikusiko duzue araz. Goza dezagun, beraz, Larrunek oparitutako besta honetaz.

nen mendira lehensugean

honetan ugari dira bertako potto-
kak.

Iturriederrako hegoaldeko lepo-
ak sortzen duen lautadaxoa iragan
ondoren, berriro aldapa igotzen hasi-
ko gara, etengabe oraingoan, eta bi
bihurgune zabalen ondoren trenak
zuzen joko du Larrungo gailurrerai-
no. Behin tontorrean, trenetik jeiste-
rakoan bisitari ugariak saihestu
beharko ditugu Larrunek eskain-
tzen digun ikusmira ederraz
gozatzen ahal izateko. Hala
ere, ez dago bildurrik, edo-
nora begiratuta ere paisaje
zoragarria ezagutuko bai-
tugu. Eskailera batzuek
eramango gaituzte orien-
tazio mahaia dagoen puntu
gorenara. Hementxe zego-
en garai batean inguru guz-
tian hain ezaguna zen ermita,
eta bertara etortzen zen jendea
erromerian Mendekosteko Pazkoa-
ren bigarren egunean. Honaino hel-
tzen ziren Bera, Sara eta Azkaineko
biztanleak, baita Biriatu, Hendaia,
Urruña, Ainhua eta Lesakakoak ere.

Sonatua izan zen Eugenia de
Montijo enperatrizak mendi honi
egindako bisita. Hura zela eta lauta-
dako inguru osoko jendea etorri zen
bertan ospatu omen zen festa handi-
ra. 1859. irailaren 30eko hartan egin-
dako bisitaldi haren oroigarri, orain-

dik ere hor dira monumentu baten
hondarrak. Bertako bentaren batean
edo gure kabuz hamaiketako egin
edo bazkaldu ondoren, jaitsierako
bide malkartsua hartuko dugu tentu
handiz, harritza baita.

Ikean behera 300 metro eman
ondoren, Iturrederreko mendebalde-

ko lepora iritsiko gara. Bertan bana-
tzen dira Urruña eta Azkainera jaus-
ten diren bideak, modu nabarmenez
seinalizaturik topatuko ditugun
panoen bidez. Lepo ezagun honeta-
tik GR 10 izeneko ibilbide luzea ira-
gaiten da. Ekialdeko norabidea har-
tuz, ibilbide luze hori jarraituko dugu
metro eskas batzutan, Iturrederrako
zohikaztegraino hain zuzen ere.

Larrungo gailurretik iparralde-
rantz jaisten diren mendi-lepoetan,
nolabaiteko horizontaltasuna duten
lur iragangaitzetan eta iraun egiten
duten putzuetan eratzen da Iturre-
derreko zohikaztegi txikia. Gorol-
dioa eta putzuetara eta tenperatura
baxuetara bereziki egokiturik dau-
den bestelako landareak ugaltzen
dira. Esfagnoa izaten da nagusi
goroldioe artean, poliki-poliki
bertikalean hazten den espe-
ziea. Beheko aldeak trin-
kotu egiten dira, materia
organikozko geruza
osaturik, eta urak eta
hotzak mugak jartzen
dituzte, nekez biziko
direlarik bertan ornoga-
beak eta deskonposizioa
eragiten duten mikroorga-
nismoak. Sakonean behin
gogortzen denean, zohikatz
bihurtuko da, berotzeko gaitasun
txikia duen landare-ikatz, batez ere
lorenzaintzan erabiltzen dena.

Zohikaztegia oso interesgarria
da ezaugarri bereziak dituelako eta
ingurune anitza duelako. Oso habi-
tat egokia da anfibio eta narrastien-
tzat: arrabioa, basoigel gorria,
sugandila bizierrulea (*Larceta viva-
para*) eta suge gorbataduna (*Natrix
natrix*), besteak beste.

Iturrederra zeharkaturik, Altxa-
nga muinoko mendebala zeharkatzen
duen bidea hartuko dugu. Pistaren

Gaur egun burdinezko lehensugea egunero Larrungo gailurrera igo-
tzen bada, behiala benetako lehensugea mendiaren azpian bizi zen,
eta lur azpiko suarekin helikatzen zen. Behin, gailurrean bizi zen artzai-

Larrun gainean sorginen dantza

na lautadako neska eder batekin maitemindu zen, baina
honek urrea eta zilarra eskatu zizkion berarekin mendi-
dera joateko baldintza gisa. Artzain txiok, atsekabete-
rik, Deabruarekin hitzarmena egin zuen, bere arima
eskainiz urrea eta zilarraren truke. Deabruak mendiko
basoei sua emateko agindu zion eta artzainak horre-
kin egin zuen hego haize gau batean. Larrun sutontzi erraldoi
bilakatu zen eta haren sugarrek izarrak ere lamikatze-
zituzten. Lehensugea, suarekin iratzarrik, mendiak go-
detzen zuen urre eta zilar guztia bere zazpi ahoetatik jar-
ritzen hasi zen. Hura ikusirik baina bere maitaleak itur-
rik, artzaina urreari oldartu zitzaion, eta erabat kiskatu
zen. Halabeharrez, orain dela gutxi arte Larrun mendia
erabat irekia eta zuhaitzik gabe mantendu da. Baina

horren errua aintzinetik dator, mendi hau alaleku gisa erabili zuen
aurrehistoriako artzainen eskutik, ziur aski. Udazkeneko hego haizeak
egunetan larreak sortu asmoz mendiari sua emateaz gain, neska

Tren ttipia: mende bat gora eta behera

Larrungo tren ttipiak 80 urte beteko ditu aurten, 1924. urtean gailurrera igozteari ekin zionetik. Azpiegitura honen eraikuntza, aldiz, 1912. urtean hasi zen Midi Departamenduko trenbidearen konpainiaren eskutik, baina Lehen Mundu Gerrak geldia gotu zituen lanak. Azkenean, 12 urte beranduago, 1924ko ekainaren 30ean gailurrera iristen zen burdin-bidea ireki zen. Geroztik, martxotik azarora arte urtero egon da irekita, milaka bisitari gailurreraino eramanez. Neguan, Baionako Barland enpresaren egoitzetara eramaten da, mantenu lanak egitera. Lan hauek parkearen lau ibilgailuetan egiten dira eta haietako bi 1996an eraiki ziren. Bi ibilgailu berri hauek eraikitzeke garaiko materialak erabili dira. Horretarako, Barland enpresa eta Azkaingo Tellechea zurgindegia jatorrizkoen antzekoak izateaz arduratu ziren. Azkaindarrek XX. mendearen hasieran erabilitako zuhaitzen egur berbera bilatu zuten: Pirinioe-

tako izeia, Landetako pinua eta gaztainondoa sabaia, lurra eta estaldura egiteko. Oholtzarako Afrikatik ekarritako siroko izeneko egur exotikoa erabili zen.

Azterketen ondoren, trenak San Ignazio lepoko garaieetara itzultzen dira, eta bertan eserlekuak eta egurrezko estaldura guztiak bernizatzen dira. Horrela, dena prest egoten da denboraldi berria irekitzeko.

Datu praktikoak:

Martxotik azarora arte egunero irekita

(Martxoaren 19tik apirilaren 5era arte eta urritik azaroaren 11ra arte, astelehen eta ostegunetan itxita). Azaroaren 11tik martxoaren 18ra arte itxita.

Goizeko 9:00etan irekitzen da (udan 8:30tan eta 35 minutuero).

Eguraldi txarra eginez gero, irtera goizeko 10:00etan eta arratsaldeko 15:00etan ziurtatzen da.

Bisita denbora

Bisita denbora ordu eta erdikoa izaten da.

Prezioak:

Helduen joan-etorria 11 euro eta joatea soilik 9 euro.

Gazteen (4 urtetik 10 urte bitartean) joan-etorria 6,50 euro eta joatea soilik 5,50 euro.

4 urtetik beherakoentzat dohainik.

Telefona: 05 59 47 51 16 Fax: 05 59 47 50 76

Web gunea: <http://www.rhune.com/>

eskuinean dauden haitzen giblean zabaltzen da Gorostiarria izeneko zelaia, historiaurreko hilerria gordetzen duena, hain zuzen ere. Gutxienez Burdin Aroko bederatzia harraspil edo baratz eraiki zituzten K.a. lehenengo milurtean Larrunen bizi ziren artzainek. Ehorzketa oroitarri hauek leku paregabean kokaturik daude, alde batetik kostaldera ireki-

tzen den paisajea menperatuz eta beste aldetik, Larrun mendiaren babesean. Baratz handienaren harriarik altuena ekialdeari begira dago, eguzkia ateratzen den aldera, beraz.

Gure arbasoen hilerri zaharra bisitatu ondoren, Altxanga muinoko ipar mazela zeharkatuko dugu ekialderantz, Korallhandia banatzen duen lepora iristeko. Korallhandiako muino-

ak gotorleku zahar baten hondarrak gordetzen ditu. Oraindik ikusten dira bertako hormatzarrak, Napoleon garaian eraikitakoak ziur aski.

Gotorlekutik Aniotzbehereko bordara zuzen jeitsiko gara ote altuen artean eta Galardiko erreka iragan ondoren, burdin bidearen ondotik ibiliko gara aparkalekuraino iritsi arte. ■

brontze eta burdin aroko artzainek megalito ugari eraiki zituzten Larrungo bazter askotan, gaur egun haietako asko desagertuta eta gelditzen direnak auri bizian daudelarik. Hala ere, nabarmentzekoak dira Gorostiarria, Zikuitz eta Fagako Errekako baratzak eta trikuharrien artean Ihizelaia, Gastenbakarre, Androla, Argibel, Xoldorixko, Altsaan, Deskarga, Behot Zelai, Harrixabale eta Ameztiako oroitarriak.

Etorri berria zen erlijio kristaua saiatu zen behialako sinismenten oroitzenak ezabatzeko eta horrela zenbait ermita eraiki zituzten Larrungo mendian. Itxura denez, dagokoneko XVI. mendean ba omen zegoen Larrungo gailurrean Izpiritu Santuari eskainitako ermita bat. Bere kokapenagatik, eraikuntza honek jasan behar izan zituen naturaren eraso bortitzak, eta ezin izan zuen isilduarazi berari buruz sortu ziren esames

eta kondaira ugariak: jendearen ustez inguru haietan ba omen ziren sorginak, akelarreak eta suge erraldoiak, desagertu nahi ez zuen euskal mitologiaren ondorioz.

Esames hauengatik guztiengatik kezkatuta, Enrique IV. Frantziako Erregeak Pierre de Lancre ospetsua izendatu zuen sorginkeria erreprimitzeko inksidore lanetarako. De Lancren eromenaren ondorioz, Lapurdiko 600 lagun inguru erre zituzten herrietako plazetan. Gizagaiak hauei galdetzen zienean akelarretara joateko zioaz, soilik dantzatzera joaten zirela ihardesten zuten.

Makina bat kontu

JOXERRA AIZPURUA, GARBIÑE UBEDA

PALEOBIOLOGIA

Oxigenoaren arrastoak izaki zaharrenetan

HAWAII-KO UNIBERTSITATEKO mikrobiologo talde batek, oxigenoa harrapatzeko ahalmena duten bi proteina topatu ditu mikrobio batzuetan. Duda barik, hemoglobinarekin aitzindari zaharrenak dira eta gainera, Lurrean oxigenoa erabiltzen hasi ziren lehen izakien zantzuak eman ditzakete.

Aurkitutako proteinei protoglobina deritze eta oxigenoa garraiatzeko eta askatzeko erabiltzen duten sistema aztertzen ari dira zientzialariak. Proiektu honen buru den Maqsdul Alam-en ustez, lan honekin odolaren ordezkioak topatzeko bideak ere ikus daitezke.

Antzinako izakientzat oxigenoa oso pozoitsua zen, baina egun batean archaea deituriko zelula bakarrek mikrobioetan oxigenoa harrapatzeko eta

garraiatzeko proteinak azaldu ziren eta honela, mikrobioa oxigenotik babesten hasi zen. Archaea oso mikrobio berezia da, eta aspaldi bereiztu zen bakterio eta eukariotengandik —landareak, animaliak eta ADNa duten beste izaki bizidunak—. Egun, Lurreko lekurik gogorrenetan topa daitezke, oso tenperatura altuak eta oso oxigeno gutxi dagoen lekuetan.

Alamen taldeak bi protoglobina topatu zituen bi archaea espezie desberdinetan. Batek, *Aeropyrum pernix*-ek, oxigenoa arnasten du eta ongi bizi da ia irakiten dagoen ur gazitan —Japoniako itsasertzean dauden tximinia termaletan aurkitu zen lehen aldiz—. Besteak, *Methanosarcina acetivorans*-ek, metanoa sortzen du mekanismo anaerobikoak (oxigenorik gabekoak) erabiliz eta lakuetak hondo zikinetan edo gizakion hesteetan aurkitzen da.

Oxigenoa arnasteko erabiltzeak bizia dibertsifikatu zuen izugarri. Lurreko lehen izakiek atmosferan zeuden molekula toxiko askori aurre egin behar izan

Osasuna

JABIER AGIRRE

Neurrian hartutako zerbeza, gibelaren eta hezurren botika

ZERBEZA EDO GARAGARDOA da hiritarren edari gogokoena, eta asteen behin gutxienez alkohola edaten dutela aitor-tzen dutenek, edari hori aipatzen dute lehenik (ardoa dator ondoren). Baina otorduetarako edari bat aukeratzeko eskatzen zaienean, ardoa (dela beltza, gorria edo txuria) da oraindik ere lehenengo aukera.

Kontsumitzaile eta Erabiltzaileen Organizazioak (OCU bezala ezagunagoa denak) 2.680 elkarriketa egin zituen Espainiako autonomia-erkidego guztietako 18 urtetik 64 urtera bitarteko pertsonen artean, 2003ko urtariletik urrira bitartean. Eta inkesta horren arabera, aste-ko egunetakoren batean alkohola kontsumitzen dutenen artean, % 42,7k zerbeza aukeratu zuen, % 36,4k ardoa, eta beste % 11,3k whiskia, freskagarriren batekin nahastuta.

Inkestak beste hainbat datu ere eskaintzen ditu. Kontsumoan gehien hazi diren produktuak plater prestatuak izan ziren (pizak, hanburgesak, eta antzekoak, % 23,2 gehi-go kontsumitzen dira), eta jarraian datoz zerbezak (% 9,6

gehiago), fruta freskoak (% 9,2 gehiago) eta kalitatezko ardoak (% 8,2 gehiago). Inkesta horren arabera kontsumoan gehien hazitako edarien aldeko ikerketak argitaratu berri dira unibertsitate desberdinetan.

Horrela, Leon eta Granadako unibertsitateetan lankidetzan egindako ikerketak baten ondorioa da, heldu osasuntsuek dosi egokian hartutako zerbezak —egunean kafi bat emakumeek eta bi gizonek— inflamazio-prozesuak murriztu eta oxidazioa saihesten duela. Izan ere, zelula hepatikoak babesten ditu erradikal askeen eraginez adibidez, gibellean sor daitezkeen inflamazioen aurrean.

Extremadurako unibertsitatean egindako beste ikerketa baten arabera, egunean zerbeza bat edateak emakumeen hezur-masa gehitzen omen du, eta horrek mesede egiten die osteoporosia jasaten dutenei. Ikerketaren arduradun Juan Diego Pedrera doktorearen hitzetan, "zerbeza kontsumitzen duten emakumeek kalitate hobea dute beren hezurretan".

landareak

JAKOBA ERREKONDO

mandio@zerain.com

Gatzagi berdeak

GEURE ESPEZIEAK naturala izateari utzi eta besteak otzandu eta etxekotuz errazenera bizitzea erabaki zuenetik artzaintza da gure kulturaren eta, ondorioz, gure landa edo paisaiaren, oinarri sendoenetakoa. Jo eta su, ardiak jetzi eta gazta egin eta egin ari dira oraintxe artzainak. Gaztagintza artean landareek zer esan handia izan dute beti. Hasteko, esnearen kalitateari dagokionez izugarritzko garrantzia du larrearenak. Nongo belarra, halako gazta.

Gazta egiteko esnea iragazterakoan, osin sorta jartzen zen, honen bilo txorrotxetan zikinkeria txikiena ere bil zedin.

Beheko lurretako aterpetan edo hauen inguruetakoa belazeetan izaten diren negu partean, udan metatutako jakiak, aleak eta belarrak jaten dituzte, gehien bat, ardiek. Belarra silotan edo bolatan hartzitu gabekoa, soilik ondua bada, gaztaren kalitateak dezenteko plusa izango duela esan ohi da. Gaztagintzan bertan landare ugari erabili izan dira. Kaikuak, irazki, tuta edo murkoak egiteko urkia, gaztaina edo ezkia; malatxetarako gorostia edo ezpela; zumitzak egiteko zumea eta gaztaina; kartolak edo txurkuak egiteko pagoa; gaztandegirako hurritza eta zumea eta gaztaiak ketzeko haltza eta elorri zuria, zuretan. Esnea iragazteko irazkian osin sorta jartzen zen, honen bilo txorrotxetan zikinkeria txikiena ere bil zedin. Esnea ziatu edo gaztatzeke izerdi azidoa duten astalikardua (*Silybum marianum*), esne-belarrak (*Euphorbia* sp.) eta ziabelar horia, legar-bedarra edo gatzagi-esnea (*Galium verum*) etab. erabili izan dira. Gaur egun metalezko ontziak eta gatzagi kimikoak baliatzen dira. Landaren eta kulturaren galera gutxi balitz ere, ahosabaiarena...

Antzinako iza-kientzat oxigenoa oso pozoi-tsua zen, eta irudiak erakusten duen hemoglobinei esker lortu zuten oxigenoaren toxikotasuna jaiste.

zieten, azido nitrikoari eta hidrogeno sulfuroari, besteak beste.

Lehen hemoglobinen helburua gas horiek ezabatzea izango zen, eta gauza bera gertatuko zen oxigenoa atmosferan azaltzen hasi zenean, hau ere toxikoa baitzen izaki haientzat.

Oxigeno portzentaia handia zen atmosfera batean izaki konplexuagoak eta handiagoak bizi ahal izateko, toxikoa zen oxigenoa abantaila bilakatuko zuen mekanismoak garatu behar izan zituzten. Aldi berean, hemoglobinek oxigenoaren toxikotasuna jaisteaz gain, oxigenoa garraiatzeko ahalmena garatu zuten. Eboluzio-urrats hau garrantzi handikoa da ikerlarientzat eta hemoglobinen funtzioetan horren arrastoak geratu dira.

Protoglobinak aurkitu ahal izateko ikerlariek bioteknologia eta informatika erabili dituzte. Arestian aipatu bi mikrobioen sekuentzia genetikoak klonatu zituzten eta *E. Coli* baktería espezializatua erabili zuten geneak espresatuz proteinen laginak sortu ahal izateko. Ondoren, sortutako egiturak aztertzeke hemoglobinen familiako beste kide batzuen egiturekin alderatu zituzten. Ordenadoreak ereduak atera eta simulazio molekula dinamikoak sortu zituzten, eta bertan ikusi zen proteinak karbono monoxidoarekin, azido nitrikoarekin edo oxigenoarekin elkartzeke bidea. **I**

Web, CD-ROM eta paper formatuetan soluzioak alor guztietan

Ikerketa

Erremintak

Soluzioak

Zerbitzuak

INFORMAZIOAREN UNIBERTSOA

Adur SOFTWARE PRODUCTIONS

Adur Software Productions, S. Koop. (ASP)
Industrialdea 1, 20160 Lasarte-Oria
Tel: 943.37.18.49
e-mail: adur@adur.com

Sukaldean

HASIER ETXEBERRIA

DAVID DE JORGE

sukaldean@free.fr

Arkume arandoiak

GATZA EMAN eta ur ugari jarriko dugu irakiten. Bor-bor hasi orduko barneratuko ditugu hartan arkume arandoiak, eta xorta bat ozpin gaineratuko dugu gero. Borborka utziko dugu guztia gutxienez 15 minutuan. Haien ostean, xukatu eta hozten utziko ditugu arandoiak.

Labana zorrotz batez erretiratuko ditugu ondoren haien kanpoaldean dauden azal, mintz eta koipe-poltsatxoak, garbi-garbi utzirik. Gatza emango dugu ondoren.

Padera bat jarriko dugu sutan, baratxuri aleak eta olio ugarirekin, frijitzeko. Berotzen utziko dugu poliki-poliki, baratxuriaren kutsua har dezan, eta sua biziagotuz joango gara arian-arian oso bero utzi arte.

Baratxuriak atera eta olio horretan frijitu-ko ditugu arandoiak, irinetan eta arrautza joan pasa ondoren, ongi gorritu arte. Xukatu eta gozatu egingo ditugu ondoren.

Arrautza joari baratxuri xehatu ale bat eta perrexil xehatu ugari erantsi ahal izango diz-

Osagaiak

- Kilo bat arkume arandoi, garbi eta azalik gabe
- Oliba olio
- 3 baratxuri ale, osorik
- Irina eta arrautza joa
- Gatza

Oinarrizko kontuak

Baratxuri edo tipulak nola zuritu mikrouhinetan

BATZUETAN EZ DA modurik izaten baratxuri ale bat edo hornigai gisako tipula txiki bat behar den bezala zuritzeko. Ongi zuritzeko modu bat hauxe dugu: ura irakiten jarri, sutatik kendu ura, bertan baratxuriak edo tipulak sartu, 10 segundoz utzi eta berehala atera eta xukatu. Horrela eginez gero, erraz-erraz zurituko dituzu. Baina horretarako eltze bat zikindu eta gero garbitu beharra dago. Horregatik, gauza bera lortuko dugu mikrouhin labearekin. Baratxuri aleak sueto, eta tipulinak plater batean jarri, ongi zabaldurik, eta segundo batzuetan berotu, ez indar betean, pixka bat berotu daitezen. Ikusiko duzu zer ongi zuritzen diren. Jakina, hori baratxuri asko zuritu behar ditugunerako da. Bat bakarra baldin bada, ba, zer nahi duzu esatea? Azkazalak erabili eta kitto. Ez da hainbeste.

kiogu, arandoiak hartan busti aurretik, frijitu eta gero askoz gustu zapoetsuagoa eduki dezaten. Gustuen arabera. ■

Produkturik onenak,
MultiOpticasen

Aukerarik zabalena
betaurreko graduatu,
ukipen-lente,
audiofono eta eguzkitako betaurrekoetan.

ZINKUNEGI
MULTIOPTICAS

ZERBITZU OPTIKOETAN 1a

Hernani, 4 - DONOSTIA

K A L I T A T E A

Euskal sukaldaritza ez da elitista

"Jakiei bere denbora ematen dakiena da sukaldari ona", bota digu Mikel Corcuerak suteagiko maisuei buruz hitz eginez. Haiek bezala, tartea hartu dugu guk ere gastronomia kritiko honekin mintzatzeko. Bere "25 años de nueva cocina vasca" liburuari buruz jardun du, eta sukaldariez, historiaz, bitxikeriez: 25 urteko mugimenduak soka luzea baitu. Luzaro egon gara berba egiten, tripa zorriak esnatu arte.

MENDE LAURDEN PASATXO igaro da euskal sukaldaritza berriaren hazia erein zenetik. Anar-tean gutxi ziren ezagun ziren sukaldariak, hutsalak tradizio gastronomiko estutik ihes egiteko saiakerak. Sukaldaritza krisiak jota egon baitzen urte luzetan: 36ko Gerra aurrena, gerraondo latza gero... herritarrek jana topatzearekin nahikoa lan zuten, ez zegoen gastronomiarik, bizirau-pena baizik. "Horrez gain, goi mailako sukaldaritza ere ez zegoen bere onenean. Bi Mundu Gerra egon ziren, garai hartan nagusi zen Frantziako sukaldaritzaren errezetategiak ez zeukan ez hanka ez bururik: 60-70 plater ezberdin zituzten jatetxeetako menuak, ez zegoen ez osagai-rik, ez hauek fresko mantentzeko baliabiderik", kontatu digu Corcuerak. Kinka honetan, sukaldaritzak zirt edo zart egin behar zuen. Euskal Herrikoak bederen, aurrera egin zuen, iraultza eta guzti. Euskal sukaldaritza berria, Frantziatik ekarritako ideia berritzaileei (*Nouvelle cuisine française*) zor zaio hein handi batean. Filosofia berria zekarren hark, oinarri sendoekin: merkatu sukaldaritza (sasoian sasoi-ko osagaiak erabiltzea), gastronomiaren sinplifikazioa eta teknifikazioa eta sormena lantzea, besteak beste. Nazioarteko iraultza gastronomiko hau herrialde askotara zabaltzen: Gualtierio Marchesi-ren bitartez Italian, Heinz Winkler-ri esker Alemanian... Euskal Herrian, honako helburu hau erantsi zitzaion printzipioen zerrendari: etxeko sukaldaritza berreskuratzea. Izan ere, eta Mikel Corcuera adituak azaldu digunez, "gurean, betidanik egon dira lotuta goi mailako sukaldaritza eta etxeko sukaldaritza, beste kultura batzuetan ez da hala. Euskal errezetategia guztiz herrikoia da: arrantzaleek edo artzainek utzitako herentzia jaso du, marmitakoa eta mamia dira horren adierazle".

EIDER GARAIKOETXEA

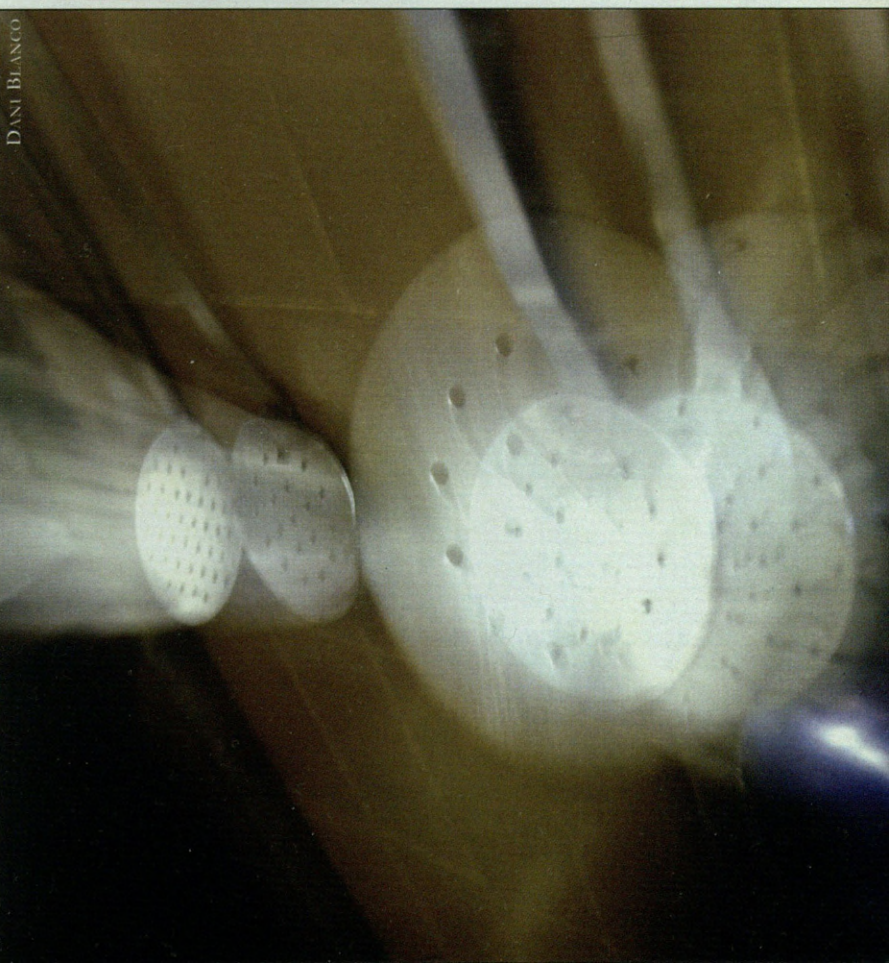

Mugimendu berriaren txinpartak

Euskal sukaldaritza berriaren jaiotza 1976-77 urteetan kokatu du Mikel Corcuerak: 1976an, Espainiako Estatuaren lehen mahai-inguru gastronomikoa egin zen Madril. Han ezagutarazi zituzten euskal sukaldaritza berriaren nondik norakoak. Ondoren, Lyonera joan ziren Pedro Subijana eta Juan Mari Arzak, Paul Bocuse-ekin bildu eta ideia berritzaileekin etxeratu ziren.

Euskal sukaldaritza berriaren jaiotza 1976-1977 urteetan izan zen. Mugimenduaren arima izan ziren, besteak beste, Juan Mari Arzak, Pedro Subijana, Karlos Argiñano, Luis Irizar eta Ramon Roteta.

DANI BLANCO

“Bigarren mahai-ingurua, Donostian egin zen, horra hor euskaldunen garrantzia”, adierazi du Corcuerak. Hamabi bat lagun izan ziren mugimenduaren arima. Aipatzeko modukoak dira, oraindik ere maila gorenean dauden Juan Mari Arzak, Pedro Subijana, Karlos Argiñano, Luis

Irizar (sukaldaritza eskola bat zuena gainera) edo Ramon Roteta. Sukaldariok, euren filosofia eta iritziei muzin egin gabe, mugimendu bateratu bat sortzea lortu zuten. “Kontrakoa badiote ere, nik uste ez zirela jabetu egiten ari zirena historikoa zela. Subijanak zioen, bera oso gozozalea zela eta garai hartako azkenburukoak oso urriak zirela, aukera mugatua zela. Hori aldatu nahi zuen berak”, kontatu digu Corcuerak erdi barrezka. Gipuzkoan izan zuen batik bat indarra sukaldaritza berri honek, han sukalde buruak jatetxeko jabeak ere baziren, arriskatzeko aukera gehiago zuten; Bizkaian ordea, sukaldari buruak enplegatu soilak ziren. 80ko hamarkadan, Euskal Herri osora hedatu zen mugimendua. Orduan egin ziren ezagun sukaldariak, izen-abizenek.

Mikel Corcuera.

Bi Mundu Gerra osteko goseteen ondoren mundu osoko sukaldaritza kinka larrian zegoen. Euskal sukaldaritzak aurrera egin zuen helburu berri batekin: etxeko sukaldaritza berreskuratzeko.

Euskal gastronomiaren liburukotea

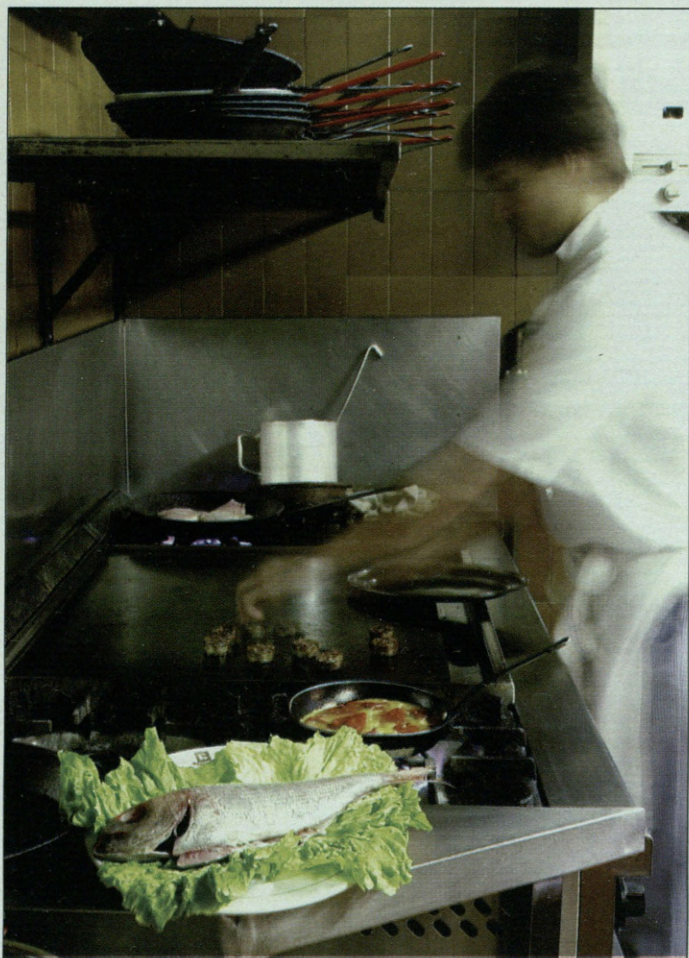
Orain urtebete kaleratu zuen Mikel Corcuera donostiarrek *25 años de nueva cocina vasca* liburukotea: 253 orrialde txukun, Agustín Sagasti argazkilaria irudi bikainekin hornituak. Euskal gastronomiaren historia, sukaldaritza berriaren nondik norakoak eta 68 sukaldari aparten 120 errezeta bildu zituen Corcuerak. Liburuak baina, ondo eutsi dio hamabi hilabeteon zamari eta oraindik luze hitz egiteko ematen du.

Izan ere, euskal sukaldaritza berriak sukaldariaren figura goratu nahi izan zuen. Orduz geroztik, platerak eta jatetxeek sinadura jaso zuten: pertsonalitatea. Gaur egun gainera, produktu mediatikoak ere badira batzuk. Denek telebista kateren batean edo irratsaio batean kolaboratzen dute. Liburuak ere idatzi dituzte. “Zentzu horretan, laudagarria da Argiñanoren lan eskerga etxeko sukaldaritza ezagutarazten. Orain jendeak badu kultura gastronomikoa”, dio Corcuerak.

Bilakaera eta etorkizuna

Aitzindarien ostean etorri ziren beste sukaldari bikain asko: Hilario Arbelaitz, Martín Berasategi, Jesús Santos Bizkaitik... Sukaldari gazte-gazteak ere hor dira. Mikel Corcuerak nabarmendu digunez txalotzekoa da belaunaldien artean hastapenetik izan den komunikazioa, elkarlana eta elkar-kidetzak baketsua. Sukaldarien zerrendari erreparatuta baina, aise konturatu gaitezke emakume gutxi daudela bertan. Goi mailako sukaldaritzan emakumeen presentzia urriari arrazoi historikoa bilatu dio Corcuerak: “Egia bada jate-txe herrikoietan edo familiarretan emakumeak zirela sukalde buru, goi mailako sukaldaritza, ordea, hoteletan egiten zen. Hango ezkaratzak ikatzezkoak ziren eta ikatza etengabe sartu behar zen, lanbide gogorra zen beraz, esfortzu fisiko handia eskatzen zuena, eta historikoki gizonek hartu zuten lan hori bere gain”. Dena den, egocera aldatzen ari dela aitortu digu: nazioarte mailan ba omen da mugimendu interesgarri bat: *Mère cuisinier* delakoa. Italiarrak, frantsesak, kanadarrak eta estatubatuarrek biltzen dira bertan. Elena Arzak ere horretan dabil. Nolanahi ere, Euskal Herrian ez ei dago emakume sukaldarien mugimendurik.

Mikel Corcuerearen hitzetan unerik gozotzen dago euskal sukaldaritza berria. Etorkizuna ere itxaropentsua da. Arriskuak badaude ordea: Frantzia krisia dago eta hori ere irits daiteke Euskal Herrira. Izan ere, sukaldariaren lanbidea oso sakrifikatua da (lanordu asko eta baldintza kaskarrak). “Jendeak nahiago du bulego batean zortzi orduz lan egin, egun santu osoa jatekian

DANI BLANCO

eman baino. Sukaldari izateko bokazio handia behar da. Baina uste dut gurean behintzat, egongo direla horretarako prest daudenak”, gehitu du Corcuerak. Bestalde, liburuaren egileak kontatu digunez, Euskal Herria erreferentea da sukaldaritzaren arloan. Horrela azaldu digu Corcuerak berak: “Arzaken, bertako langileen %80 atzerri-tarrak dira: kanadarrak, txinatarrak, andaluzak, katalanak...”

Areago, euskal sukaldaritzaren berriak jate-teen muga elitista gainditzea lortu du: plater asko eta asko pintxo bihurtu dituzte, etxeetan ere jate-teen molde horiek suma daitezke: plateren aurkezpenean, erabilitako teknikan. Jatetxeak ez dira sukaldaritzaren berriaren ghettoak.

Euskal sukaldaritzaren berriak jate-teen muga elitista gainditzea lortu du: plater asko eta asko pintxo bihurtu daitezke eta etxeetan ere jate-teen molde horiek suma daitezke

Mitoak guztiz ustel

Sukaldaritzaren berriaren demokratizazio horretan, jendearen ahotan maiz izaten den kritika izan du hizpide Corcuerak. Izan ere, sarri jendeak dio halako jate-teeetatik gosez atera dela. Corcuerak, ordea, hori mitoa dela dio. Bi zio nagusi eman dizkigu hori argudiatzeko. Lehenik, normalean plater handietan ematen dizutela jatekoa, eta psikologikoki badirudi aharatzen ari zaren hori gutxiago

Jatetxe herrikoietan eta familiartekoetan emakumea izan da sukalde burua. Goi mailako sukaldaritzaren ordea, ezkaratzak ikatzezkoak izanik esfortzu fisikoa handia zenez, gizonek hartu zuten lan hori.

dela. Buffetetan adibidez, plater berezi bat erabiltzen dute ohikoa baino txikiagoa dena eta ematen du janari gehiago dagoela, baina ez da horrela. Eta bigarrenik, bi plater eta azkenburuko eman beharrean, jatetxeetan plater asko dituzula dastagai; zortzi plater badituzu, normala da bakoitzean kantitate gutxiago jartzea. Garaia- ren arabera aldatzen dira mitoak eta usteak, Corcuerak azaldu digunez: “Gerraostea bizi duen jendearentzat janaria soberan geratzea bazkari onaren sinonimo da, gose handia pasa dute- eta!”. Gainontzekook ez ei dugu aitzakiarik, beraz, on egin! ■

Bilbo

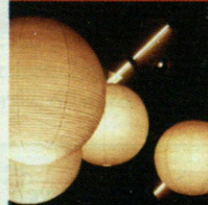
16	OLGETAN HAUR JAIA Goloka Antzerki Taldea 17, 18 eta 19an	17:30
17	ESKOLEN ARTEKO IV. ANTZERKI TOPAKETAK	18:00
19	URBELTZEN DANTZA GANBARA	20:00
20	SUSANA SEIVANE "Alma de Buxo" disko berriaren aurkezpena	22:00
21	NINE BELOW ZERO "Doing theirs homework" disko berriaren aurkezpena	22:00
23	OLGETAN HAUR JAIA Panthia Rei Antzerki Taldea "Kattalin" 24, 25 eta 26an	17:30
24	ESKOLEN ARTEKO IV. ANTZERKI TOPAKETAK	18:00
26	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:00
27	AFRIKA "Entzun" disko berria aurkezten BAD SOUND SYSTEM	22:00
28	UDABERRI JAIA	egun osoa

Ondarroa

15	BETAGARRI OBRINT PAS PIRAT'S SOUND SISTEMA	20:30
16	OLGETAN HAUR JAIA Shambu Pailazoak	17:30
20	GAZTEEN ANTZERKI TAILERRA (Goizez ikasleei zuzendutakoa eta arratsaldean orori)	10:45
27	20an "Ondarruko piratak" 27an "Lokala"	20:00
28	LAGUN ARTEAN KANTARI	20:30
29	MAIO KOPÉ & DJUMBA JAZZ	22:30

Kafe ANIZKIA

Maiatza 15>31

zenbat gara elkarte

tel: 94 423 75 91
bulegoa@zenbatgara.org
www.zenbatgara.org

www.kafeantzokia.com

Domeinuen merkatua

Izenak salgai

Domeinuak web guneak identifikatzeko estekak dira, partikularrek, enpresek eta erakundeek gura duten informazioa amaraunean zintzilikatzeko erabiltzen dituzten helbide erreferentzialak alegia. Esteka horien titulartasuna lortzeko beharrezkoa da erregistratzea eta jabetzagatik ordaintzea. Web gunea eduki nahi duenak eta horretarako zentimorik gastatu nahi ez duenak ere badu aukerarik Interneten.

DOMEINUAK WEB ORRIAK identifikatzeko erabiltzen diren zeinu bereizgarriak dira. Izen horiek pertsona fisiko edo juridikoen izena edo produktu edo zerbitzuen izendapena eraman ohi dute. Urrutira joan gabe, ARGIAren kasua dugu adibide: www.argia.com. Helbideen erabileraren eskubideen eskusibotasuna babesteko, ezinbestekoa da titulartasuna erregistratzea. Eskaintako zerbitzuen arabera kontratu baldintzak onartu eta erakunde pribatuetan erregistratzen dira.

Domeinu izen mota ugari daude. Kode bereizgarriek web guneen erabilerari lotutako jardura motari edo eremu geografikoari egiten

Arazo ohikoena enpresa baten
izena partikular baten eskuetan
egotea da. Kasu horietan
domeinuaren titularrak eskatzaileari
diru kopuru bat ordaintzeko eskatu
ohi dio normalean

diote erreferentzia. Alde batetik domeinu izen generikoak daude, esaterako, .com, .net, .org, .info, .biz, .coop, .edu, .gov, .museum edo .name. Bestetik, estatu mailako domeinu izenak daude, herrialdeei dagozkienak alegia. Espainiaren kasuan, .es da kodea. Herrialdeen kodea daramaten domeinuak erregistratzeko baldintza zorrotzagoak eskatzen dira. Zientzia eta Teknologia Ministerioak zehaztutako araudiaren arabera, .es domeinua esleitzeko eskatzaileak espainiarra izan behar du edota bertan bizi behar du. Horrez gain, sintaxi-arau jakin batzuk bete, debeku batzuk kontuan hartu eta eskatutako domeinu izena erabiltzeko eskubidea arrazoitu behar du. Domeinu generikoen kasuan, aldiz, izen hori beste titular baten izenean ez badago behintzat, ez da aparteko baldintzarik bete behar. Zehazki, izena sintaxi eta karaktere parametro jakin batera egokitu, titularrak identifikatzeko datuak eta harremanetarako datuak eman, domeinuaren jabetza lortzeko tarifa ordaindu eta ondoren aldiaren behin berritzeko beste tarifa batzuk ordaindu behar dira.

Izapideak on line

Erakunde erregistratzaile horietako baten bidez domeinu izena lortzeko prozedura on

Domeinu bat erosteko aukera ezberdinak daude. Garestienak 110 euro balio ditu eta merkeenak 25.

ALBERTO ELOSEGI

line egin daiteke. Espainian, "ES-NIC" izeneko erregistro delegatua arduratzen da .es domeinuak esleitzeaz. Erakunde horrek domeinu izenak on line eskuratzeko aukera eskaintzen du bere web gunean, www.nic.es helbidean. Adibidez, www.argia.es domeinua urtebeterako erregistratu nahiko bagenu, 110 euro ordaindu beharko genituzke. 48 ordutan gure eskuetan izango genuke domeinua eta urtebete igaro ostean titulartasuna mantentzen jarraitu nahi izanez gero, beste 100 euro ordaindu beharko genituzke. Badira ordea beste maila bateko .es domeinuak, hain zuzen ere .com.es, .nom.es, .org.es, .edu.es eta .gob.es. Hirugarren mailako domeinu horiek merkea- goak dira. Lehenengo hirurek 25 euro balio dute eta azkeneko biek, berriz, 60 euro.

MEMESA
INDUSTRIA
HORNIDURAK

Santa Kutz, 25
☎ 943 71 24 11 - Faxe: 943 71 20 04
20550 ARETXABALETA

Etxagibel Notari deuna, 1
☎ 943 71 24 25 - Faxe: 943 71 22 98
20500 ARRASATE

Kale Zaharra, 62
☎ 943 71 80 80 - Faxe: 943 71 80 45
20560 OÑATI

www.memesa.com
saldu@memesa.com

Domeinu generikoak erregistratzeko aukera, berriz, enpresa eta erakunde ugari eskaintzen dute. Interneteko Izenak eta Zenbakiak Esleitzeko Erakundeak domeinuak erregistratzeko akreditatutako direktorioak www.icann.org/registrars/accredited-list.html helbidean dira kontsultagai. www.interdominio.com zerrenda horretan agertzen den direktorioetako bat da. Jo dezagun, beraz, web gune horretara www.argia.com domeinua eskuratzera. *Whois* edo bilaketa egin ostean, sistemak domeinua hartuta dagoela ohartarazten digu. Libre egon izan balitz, urtebeterako titulartasuna lortzeko aukera izango genukeen 18 euro ordainduz. .org, .net, .info eta .biz domeinuak ere prezio bera dute.

Titulartasuna berreskuratzeko prozedurak

Arazo ohikoena enpresa baten izena partikular baten eskuetan egotea da. Normalean kasu horietan, domeinuaren titularrak eskatzaileari diru kopuru bat ordaintzeko eskatzen dio. Akordio batera iritsi ezean, domeinu izena berreskuratzen saiatzeko bidea jurisdikzio zibil arruntaren aurrean egintzak gauzatzea da.

Cajavital eta BBVAren kasuak

Domeinu izenaren titularrak izateko kontratatutako denbora epea ahitzera doanean, erakunde

erregistratzaileak domeinua mantentzen jarraitzeko ordaindu egin behar duela ohartarazi ohi dio titularrari. Ordainketa garaiz ez egitearen ondorioz, arazoak izan ditzake erabiltzaileak, enpresak edo entitateak. Izan ere, domeinua libre geratzen den momentuan edozein erabiltzailearen eskuetan eror daiteke. Horixe gertatu zaio orain gutxi Caja Vital-i Cajavital.com, Cajavital.net eta Cajavital.org domeinuen titulartasuna ez erregistratzeagatik. Internet erabiltzaile batek gune pornografiko bilakatu ditu orain gutxi bankuaren izena daramaten web orriak. Gertuko adibideekin jarraituz, BBVAren kasua dugu. Jabetasun Intelektualerako Elkartek (OMPI) www.bbvaespana.com domeinuaren

Domeinu izenen kode bereizgarriak

Domeinu generikoak // Generic top level domains (GTLD)

.com	Merkatal guneak
.biz	Erakunde eta negozioen guneak
.edu	Hezkuntzari zuzendutako guneak
.info	Zabaltze askea duten goi mailako domeinuen guneak
.mil	Dependentsia militar ofizialen guneak
.name	Gune pertsonalak
.net	Sistema eta sareei zuzendutako guneak
.org	Erakundeen guneak
.int	Nazioarteko erakundeen guneak
.aero	Bidaia agentzien guneak
.museum	Museoen guneak
.pro	Profesionalen guneak
.coop	Kooperatiben guneak

Herrialdeentzako domeinuak // Country code top level domains (CCTDL)

.es	Espaniari dagokion domeinua
.eu	Europari dagokion domeinua

titulartasuna esleitu berri dio bankuari, erakundearen aburuz, egungo jabeak domeinua erabiltzen jarraitzeko beharrezko baldintzak ez baitzuten betetzen. Lehen ere bankuak www.bbva.com domeinua erreperatatzeko laguntza eskatu zion OMPI elkarteari.

Doako web guneak

Dirurik gastatu nahi ez duenak ere badu web gune propioa edukitzeko aukera, hostatzeko aukera ematen duten web guneetan domeinua erregistratuta. Doako zerbitzu hori atari askok eskaintzen dute, www.webgune.net, www.lycos.es, www.wanadoo.es, www.galeon.com eta www.gratisweb.com guneek esaterako. Hala, erabiltzaileak azpidomeinu bat lortzeko aukera du, <http://argia.webgune.net> adibidez.

Euskal domeinurik ez

Domeinu izenen gaineko erabakiak ICANN (Internet Corporation for Assigned Names and Numbers: www.icann.org) erakundeak hartzen ditu. Herrialdeentzako domeinu izenak berriz, IANA (Internet Assigned Numbers Authority: www.iana.org) erakundeak proposatzen ditu. Euskal Herriarentzat oraindik kode bereizgarririk zehaztu ez duten arren, .eh domeinua izateko ahaleginak egin dira. Domeinu hori ordea, sahararren esku dago egun. Katalunian berriz, bertako kulturaren gaineko informazioa jasotzeko .cat domeinua sortzea aztertzen ari dira. ICANN erakundeak hilabeteren buruan emango du erabakiaren berri. Euskaldunok bitartean, geure txanda noiz iritsiko zain jarraitu behar dugu. ■

KIROL FEDERAKUNTZAK ARAUTZEKO DEKRETUA

Euskal xakearen partida gogorrena

EAEko kirol federakuntzak arautzeko dekretu berria atera du Eusko Jaurlaritzak eta testu horren arabera, xakea ez omen da kirola. "Trebetasun mentaleko edo estrategiako" jokoen barnean legoke eta lege bilakatuz gero, Euskal Xake Federakuntzak desagertu egin beharko luke. Maiatzaren 17a arteko epea eman dute proiektuari aldaketak gaineratzeko eta erantzuna berehalakoa izan da xakearen munduan. Zaldi Beltza klubak, esaterako, Eusko Jaurlaritza salatu du Arartekoan eta polemika leku guztietan piztu da. Azken finean, Euskal Herrian 7.000 xake jokalaririk inguru daude federatuak (5.000 bat EAEn) eta federatu gabeak beste asko dira: EAEko biztanleriaren %1.

EAEn 11.000 haur inguruk jokatzeko xakea.

MIKEL GARCIA

MEZUZ BETE DA egunotan ARGIAko posta elektronikoa eta Eusko Jaurlaritzara ere beste hamaika idatzi iritsi dira. Euskal Herriko xake elkarteek eta bertako nahiz atzerriko jokalariek eta kirol taldeek haien elkartasuna erakutsi nahi izan diote euskal xakeari. Dekretuaren aurkako mobilizazio ugari ere antolatu dituzte eta Euskal Xake Federakuntza sinadurak jasotzen dabil. Eusko Jaurlaritzako bozeramaile Miren Azkaratek eta Kirol saileko zuzendari Ramon Garaik behin eta berriz errepikatu dute idatzia zirriborroa baino ez dela oraindik.

Xake erakundeek, ordea, ez dute hain argi ikusten eta kezkatzeko arrazoiak badaudela uste dute.

"Azkeneko bileran, Miren Azkaratek zirriborroa zela esan zigun", dio Euskal Xake Federakuntzako lehendakari Miguel Angel Muelak, "baina dekretu proiektua da, hori ez da zirriborroa soilik, denbora luzez pentsatutako gauza da eta ez digute orain arte galdetu ere egin". Garairekin ere bildu dira EAEko eta hiru probintzietako federakuntzak baina Miguel Angel Muelaren esanetan, alderdiek kontrajarritu jarraitzen dute. Gai nontzeko partidu politikoekin ere bildu da Muela eta denak bat etorri

Baserritarren denda, zuretzat ere zabalik

Errota Industrialdea • 5A eta 5B nabeak • Anoeta - Gipuzkoa
☎ 943 655 880

omen dira bere iritziarekin. Horregatik, maiatzaren 17an aldaketak aurkezteko epea bukatu aurretik "Eusko Jaurlaritzak gogoeta egingo duenaren eta dekretua atzera botako duenaren esperantza" ez du galdu nahi. Bestela, plan-teamendu berrietara eta erakunde jakinetara jo beharko dutela adierazi du lehendakariak.

Argudioaren tira-birak

Eztabaidaren muina Eusko Jaurlaritzak xakea kirola ez dela esateko erabili duen argudioan dago: ahalegin fisikorik ez dagoela dio dekretuak. Kontrakoa frogatzeko, gaiaren inguruan egindako txostenak aurkeztu ditu Federakuntzak. Garrantzitsuenen artean, Lovaineko (Belgika) unibertsitateko Xavier Sturbois irakaslearena eta Helmut Pfeger medikuntzako doktorearena daude. Xake lehiaketetan karbo-hidratoen kontsumo altua eta nerbio, hormona-sistema eta sistema kardiobaskularraren aktibitatea ondorioztatzen dute aipatu ikerketek. Gainera, Moskuko Fisika Institutuko kide Balkinen lanaren arabera, xake jokalariek lau eta zortzi kilo artean galtzen dituzte lehiaketa garrantzitsuetan. Karpovek, adibidez, hamar

Felix Izeta, xake jokalaria ohia «Normalean bost orduko partidak jokatzen nituen, hamar egun jarraian»

Nazioarteko Maisu Handi izan da duela bi urte arte Felix Izeta xake jokalaria. Zestoa-rrari ez zaio batere ondo irudi-tu dekretua.

Zergatik uste duzu Eusko Jaurlaritzak erabaki hau hartu duela?

Auskalo, agian diru laguntza gutxiago emateko-edo, bestela ez dut arrazoi berezirik ikusten.

Ahalegin fisikorik ez dagoela argudiatu dute. Jokalari bezala, zer deritzozu?

Goi mailako txapelketetan nenbilenen entrenatzaile fisikoa nuen, normalean bost orduko partidak jokatzen nituen, hamar egun jarraian eta berehala beste txapelketa bat nuen, fisikoki nekea nabaritzen da. Partidak bukatu eta ohean etzatera joaten nintzen, nerbio-sistema edo beste zerbait

behintzat ahuldu egiten da eta ahalegin fisikoa eskatzen du. Jokatu ez duenak ez daki hori, baina guk badakigu. Kirol gogor-ragoak badaudela badakit baina kasu honetan ere badago ariketa fisikoa. Xake jokalaria lodia izateak bere aurka jokatzen du eta beraz eragina du fisi-

koak. Gainera, nerbio-sistema edo burua ez al dira fisikoak? Burua ere gorputzaren zati bat da eta erreflexu handiak behar dira, ikusmena, arreta...

Zer moduz dago osasunez euskal xakea?

Beti egon da ondo, ekintza eta eskola asko dago eta zale asko ditu. Txapelketetan ere maila ona erakutsi ohi dugu eta hiru edo lau jokalaria nahiko indartsu ibili izan dira beti. Inoiz ez da xake mundurako dirua soberan egon baina gauzak normaltasunez antolatuta ahal izan dira.

Jose Ramon Garai, EAEko Kirol saileko lehendakaria «Herrialde askotan talde pribatuak dira eta horregatik ez da jarduera bat desagertzen»

Eusko Jaurlaritzako Kirol saileko lehendakari Jose Ramon Garaik dekretua oraindik zirriborroa baino ez dela azpimarrratu nahi du.

Zertan oinarritu zarete erabaki hau hartzeko?

Kirol modalitatea bezala onartua izateko, besteak beste, soilik ariketa mentalean oinarritutako jarduerak ez direla onartzen eta ariketa fisikoa egon behar dela dio dekretuak. Definizio horretarako hainbat kirol adituren irizpideetan oinarritu gara. Dena den, zirriborroa baino ez da oraindik, informazio fasean dago eta alegazioak proposatzeko unea da.

Baina xakean ariketa fisikoa dagoela ziurtatzen dute hainbat adituk.

Bihotz-maiztasuna azkartzen omen da goi mailako txapelketetan, baina txapelketak eragindako estresarekin lotua dago ala beti

gertatzen da? Indefinizio ikaragarria dago eta dekretuarekin jarduera bakoitza bere lekuan kokatu baino ez dugu egin nahi. Alemanian, duela urte batzuk eztabaida berdina sortu zen; ez da beraz hain gai arraroa.

Ondorioak oso larriak liratekeela diote xake mundutik.

Mingarria iruditzen zaigu xakearen kontra gaudela esaten digutenean. Guretzat balio handiko jarduera da, oso gomendagarria eta Kirol saileko diru laguntza ez jasotzeagatik ez dut uste atzerakada izango lukeenik, beste sail batzuetatik ere dirua jasotzen du. Legea ateratzekotan xakea bultzatzen jarraituko genuke. Herrialde askotan ez dago federakuntzarik, talde pribatuak dira eta horregatik ez da jarduera bat desagertzen. Kirola ez izanagatik txapelketak jokatzen dira eta babesa ematen zaie.

kilo galdu zituen Kasparoven kontra-kota partida ospetsuan.

Medikuak eta ikerlariak ez dira xakea kirola dela pentsatzen duten bakarrak. 156 herrialderentzat eta Nazioarteko Olinpiar Batzorde eta UNESCO erakundeentzat ere kirola da. Eusko Jaurlaritzak 1978an aintzatesi zuen dagoeneko 15 mendeko historia duen jarduera eta Espainiako senatuan xakea 1994an jo zuten zientzia-kiroltzat. CC, EAJ, PP, PSOE eta CIU alderdiek mozioaren alde bozkatu zuten. Gainera, 2000. urtean Sidneyko Joko Olinpikoetan erakusketakirol izan zen eta Kirol Federakuntzen Nazioarteko Unibertsitateak 2004ko Munduko Txapelketan lehiatuko diren kirolen artean sartu du.

Dekretu polemikoa kirola definitzeko ahalegina dela argi utzi nahi du Eusko Jaurlaritzak. Xake munduko erakunde askok, ordea, diru laguntzak murrizteko bidea dela uste dute eta xake ekintzetarako baliabideak asko jaitziko liratekeela diote. Muelak argi dauka hau hasiera baino ez dela eta ondoren beste kirol batzuk epaituko direla. Esanak esan, maiatzaren 17tik aurrerako gertakariak izango dute erantzuna. ■

EUSKARA IKASTEN

Bilboko Alde Zaharrean auzoko hizkuntza ikasi nahian

Begoña, Poli, Halid, Blanca, Gabino... Jatorri desberdintasun eta kultura aniztasunez beteriko ingurune batean bizi dira guztiak; San Frantzisko, Alde Zaharra eta Zabalan. Diferentzien gainetik, ordea, denek dute gogo bera: euskara ikastea. Astean bitan elkartzen dira horretarako, Palanka Kultur elkarteak eta GITE-IPES institutuak antolaturiko ikastaroan.

EUREN BURUA AURKEZTEN ikasi zuten lehenik. Zuzen esaten dute euskaraz, izena, adina eta non bizi diren. Hortik aurrera, poliki, jolastuz eta presarik gabe ari dira urratsak ematen. San Frantziskoko eskoletan biltzen dira astearte eta ostegun iluntzetan. Palanka Kultur elkarteak eta GITE-IPES institutuak bultzatutako euskara ikastaroek, astean hiru ordu emanda, ez baitute egun batetik besterako miraririk espero.

Lehenengo ikasleak, orain ia urtebete hasi ziren eskolak jasotzen. Inguruan dauden gizarte mugimendu desberdinen bidez, auzoan zabaldutako zen bitarte antolatzaileek zuten asmoa eta erantzun ona jaso zuten. Jon Iturriaga Palanka taldeko irakasleak dioenez, "orain urtebete hasi zirenek

IÑAKI GURIDI
Argazkiak: Iñigo Azkona

aurrerakada handia eman dute. Klasean hitz egiteko gai dira, nahiz eta zailtasunak izan. Klasetik kanpo hitz egiten ausartzea zailago egiten zaie".

Gramatikalki beharrezko diren oinarriak jasotzen dituzte ikastaroan izena emanda dauden berrogeita bost ikasleek. Baina hori uneoro praktikara eramatea, hizketarako askatzea da ikastaroa gidatzen duten lau irakasleen helburua; gramatika apur bati ahalik eta probetxu handiena ateratzea.

Blancak, orain urtebetetik eskolak hartzen dituen ikasleak dioenez: "Hitz egitea asko kostatzen da. Uler-tu bai, gehiago ulertzen dudala nabari

dut. Telebista edo irratia jarri, eta denaz jabetu ez arren, zertaz ari diren behintzat badakit".

Auzo anitza

Gune berezian bizi dira. Gutxi izango dira Euskal Herrian, kanpotik etorritako hainbeste jende biltzen duten auzoak. Iritsi berriekin ez da beti erraza izaten harremanetan sartzea eta nola lagundu ere, ez da askotan jakiten. Ikastaroaren bultzatzaileek, argi ikusi zuten eurek eskaini zezaketene onena, bertako kultura eta euskara zirela.

Kanpotik datozenak, gainera, jakin-minez beterik omen datoz. Iban Gortazar, GITE-IPESeko kideak dioenez, "orain hamarkada batzuk zetozenek, Euskal Herria ez zuten herri bezala identifikatzen, zegoen erregimena

Lehenengo ikasleak duela urtebete hasi ziren eskolak jasotzen. Une honetan berrogeita bost ikasle daude ikastaroan izena emanda eta astean bitan biltzen dira.

zegoelako. Gaur egun datozenak, beste konnotazio batekin datoz. Herri desberdina dela somatzen dute, ez dute Espainiarekin lotzen eta horrek jakinmina pizten die". Gainera, errealtate soziolinguistikoa ere aldatu egin da. Bilbo Zaharrean ez da zaila gaur egun euskara entzutea edo karteletan idatzita ikustea. Eurek ere, errealtate horretan parte hartu nahi dute.

Euskara ikasteaz gain, kultura eza-gutzea ere ahalbidetzen die ikastarolak. Hainbat kultur adierazpen ezagutza ematen zaizkie eta mitologiaren inguruko kontuak ere ikasten dituzte. Horrek berak, euskara ikasteko grina areagotu egiten die, herriaren identitateaz jabetzen direlako.

Euskal kulturara gerturatzeko bide horretan, eskoletan sortzen diren harremanek aberastasuna ematen diote auzoari. Poli, Errioxan jaio zen eta erretiroa hartuta dago ia. Bere ikasgelan afrikar jatorriko bi gazte daude eta mirespenez hitz egiten du eurei buruz: "Ikusi egin behar da zer nolako gogoarekin etortzen diren. Nik uste

dut, etxean erreparasatu egiten dutela eskolan ikasitakoa, denbora gutxian asko aurreratu baitute". Ikastaroagatik izan ez balitz, ziurrenik ez omen zen eurekin harremanetan hasiko eta orain ba omen dauka horretarako aitzakia. "Oso positiboa da guztiontzat".

Giro ona

Jatorri, adin eta kultur desberdintasunen gainera, bai irakasleak, bai ikasleak, bat datoz eskoletan sortu den

Hizketarako askatzea da ikastaroa gidatzen duten lau irakasleen helburua; gramatika apur bati ahalik eta probetxu handiena ateratzea

giro atsegina azpimarratzerakoan. Jendea beldurrik gabe gerturatzzen zaiela diote irakasleek, harrera ona jasotzen dutelako. Ikasleei aldiz, eskolak segitzea erraza egiten omen zaie. Ikastaroa doan izatea ere beste erakarpentzako puntu bat da. Bilboko Udalak diruz laguntzen du ekimena eta Zabalitzen banatzaileak berriz, dohain ematen die eskola materiala.

Izena emandako ikasleak berrogeita bost diren arren, ez dira beti denak agertzen. Batez beste, hogeita hamar azaltzen dira. Hiru taldetan banatuta daude, daukaten mailaren arabera. Ikasle denak, eskoletan jarraitzeko asmo eta ilusioarekin ageri dira. Gainera, Bilboko beste auzo batzuetara esportatzeko moduko ekimena iruditzen zaie eta erakunde gehiagoren bultzada izatea ere eskertuko lukete.

Palanka Kultur elkarteak eta GITE-IPESek, jasotako erantzuna ikusita eta ikasle gehiago gerturatu diren esperoan, beste talde bat osatzea espero dute ekaina aurretik, ikasle berrientzat. Orain artekoaren balantzea egitea tokatu-ko zaie ikasturte amaieran, baina balorazio positiboa aurreikusten da. Datorren ikasturteari begira, daukatena mantentzea nahi lukete.

Bestalde, eskolan ikasitakoa kalean erabiltzera bultzatzeko ekimen gehiago ere egin nahi lituzkete. "Santa Ageda bezperan kantuan atera ginen kalera eta horrelakoetan euskaraz hitz egitera animatu egiten direla ikusten dugu. Horrelako ekintzak zabaldu egin beharko ditugu", dio Jon Iturriaga irakasleak. ■

Babeslea: Hondarribiko Udal

«Barnealdean abertzaleen garaia iritsi da, baina ez dugu alternatiba gauzatzen jakin»

Xabi Larralde

Batasuneko kide Xabi Larralderekin bildu gara Baionan. Batasuna Iparraldean legaltasunean ari da. Martxoko bozak-eskualde zein kantona-mendukoak-, ekaineko Europako hauteskundeak, Nazio Etabaidagunea eta Udalbiltza izan ditugu hizpide. Iparraldeko barnealdean abertzaleen garaia iritsi dela erran digu. Alta bada, abertzaleek ez dute alternatiba bateratu bat gauzatzen jakin. Batasunak ere batasuna amets, agidanez.

MIKEL ASURMENDI

Argazkiak: Dani Blanco

Xabi Larralde ezaguna egin da Hegoaldeko politikan azken urteetan. Politikagintzan bere esperientzia azaldu digu hastapenean: "Nahiz eta ezker abertzalean une gogorrak bizi izan ditugun, esperientzia polita eta interesgarria bizi-tzen ari naiz. Batasuna sortu eta berehala, errepresioa izugarri azkartu zen. Alta, Hegoaldean legez

kanpo izan arren, Batasunak bizirik jarraitzen du".

Duela hiru urte zatiketa izan zen ezker abertzalean -ABren baitan zehazki-. Erabaki hura arrazoitu digu: "Batasunaren sorrera pisu handiko erabakia izan zen. Bere mementoan gauzak ez zirela guztiz ongi egin onartzen dut. Iparraldean bereziki, ezker abertzalearen zati batek ez zuen

erabakia ulertu, egin zen moldean egin zelako. Baina erabakia arrazoizkoa izan zen. Hemengo errealitatearen azterketatik begiratu —euskararen hil ala biziko egoeratik eta Iparraldeak dituen arazo sozial eta demografikotik— gure erabakiak bazuen funtsa eta funtsa izaten jarraitzen du”.

Esualdeko eta kantonamenduko bozetan AB eta Batasuna bakoitza bere alde-tik aurkeztu dira. Zertan da ezker abertzalea Iparraldean egun?

Batasuna —Iparraldean— ABk ez zeukan ikuspegi estrategiko bat zela kausa sortu zen. Pausoa ez zen erraza izan, baina guretzat sorrera funtsekoa izan zen oinarritzko diren hainbat gai birlanteatzeko. Hau da, izaera nazional osoko egitura bat sortzeko eta prozesu nazionalari begira Hegoaldearekin elkarlanean aritzeko. 2002ko Frantziako Legebiltzarreko nahiz eskualde eta kantonamenduetako hauteskundeetan, ABekin hitz egitean, ikusmolde hau jarri genuen mahai gainean. Ezker abertzalea batzen eta gaineratiko indar abertzaleekin batera aurkezten ahalegindu ginen. Oro har, hauteskundeetan ez ezik, gaineratiko borroka eremuetan —nazio estrategian oinarritzko diren gaietan, kasurako— abertzalearen ahotsa entzunarazteko eta elkarrekin aritzeko proposamenak egin ditugu. 2001etik bide horretan saiatzen ari gara.

Ez duzue elkarrekin aritzea erdietsi, ordea.

Ez dugu erdietsi. Eta zergatia aztertu behar dugu. Zergatik AB eta Batasuna ez garen elkarrekin joan azken bozetan. Alabai-

na, bi salbuespen izan dira: Zuberoan eta Angelun. Bi barrutietan ezker abertzaleak bat egin zuen eta hautagai bakarrak izan ziren. Angelun gainera, ezker abertzaleak nahiz gaineratiko indarrek hautagai abertzalea sostengatu zuten. Hurrengo bozetan esperientzia horietatik ikasi eta beste barrutietan adostasuna lortu behar dugu. Hori da gure xedea.

Norbaitek “zatiketen gainetik, abertzaleen boz kopuruak gora egin du” erran

zuen. Zuk zer diozu?

Oro har, bai. Baina, maleruski, zatiketaz zenbait tokitan lor zitezkeen emaitza konkretuak zapuztu zituen. Iholdin hautagai abertzaleek boto kopuru politak egin zituzten, baina zatiketaz kontseilari abertzalea izatea oztopatu zuen. Hazparden, adibidez, kontseilaria lortzeko aukera galdu genuen zatituta aurkeztu ginelako. Beraz, emaitzak gazi-gozaok dira.

Jean-Michel Galant da kontseilari abertzale nagusi bakarra. Zure ustez abertzaleek beste bat lor zezaketen orduan? Non?

Bai. Garazin. Baina hori ez da berria. 1998an Peio Iralur izan zen hautagai abertzalea. 1992an, berriz, Koxe Larre. Honek Frantxua Maitiak baino boto gehiago erdietsi zuen. Maitiak, alta, bigarren itzulian ez zuen Larre sostengatu. Koxe Larrek Michel Intxauspere aurka lehitzeko benetako aukerak izan zituen. Barnealdean abertzaleen aukera sinesgarria da, baina bozetik bozera ez dugu jakin aukera hori baliatzen.

Nola baloratzen duzu Maitia hautetsi nagusi aukeratu izatea? Bigarren itzulian abertzaleen bozekin gaudituz baitzuen UDF-UMPko Alphonse Idiart.

Garaziko ezker abertzalearen plataformak ez zuen Maitiarentzako boza galde

egin. Guk ez dugu Maitiaren konfiantza politikorik. Orain beste gisa batez agertzen bada ere, ikastolen aurkakoa eta eskola errepublikarren aldekoa izan da arrunt. Intxauspe gaingintzeko aukera izan genuen

nean ez zuen hautagai abertzalea sostengatu. Beraz, aldi honetan guk ez genion zergatik lagundu behar. Sozialistak boterean izan direnean ez dute gure aldarrikapenak aitzinatzen lagundu. Alta, abertzale frankok Maitia bozkatu izan du bozetik bozera.

Iparraldeko bozemaileek zigorra eman zioten eskuinari. Zuk nola baloratu duzu bozen emaitza, oro har?

Bozek Jean-Pierre Raffarin-en Gobernu zigortu dute Estatuan, eta horrek

“Sozialistak ez dira alternatiba sinesgarria abertzaleen aldarrikapenak azkartzeko. Ezker abertzalea da alternatiba bakarra”.

Iparraldean eragin du. Iparraldean aldaketa bat eman da. Adibidez, Hazpardenko UDF-UMPko Jacques Coumet kontseilari atzerakoia muturreko alimalea hartu du. Sozialistek kontseilari gehiago erdietsi dute, baina ez dakigu joera hori behin betikoa izango ote den.

Zerbait espero duzu sozialistengandik?

Sozialistak ez dira alternatiba sinesgarria abertzaleen aldarrikapenak azkartzeko. Ezker abertzalea da alternatiba bakarra. Batez ere, barnealdean. Baina, erran bezala, azken hauteskundeetan jendeak aldaketaren beharra sentitu duen unean, ez dugu behar bezalako alternatibarik gauzatzen jakin.

Abertzaleak elkartzeko garaia da, beraz.

Premia badago. Norberak bere erantzukizuna hartu behar du, ordea. Tere Irastortza idazleak honela esan zuen Nazio Eztabaidagunean: “Mahai bat osatu dugu, baina nik hamaika mahai ezagutzen dut eta hainbat mahaitan parte hartzen dut herri honetan”. Hori da gure errealitatea. Iparraldean ere hainbat mahai daude: ikastolak altxatzeko, ingurumenaren aurkako desmasien aurka aritzeko... Mahai horietako akordioen esperientzietatik ikasi eta politikan ari garenok elkartzeko lanean segitu behar dugu.

Europako hauteskundeak datoz. Nola ikusten dituzu?

Europako bozetan hautagai zerrenda abertzalea osatzearen aldekoa naiz. Itun Konstituzionala laster onartuko da. Europa hau jite neoliberealekoa da, Konstituzioak oinarritzko eskubide sozialak zanpatzen ditu. Guk gizarte gai ek nahiz nazio gutxituek Europaren eraikuntzan eragin dezaten nahi dugu. Europa ez da goitik bakarrik eraikitzen, behetik ere eraiki behar da. Europaren eraikuntzan ere, Iparralde eta Hegoaldearen arteko harremanak lantzea da bidea. Eta hori ez da abertzaleen xedea bakarrik, jakobinoak ere Euro-eskualdearen eraikuntzan interesatuta daude. Pirinio Atlantikoetako Jean-Jacques Lasserre presidenteak ardatz atlantikoa- ren eskualdea aintzat hartzen du,

mugaz gaindi doana: Pirinio Atlantikoak, Baskongadak, Nafarroa eta Aragoi lurraldeak bilduko lituzkeen eskualdea. Ardatz estrategiko hori frantses jakobi- noei ere interesatzen zaie. Beraz, argi dago, Europa tokian tokiko nazio eta lurraldeetan ere eraikitzen ari da. Eta guk abertzaleok zeregin horretan era- gin behar dugu. Euskal Herriko ikuspe- gi koherente batetik ikusita, Europako eraikitze prozesua desegituratzailea bihur daiteke gure herriarentzat. Harta- ra, abertzaletasuna gutxiengo den lurraldeetan abertzaleek bat egin behar- ko genuke elkarrekin joateko.

Gorka Torre Berdeen zerrendan doa. AB, EA eta EAJren sostenguearekin? Zuek batasuna aldarrikatzen duzue, baina ez zarete beste abertzaleekin joaten.

Zein da hauturik logikoena? Guk kan- painaren mezua eta ekitaldiak ikuspegi nazional batetik eraman nahi ditugu. Gorka Torre Berdeen doa. Gu prest gaude Euskal Herriaren aldarrikapen nazionala egiteko, hau da abertzale batentzat naturalena. Ez dut ukatzen beste indar abertzaleek egin duten aukera, bere zentzua badu ziurrenik. Errespetagarria da. Guk Euskal Herria nazioa dela aldarrikatzeko adostasunik ez lortzea deitoratzen dugu. ABk gurekin joateko aukera izan du, baina Berdeenkin joatea erabaki du.

Bestalde, nola ikusten duzu Nazio Ezta- baidagunea Iparraldetik begiratua?

Euskal gatazkak, nahitaez, izaera nazio- nala du. Parisek Iparralderari buruz egi- ten duen politika ez da bertara begira egindakoa bakarrik. Ikuspegi orokorra- goa du. Euskal departamenduaren inguruan Aznarrek berak esku hartu zuen, beldurra sorrarazi zuen eta urra-

tsik ez emateko eskatu zuen. Madri- lek Parisek Iparraldean hartu behar duen erabaki politikoetan eragiten du. Bestalde, abertzaleon arazoa, erreali- tate anitzak biltzen dituen Euskal Herria eraikitzea da, denbora berean. Lurraldeen desberdintasunak begi- bistakoak dira. Eskualde ezberdine- tan sentimendu kultural eta politiko ezberdinak daude. Beraz, soluzioak ere anitza izan beharko du. Abertza- leok gutxieneko adostasuna lortu behar dugu bat egiteko. Oinarri horrek subjektu bakarraren printzi- pioa bermatu beharko luke eta, aldi berean, urrats praktikoetan, dauden aniztasun horiek errespetatu. Hori da abertzaleek lurraldetasun gaian aska- tu behar dugun korapiloa.

Azkenik, Baionan hautetsia zara. Udal- biltza bateratzeko garaia iritsi ote da?

Udalbiltzak balio izugarria du. Eus- kaldunon erakunde nazional bakarra da. Zatiuta dago. Baina borondate politikoa izanez gero, bien arteko ezberdintasunak gaindi daitezke. Azken urteotako errepresioaren ondoren, ez da gutxi ere Udalbiltza bizirik egotea. 2000. urtearen honda- rrean, EAJk eta EAK Udalbiltza eki- mena bertan behera utzi nahi izan zuten. Su-etenik ez zegoelako aurre- kontuen izoztea proposatu zuten. Besteok Udalbiltza bizirik atxiki genuen. Zenbait hilabete beranduago EAJ-EAKo hautetsiek Udalbiltzaren aurrekontua zabaldu zuten. Udalbil- tza izozteko beharra argudiatu zuten eta gero, adibidez, bi Udalbiltzek Uda-Lekuri dirua eman zioten. Zer- gatik ez zen dirua elkarrekin eman? Zer nahi gisaz, batasuna berreskura- tzeko garaia heldu da, nik uste. ■

HUMUS ABONO EKOLOGIKOA

EZ KUTSATU ZURE LURRA!

Ongarritu zure lore, fruta zuhaitzak, baratzak, landak eta abar ongarririk onenarekin: HUMUS MENDIOLA ongari ekologikoarekin eta konturatuko zara zure frutaren zaporeaz eta baita zure lore eta baratzaren edertasunaz.

ESKATU ZURE LORA DENDAN

Banatzaille ofizialak:

- Ceramicas Larrinoa • ☎ 945 30 08 78
- SAKE • ☎ 94 6225393

HUMUS MENDIOLA
Etetxo Baserria, Mendiola auzoa 1
48220 ABADIÑO
Tf. 94 6812003
Fax: 94 6812003

Bero-beroan

Tortura eta inkomunikazioa

Gatazka bortitzean bizi den gizarte-
tean, alde desberdinek arazoei
buruzko bere perspektiba dute,
baita giza eskubideei buruz ere
eta, beraz, berdin tortura dela
eta. Irakeko tortura kasuek dago-
eneko komunikazioaren gaur
egungo munduan jakina dena
berretsi dute: irudi ez denak ez
du existitzen, komunikazioaren
joerek horretara ohitu dute herri-
tarra. Argi dago EAJ, EA eta Ezker
Batua ez direla torturaren aldeko-
ak, ulertzen ez dena da zergatik
ez duten etxean bertan tortura
ahalbideratzen duen tresna
garrantzitsuenaren (inkomunika-
zioaren) aurkako jarrera azaltzen.
Inork gutxi jarriko du zalantzan
atxilotuaren berme maila oso des-
berdina dela Ertzaintza, Polizia
Nazionala edo Guardia Zibila-
ren eskuetan, baina Ertzaintza-
ren aurkako tortura salaketa asko
egon da azken urteetan, erreali-
tate hori hor dago eta ostrukare-
na egiteak ez du arazoa ezabatzen.
Iritzi publikoari begira bederen,
argi gelditu da EAJk, Eak eta EBk
Sozialista Abertzaleekiko duten
jarrera; baita Espainiako
Gobernuaren aurrean ere; argi
geratu ez dena da Ertzaintzak
dituen tortura edo tratatu txarren
salaketen aurrean duten jarrera.
Inkomunikazioak inpunitate
esparru bat eraikitzen du eta
horrek, berez, ez du esan nahi
esparru horretan atxilotuaren
eskubideak urratu behar direnik,
baina egungo Euskal Herrian
inkomunikazioa torturarekin
lotua dago. George Bush eta
Toni Blairrek argazkiak daudela-
ko onartu dute ofizialki Irakeko
torturen errealtatea. Horra hor
egungo komunikazio munduaren
erronka: irudirik gabeko erreali-
tateak ere hor direla erakustea.

JACOBA MANTEROLA / ARGAZKI PRESS

HZ auzia, keinua gauzatzeko aukera

Aldaketa giroa, hortaz hitz egiten da behin eta berriz M-14tik honat,
baina hori gauzatzen hasi behar da apurka, edo keinuren batzuen
bidez ikusten edo antzematen gutxienez. Europako hauteskondeak
pasatu arte, aldiz, ez ei da ezer ikusiko. Urtebete eskas geldituko da
gero EAEko hauteskunde autonomikoetara. Jose Luis Rodriguez
Zapatero azkar mugitu zen Irakeko soldaduekin, baina Euskal
Herriko korapilotsuagoa izango zaiola dirudi. Herritarren
Zerrendarekin keinu hori ikusteko aukera dago. Nekez sinetsi daiteke
herritar talde handi batek hauteskundeetan eskuhartzeko aukerarik ez
duen zuzenbide estatuan, izan Aznar honen gidari edo Zapatero.
Hauteskunde zilegitasuna ere hutsean legoke halakoetan. Urteetako
jardura atzeko aurrera jartzea ez da erraza, baina aipatzen den alda-
keta egoera edo ikusten hasten da, keinuekin bada ere, edo egoera
ohiko gupilean harrapatua geratzeko arriskua dago.

Zer da...

Energia berriztagarriak

Energia berriztagarriak energia-iturri
garbiago eta merkeago berriei esaten
zaie, hala nola eolikoari, biomasako-
ari, eguzkitikoari eta geotermikoari.
Energia eolikoa haizeak sortzen
duena da. Haizea da energia alterna-
tiboetan konpetitiboena. Haizearen
indarra baliatuz elektrizitatea sortzea
oso printzipio simple bati zor zaio:
aireak helize bat mugiarazten du, eta
generadore batek errotazio hori argin-
dar bihurtzen du. Kilowatt bakoitzeko
1etik 11 zentimorako kostua du batez
beste. Mota horretako energia gero
eta gehiago produzitzen da Hego
Euskal Herrian, eta Nafarroak dauka
Espainiako Estatuko parke eolikorik
handiena. Biomasa nekazaritzako
hondakin lehorretatik, hondakin orga-

nikoetatik eta zur-fabriketako honda-
kinetatik (zerrautsa) ateratzen den
energia da. Zabor horiek galdara
batean errez edo gasifikatzeko ten-
peratura altuetara berotuz, elektrizi-
tatea eta beroa lortzen dira. Kilowatt
bakoitzeko 3tik 12 zentimorako kos-
tua du batez beste. Eguzki-energia-
ren kasuan, eguzkiaren bitartez,
elektrizitatea eta beroa sortzea lor
dezakegu. Kilowatt bakoitzeko 20tik
90 zentimorako kostua du batez
beste. Energia geotermikoa lurra-
ren bihotzetik datorrena da. Lur azpi-
ko beroa baliatuzetik lortzen da. Lurra-
lak egundoko bero-potentziala
dauka bere baitan eta argindar bihur
daiteke edo zuzenean berokuntzara-
ko erabili. Kilowatteko 15 zentimoko
kostua du batez beste.

Daniel Udalaiz

EAEko ikasleen euskara maila hobetzeko neurriak

A, B ETA D EREDUETAN abian jartzeko neurriok Anjeles Iztueta, Eusko Jaurlaritzako Hezkuntza, Unibertsitate eta Ikerketa sailburuak aurkeztu zituen Legebiltzarrean. Hiru neurri nagusi dira: hala nahi izanez gero, A ereduaren euskarazko ikasgai bat sartzea, hezkuntza maila bakoitzean ikasleak euskaraz jakin beharrekoa zehaztea eta irakasleen euskara maila hobetzeko ikastaro bereziak eskaintzea. Helburua 16 urterekin ingelesezko *First* ziurtagiriaren pareko euskara maila izatea da. PP eta PSOEk A ereduaren egin nahi dituzten aldaketak egiteko lege oinarriarik ez dagoela esan dute. Bestalde, arazoa neurri horiek ez dutela konponduko adierazi zuten LAB, AEK, Euskal Herriak Bere Eskola, EHE, Sortzen-Ikasbatuaz eta Ikasle Abertzaleak taldeek.

Manuel Lekuona saria Jesus Atxari

EUSKO IKASKUNTZAK euskararen eta euskal kulturaren alorrean urte luzez lan egin duten pertsona esanguratsuak omentzen ditu Manuel Lekuona sariaren bidez. Aurtengo saria Jesus Atxa aretxabaletarrak jaso du. 84 urteko gizon hau Iruñeko San Fermin ikastolako sortzailea izan zen eta baita

J.C. RUIZ/ARGAZKI P.

zuzendaria ere. Lizarra, Tuter eta Altsasuko ikastolen sorreran ere parte hartu zuen. Ekitaldira hainbat euskaltzale bildu zen, hala nola, Andres Iñigo, Pierre Xarriton, Patxi Salaberri eta San Fermin ikastolako hainbat lagun. Manuel Lekuona saria Miguel Sanz Nafarroako Gobernuak lehendakariaren eskutik jaso zuen. Sanzek euskararen eta euskal kulturaren alde lanean jarraitzeko esan zion Atxari. Aretxabaletakoak, "Nafarroako bide meharak euskararentzako autobide bihurtzeko borondatea" ikusi nahi zuela adierazi zion presidenteari.

Euskarari Zor Zaiona Nafarroan

HASI BERRI DA Nafarroan errenta aitortpeneko kanpaina eta azken lau urteotan egin duten moduan *Euskarari Zor Zaiona* ekimena abian jarri dute. Sustatzaileak hainbat talde dira: AEK, CGT, Euskara Kultur Elkargoa, IKA, Nafarroako Ikastolen Elkarteak, Karrikiri, LAB, Sortzen-Ikasbatuaz, STEE-EILAS eta Oinarriak. Sustatzaileek herritarrei PFEZari diru kopuru bat atxikitzea eskatzen diote, horrela, euskararen alorrean gastatu ahal izateko. Kanpaina honen bitartez UPNren euskararekiko politika salatu nahi dute. Iaz kanpainari esker 6.600 euro inguru jaso zituzten bul-tzatzaileak. Diru horrekin etorkinentzako euskara ikastaroak antolatu zituzten.

Ikas Bik Hezkuntza Ministerioa auzitara eramango du

DATORREN IKASTURTERAKO 200 ikasle gehiago espero dituzte Ikas Bin, baina Frantziako Hezkuntza Ministerioak haur elebidunak eskolatzeko gela berririk irekitzeko asmorik ez du. Araudia betetzen ez duelako, Ikas Bik Hezkuntza Ministerioa auzitegi administratibora eramango du.

BAHEA

Pentsatu bezala doa dena EBBren hautaketa prozesuaren bukaeran eta bost lurraldeetako lehendakariaren hautaketa-ekin EBB osatua geratuko da. Azken txanpa honetatik, Iñigo Urkullu (Bizkaia), Joseba Egibar (Gipuzkoa), Iñaki Gerenabarrena (Araba), Jose Angel Agirrebengoa (Nafarroa) eta Ramuntxo Kanblong (Iparralde) irangango dira EBB berrira. Dena aurreikusitako bezala, baita tentsioa ere. Tira-bira gogorak bizi izan dira EAJn, eta zaila da irudikatzea hori guztia azaleko desadostasunengatik bakarrik gertatzen dela, boterea ez baita azaleko kontua. Desberdintasun ideologikoak? Hor arakatzea zailagoa da. Sinbolikoki gogorra egin dena, bestalde, Xabier Arzalluz Aberri Batzarrean botorik gabe gertatzea izan da. Agian bera ausartegia izan zen aurkeztean, baina Bizkaiko afiliatuen gehiengoak bizkarra eman dio.

Nafarroa Bai sendotu nahi dute bultzagileek

Jose Antonio Urbiola EAJko NBBko lehendakari ohiak esan berri du, Nafarroa Bai (NB) sendotu beharra dagoela eta iraunkorrako egin beharko litzatekeela. Aralarrek ere, alderdikideek eta herritarrek NB nola ikusten duten jakin nahi du eta batzarre iraunkor bat antolatuko du horretarako. Ezagunak dira hauteskunde kanpainen NBren baitan izandako barne tira-birak, eta agerikoa da, gaurkoz, alderdi bakoitzak bere interes multzoa duela. Hala ere, badirudi pixkanaka NBren errealitatea finkatu nahi dela eta horretarako antolaketa iraunkorra sendotu. Dagoeneko, NB osatzen duten lau alderdiek (Aralar, EA, Batzarre eta EAJ) onartu dute 15 egunero bilduko den 10 lagunekoa iraunkorra osatzea, egoitza finkatzea eta baita pertsonaren bat zenbait orduz lanean jartzea ere. Helburua, hemendik eta hiru urtera izango diren foru hauteskundeetara indarrez eta proiektu garbi batekin iristea litzateke.

Net Hurbil

PELLO ZUBIRIA

Zorretan sartzea giza eskubidea da pobreentzat ere

“Gizadiak historian ezagutu duen autolaguntza ahaleginik handiena”, horrela definitu dute mundu osoan zehar behartsuenen arteko behartsuenentzako martxan jarri diren mikrokredituak. Herrialde aberatsetako laguntzak eta bertako herriarren autoantolakuntza uztartzen dira horietan.

BANKABLE Poor” euskaraz “behartsu bankuragarriak” edo “kredituen munduan sartzeko moduko txiroak” ipini beharko genuke. Gure inguruetan kontsumismo usaina hartuko geniokeen izenburu horri esanahi aurrerazale eta iraultzailea ematen diote hiru garren munduan. “Gose denari arraina ematea baino hobeto kainabe-
ra eman eta arrantzan erakustea” eslogana zaharra molde horretan eguneratu dute behartsuenen artean txiroenak mikrokreditoen bidez beren buruen jabe egiten saiatzen direnek. Munduko erakundeek ere txirotasunaren kontrako adar estrategikotzat daukate gaur.

Mikrokredituak honela definitu zituen ideiarene sortzaile eta Bangladesheko Grameen Bank-eko buruzagi Muhammed Yunusek: “Pobre jendearen esku ipintzeko kredituak, haien beharrei zehazki erantzuteko eskema berezietan pentsatuak”. 1970eko hamarkadan ekin zion bideari Yunusek, eta urte gutxitan fenomeno ekonomiko garrantzizkoa izatera iritsi da. Hain da horrela, ezen 1997an “Microcredit Summit” gailurra burutu baitzen Washingtonen, eta hasieran Gobernu Kanpoko Erakunde (GKE) kontua izanik, bilkura horretara etorri ziren gobernuak, zenbait banku komertzial eta nazioarteko finantz erakundeak. Washingtoneko gailurrean ipini zuten 2005erako hel-

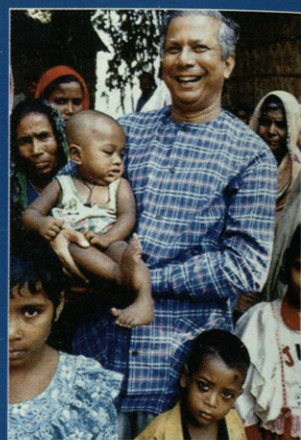
burua: munduko txiroenen arteko 100 milioi familiari ematea mikrokredituak.

“Zorrak dituenen ez da edozein”

Hemengo baserri zaharrek aipatzen duten esaldi horrek erakusten du subsistentzia ekonomia batean kredituak duen garrantzia. Herrialde atzeratu lanean ari ziren buru argienak ere ondorio bera iritsiak ziren aspaldi, II. Mundu Gerra ondorengo laguntza ereduak porrot egin ondoren.

Lehen mundutik laguntza “goitik behera” diseinatu zen 50-60ko hamarkadetan, eta lekuetan lanean ari zirenak ohartzen ziren edo laguntzak ez zirela iristen edo iristen zirenean gaizki diseinatuta zeudela bertako bizimodu eta arazoetarako. Gobernu indarra kendu behar zitzaizaien operazio hauetan, eta enpresa pribatuak ez ziren kooperazio mailan solaskide onenak: GKEak ziren leku-ko militanteek behar zituzten sozioak.

Gaur herrialde askotako gizarte langileek aitortzen dute Bangladesheko Grameen Bank izan dela luzaz bilatu eta aurkitzen ez zuten mikrokreditu eredu. Mohamammed Yunus irakasleak sortu zuen banku-mugimendu hau 1976an, oinarri oso ximple batean: pobreek beti ordaintzen dute.

Yunus irakasleak honela argitu du: “Gure sistemaren oinarrian segurtasun hau dago, pobreak beti pagatzen duela bere zorra. Batzuetan denbora gehiago beharko du hasieran erabaki zena baino, baina badakigu ordainduko duela. Pobreei finantz zerbitzuak eman nahi dizkien erakunde batek ez du zertan larriturik pertsona batek bere zor osoa halako epean kitatu ezin duelako. Gauza larri asko gertatu ahal izan zaizkio tarte horretan. Behar duen denbora luzeago horretan ere bere interesak ordainduko dituenek, non dago arazoa?”.

Yunusek sortutako Grameen Bank-ek gorabeherarik ezagutu du urteotan, eta berrikitan goitik beherako birmoldaketa bat egin behar izan du, baina mundu osoko milioika jenderentzako eredu izaten segitzen du. Beti ere, bost oinarri hauen gainean: 1) kreditu txikiak ematen ditu, 100 \$ ingurukoak; 2) nekazar munduko behartsuenak ukitzen ditu, emakumeak batez ere (Grameenen kasuan %95); 3) jarduera ekonomikoa bultzatu eta autoenplegua sustatzen ditu; 4) kredituok bermerik gabe ematen dira; 5) mikrokredituak eta aurrezkiak integratzen dituzte.

Munduaren erdiak beste erdia nola

Ezkerreko argazkian Muhammed Yunus ageri da, Bangladesheko Grameen Bank mikrokreditu bankuaren sortzailea. Banku eredu berri hori batik bat emakume taldeen dinamiketan oinarritzen da, eta txiroen arteko txiroenei zuzenduta dago.

bizi den ez dakiela esaten zuten zaharrek, eta ezagutzen ez dugun horretaz zerbait gehiago jakiteko oso argigarririk dira Grameen bankuaren orrietako informazioak. Ikustea nola mugitzen diren milaka emakume (2,4 milioi "bezero" ditu Grameenek Bangladeshen) taldeetan antolatuta, asteroko billkurrekin, aurrezkien kontrolak, jarduera ekonomikorik (guretzako) harrigarrienak sortzen...

Sosak emakumeen esku utzi

Gaur Grameen Bank-en ereduak beste batzuen arteko bat da, bai baitira gehiago. Talde elkartasunean oinarritutako kredituak dira Grameen-ek ematen dituenak, eta bere indarra herri bakoitzean kreditu-aurrezkiak antolatzeko bildu den talde barruko laguntza eta esijentzia datza. Beste leku batzuetan herriko banku lokal

eredu batera pasa dira. Baina gaur "mikrofinantza" kontzeptu zabalaren gerizpean biltzen dira kreditu pertsonal txikiak era pribatuan manejatzen dituztenak ere. "Pobreak ordaintzaile onak" direla berriro frogatu denean, hainbat banku eta prestatzaile hasi da mikrokredituen munduan murgiltzen. Hain zuzen GKEetako ekintzaileak kezkatuta daude formula bere arrakastak berak itoko duen beldurrez, eta begiak txiroenen arteko txiroengan ipini behar direla gogorazten dute: "Zorretan sartzea ere oinarritzko giza eskubidea da".

Sistema honek mixeria erabatekoetik pobrezia eramangarriago batera pasatzeko duen balioaz mila adibide eskaintzen dituzte GKEek. Adibideak aukeratzen hasita, "Mata Masu Dubara" (Nigeriako hausa dialektoan "emakumeak mugitzen") elkartean

150.000 emakume bildu dira, autolaguntzako 6.000 taldeetan. Emakume bakoitzak astean dolar baten 8 zentimo aurrezten du, eta aurrezkiekin kreditu txikiak ematen hasi ahal izan dira. Bataz beste egun eta pertsonako 0,4 dolarrekin bizi diren Nigerian asko dira analfabetoak, eta autolaguntza taldeetan kontabilitate sistema bitxiak erabiltzen dituzte.

Antzera Benin-en: txirotasun erabatekoan ziren 15.000 emakumek, 10eko taldeetan, astean 0,1 dolar aurreztu behar dute, ondoren 17 dolarreko kreditua eskuratzeko.

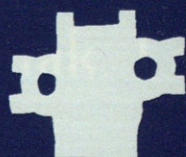
Grameen Banken inguruan, Bangladeshen, Grameen Telecom proiektuan 12.000 telefono mugikor komunitario daude barreiatuta: emakume bakoitzak mikrokreditu batekin telefonoa erosi du eta bere herritarrei zerbitzu hori eskaintzetik bizi da, bataz beste hilabeteen 70 dolarreko soldata ateraz.

Grameen Bankek berak etxea eraikitzeke kreditu lerro bat ere eskaintzen du. 550.000 familia omen dira aterbea horiekin lortu dutenak. Bataz beste 350 dolarreko kredituak dira, urtean %8ko interesa dakartenak. 300 euro inguru horiekin euritik eta haizetik babesteko adinako gela bakarreko etxola teilatuduna eraikitzeke gai omen dira han.

Grameen Banken galdetu dugu baina dirudienez ez dute krediturik ez sukaldeko altzariak aldatzeko, ez haurraren komunioa pagatzeko eta ezta bigarren kotxea erosteko ere. ■

<http://www.argia.com/nethurbil>
helbidean, gai honi buruzko informazio gehiago eta Interneteko loturak.

Argitalpen honen edizioan lankide:

kutxa

gizarte ekintza

Josemari Velez de Mendizabal

Manipulazioa

Manipulazioa. Horixe da hitza eta horixe bera dugu gaitza. Hedabide "orobalio-dun"en erresuma ero bezain mundialean gaude galduta, gero eta sentsazio beltzago batek jota. Aitortu behar dut, zinez, nazka eragiten didala informazioaren gaineko manipulazioak. Eta eguneroko egiaztapenak aholkatzen dit hobe nukeela erabateko muzina egingo banie hainbat komunikabideri. Osasunez irabaziko nuke, bederen.

Aukeraketa librean sinesten dut eta ongi eta gaizkiaren artean bereizten banekiela suposatzen nuen. Inozoegi, zalantzarik gabe. M-11 baino lehen iturri askotatik ur lohia iristen zitzaigula garbi zegoen eta hautaketan genuen salba ohol. Horregatik demokraziaren joko arauak erabateko kutsadura hilgarritik libratu gintuzten eta ostera frogatu zen hura dela akatsik gutxien duen sistema politikoa. Bota genuen -zuten- boteretik manipulazialea. Orain, hurrengo jokaldi maltzurra zein izango ote zain geratu gara. Etorri... etorri egingo dira eta!

Denbora gutxiko beste ustekabe galanta Mirentxu Purroyk eman zidan, ETBko erreportaje batekin. Nire inozotasunean, berriz azpimarratzen dut, sinetsia nengoen lehen astronauta ilargira iritsi zeneko une gogoangarriak zuzen-zuzenean ikusi nituela. Orain zeharo ezabatu didate sentsazio hura, ia-ia heroi iparramerikarrek batera gure sateliterak heldu izanekoa. Eta Mirentxuk, bere etxeke magiarekin, zas!... hura guztia muntaia zinematografiko bat zela kontatu zigun. Agintari iparramerikarren inbentoa izan zen dena! Zenbait gaizkileren asmakuntza propioa, mundua engainatzeko. Urte batzuk geroago, soldadu Ryan emakume-bertsioarekin egin ziguten bezalaxe, Iraken.

Hirugarren kate maila Zumalde "El Cabra"k ekarri dit. Gutariko nork ez zekien oñatiarra mundu pribilegiatu batzuetan aritu dela azken urteotan? Orain, beste esparru berriak jorratu nahian nonbait museistikaren ildoetatik barrena egin bide du, eta berak ongi ezagutu zuen talde armatuaren gaineko erakusketa egonkorra antolatu du,

AMATA LINARES

yogurra nonbaitetik atera behar baita. Eskubide guztia du... Baina manipulazioa, gaia dela eta telebistako erreportajea prestatzen lagundu dion Antena 3k eskaini digu. Oraingoan ez didatela ziria sartu esan behar dut alde zurretik, inozo ez ezik ergel ere banai-zela inork pentsa ez dezan.

Antena 3koek ibilaldi bat filmatu zuten Gipuzkoako mendi batzuetan... eta Zumaldek gidatuta: "Es la primera vez que cámaras de TV entran en un zulo, utilizado por 'El Cabra', y en el que nadie ha estado hasta ahora en los últimos treinta años" irudiak eskaini zizkiguten. Lehen planoan, bat batean, *Egin* egunkariko ale batzuk. Harrapazak! Zero zenbakiak izango ote ziren? Ezen, nik dakidalarik, *Egin* 1977an jaio zen... Ala ez? Nork erabili du nor? Biek erabili al gaituzte?

Iluntasuna ez da hitz egokia, hedabide askoren erabilera gaiztoa mugatzeko. Ez. Motz geratzen zaigu. Beldurra, txantajea, zaintza inkontrolatu bezain ilegala, isiltasun lazarria... Dena da erabilgarri kritikei ekiditeko eta boterearen probetxua elikatzeke. Ez dakit berriro itzuli behar ote dugun gizakia izaki gaiztoa dela defendatzen duen teoria jorraztera. Baina errebelatu egiten naiz posibilitate horren aurrean. Nahiago nuke pentsatzea, gaiztoa komunikazioak atzematen dituen dela, komunikabideak bere interesetara maneiatzen dituen, doktrinaren ortodoxia gizartearen txoko guztietara hedatu nahi duena, estatua-ren egonkortasuna herrien gogoaren gainetik pasazten duena, ohiko moral ustelaz hiritar arruntont jantzia prestatzen duena...

"Chi piu sa meno crede" dio italiar errefrau batek, jakitea eta sinistea alderantziz proportzionalak direla adierazteko. Nik ez dakit lehen baino gehiago ote dakidan. Sinetsi, ordea, askoz gutxiago egiten dut. Tamalez. Eta nire ezgaitasun progresiboa, inguratzen gaituzten erreferen-

tzien gaineko manipulazioak eragin du, ziu. ■

«
"Es la primera vez que
cámaras de TV entran
en un zulo, utilizado por
'El Cabra', y en el que
nadie ha estado hasta
ahora en los últimos
treinta años" irudiak
eskaini zizkiguten.
Lehen planoan, bat
batean, *Egin* egunkariko
ale batzuk. Harrapazak!
Zero zenbakiak izango
ote ziren? Ezen, nik
dakidalarik, *Egin*
1977an jaio zen... Ala
ez? Nork erabili du nor?
Biek erabili al gaituzte?
»

psikomotrizitatea - HAURRENTZAKO MASAJEA - Idatzizko hizkuntzaren trebaketa pre-
bentiboa - IPUINAK KONTATZEKO TREBAKETA - Literatur txokoa - IDAZKERA "TXA-
RRA"? EZ, ESKERRIK ASKO - Historiaren txokoa- ARTEAREN TXOKOA -

MODENAKO (ITALIA) UDAL HAUR ESKOLAK - Gutxieneko Informatika ez dakigunontzat - KLARIONATIK
SAGURA - Linux sistema eragilea - POWER POINT - Neobook - ORDENAGAILUAREN ERABILERA MUSIKA
GELAN - Dantza eta perkusio afrikarra - ANTZERKI KLOWNA - Antzerkia nerabezaroan - EUSKARAZ ARI-
TZEKO KANTAK ETA JOLASAK - Jolas kooperatiboak - BALOIAREKIN TALDEAN JOLASTU -

2004ko Uda

hh
hik hasi

udako
topaketak

Donostian
Uztailak 1 eta 2

Goizez
9:00 - 14:00
Arratsaldez
16:00 - 18:30

Heriotza heziketan - MATEMATIKAREN EBALUAZIOA DERRIGORREZKO IRAKASKUNTZAN - Gogo erabil-
keta - BIDEOA - Estresa irakaskuntzan - LANBIDE MODULUEN PROGRAMAZIOA - Zer egin dezakegu
gelan haur hiperaktibo eta arretoa gabeekin? - BOST. AXOLA ZAITIII - Hezkuntza aniztasunean -
BIZIKIDETZA HEZKIDETZAILEA

hh
hik hasi

Matrikula zaitez!

Tel: 943 37 14 08

E-posta: hikhasi@hikhasi.com

eman ta zabal zazu

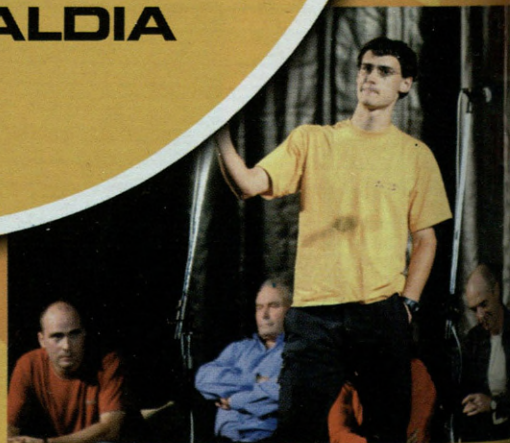
Hezkuntzaren Teoria
eta Historia Saila

**ASTEBURUA
OSTIRALEAN HASIKO DA**

BADATOR
kaleidos

**ALDIZKARI
BERRITZAILEA
INOIZ PENTSATU ERE
EGIN EZ ZENUEN BEZALA
GOZA DEZAZUN
ZURE ASTIALDIA**

...

**MAIATZAREN
21etik aurrera
OSTIRALERO
kiosko guztietan**